

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ERINDRINGER

FRA MIN

MILITÆRE TJENESTE

AF

GENERALMAJOR **BEISSENHERZ**

TRYKT SOM MANUSKRIFT
FOR KAMMERATER

KØBENHAVN 1901
UDGIVERENS FORLAG

I. COHENS BOGTRYKKERIER
- GEORG A. BACH -

FORORD

I min Skrivelse af 4. Marts til de forskellige militære Afdelinger og Institutioner har jeg alt udtalt mig om Maaden, paa hvilken dette Manuskript er fremkommet, saa herom behøves ikke yderligere at siges noget. De to militære Forfattere have vel efter deres Udtalelser læst det med Interesse, men de have selvfølgelig ogsaa haft Udsættelser at gøre, hvilke ikke kom mig uventede, tvertimod!

Naar jeg imidlertid nu alligevel har ladet Manuskriptet trykke, da sker det af to Grunde. Først fordi Subskribenternes Tal har overgaaet mine Forventninger, og jeg derved er bleven sat i Stand til at føre Sagen igennem, dernæst fordi Manuskriptet, som anført paa Titelbladet, kun er trykt for Kammerater, af hvilke jeg tør vente en skaansom Kritik, saavel med Hensyn til Manuskriptets Stil som dets Indhold. Jeg er ikke blind for, at »Manuskript for Kammerater« kunde være meget bedre, og beder Eder derfor, kære Kammerater, under Læsningen af dette stedse at erindre, at dets Fremkomst kun skyldes »en gammel Soldats« Pen og ikke en rutineret Forfatters.

København, Maj 1901.

Udgiveren.

Kadetaarene.

Fra min Barndom har jeg haft en ubetvingelig Lyst til at komme i den militære Tjeneste, endskønt jeg lige indtil mit 12te Aar aldrig havde set en Soldat. Jeg erindrer, at min Fader, der havde været Officer, paa den Tid fik Besøg af en tidligere Kammerat, Major Mollerup, og at denne havde sin 14—15aarige Søn med under det kortvarige Ophold. Sønnen var Kadet, bar altsaa Kadetternes røde Trøje med de korte Skøder og en efter hans Alder forholdsvis stor Sabel. Hvor ønskede jeg ikke, at ogsaa jeg kunde opnaa den Lykke at gaa med en saadan rød Trøje og at bære en saadan Sabel! hvor var jeg ikke stolt over at kunne gaa ved hans Side! hvor saa jeg ikke med Beundring op til ham! Soldaterlysterne fæstnedes endnu mere hos mig ved dette Besøg; af al min Evne vilde jeg arbejde for at blive Officer.

Aaret derefter blev jeg derfor sendt til Hovedstaden og sat i Premierløjtnant af Artilleriet Hoffmeyers Forberedelsesskole til det kongelige Landkadetkorps. Efter bestaaet Eksamen i Slutningen af Oktober optoges jeg i Akademiets yngste Klasse den 1ste No-

vember 1839 og indregistreredes i Kadetternes Tal under Nr. 12 H. K., hvilket vil sige 12te Hofkasse Kadet, da Hofkassen, betalte for disse; Sønner af Officerer havde fortrinsvis Adkomst til disse Fripladser. Kadetkorpsets yngste Klasse bar mørkeblaa Uniform, hvorimod de 4 andre Klasser vare normerede med røde Trøjer eller, om man vil, Kjoler, mørkeblaa Benklæder, Sabel, Hue med en bred Sølvtesse og Taske af lakeret Læder med det kongl. Navneciffer.

I de 3 følgende Aar gennemgik jeg næst yngste, næstældste og ældste Klasse og indtraadte den 1ste November 1843 i den saakaldte Afgangsklasse.

Medens jeg uden Vanskelighed havde gennemgaaet de 4 Klasser, maatte jeg destoværre forblive 2 Aar i Afgangsklassen af følgende Grund.

Ved Undervisningen i Vaabenøvelser var jeg en Dag Kadet F.s Modstander i Hugning, og under et Udfald fra min Side i dyb Kvart tog F. en saa langt fremgaaende Parade, at Klingspidsen trængte ind under min højre Knæskal. Jeg blev straks indlagt paa Akademiets Sygehus, men kom snart derefter paa Frederiks Hospital.

Efter et længere Sygeleje meldte jeg mig igen til Tjeneste og var en Dag til Ridning i »Dronningens Ridehus«. Min Hest, Nr. 6, var af en trodsig Natur, og Ridelæreren, Premierløjtnant Bardenfleth af Dragonerne, straffede den med et Slag af Chambrièren, hvorover den blev endnu trodsigere og satte i vild Fart langs Ridehusets noget skraatstaaende Brædevæg. Under dette Ridt stødte min højre Taaspids imod en fremstaaende Kant, og Foden drejedes saameget tilbage, at Knæet kolliderede med Væggen. Det endnu

ikke helt lægte Saar brød op paany, og jeg blev for anden Gang indlagt paa Frederiks Hospital.

Jeg havde vel læst, medens jeg laa til Sengs; men mit lange Sygeleje gjorde mig saa usikker, at jeg, da jeg meldte mig til Tjeneste cirka 14 Dage før Eksamen i April, bad Kadetkorpsets Chef om Fritagelse for at møde til Eksamen, hvilket selvfølgelig blev mig nægtet; jeg skulde deltage i Prøven med de andre Kammerater, fordi jeg var meldt til Tjeneste; men at jeg ikke kunde bestaa, var ogsaa ham indlysende. Jeg faldt igennem i Fortifikation og Artilleri sammen med 6 Kadetter af min Klasse og skulde altsaa blive et Aar endnu.

I Oktober 1845 tog jeg Officerseksamen og beordredes til at forrette Tjeneste som Repetent paa 1 Aar. Saavidt jeg mindes, var der 8 saadanne, som efter Tur forrettede Vagt og Inspektion, assisterede ved Eksercits og andre Øvelser, tildeltes en Klasse, med hvilken de repeterede eller vare nærværende, naar Klassen Morgen og Aften læste Lektier, o. s. fremdeles. Repetenterne bare Kadetternes Uniform og Epauletter som Sekondløjtnanter. Med denne Stilling forenedes tillige Tjenesten som Page ved Hoffet, naar der ved dette om Vinteren afholdtes ugentlige Tafler og særlige større Festligheder. Vor Paaklædning ved disse Lejligheder var omtrent den samme som Lakajernes. Vi bleve altid glade, naar vi saa en Lakaj komme inden for Akademiets Omraade, thi saa vidste vi, at der var Tale om »Opvartning«; det var jo altid en Afveksling og morede os, idetmindste mig.

Som født paa Landet (Marienlyst pr. Frederikssund) og vant til Ridning var det mit Ønske at blive Dragon-officer, og jeg indgav derfor Ansøgning herom samt

leverede Attest for, at jeg kunde skaffe Ekvipering uden at gøre Gæld, hvilken Attest dengang forlangtes. Vi vare 3 Ansøgere om Ansættelse i Rytteriet, og der var kun eet Nummer ledigt, nemlig ved 1ste Dragonregiment i Slesvig. Regimentets Chef var Oberst von Holstein, og dennes 2 Sønner (Huno og Max) tjente som Officerer i Regimentet, den ene som Adjutant. Medens Faderen ved Oprørets Udbrud i 1848 blev sin Ed tro, gik begge Sønnerne over til Oprørerne. Jeg laa som saaret Fange i Slesvig Sommeren 1848 i Adjutantens Værelser sammen med andre Kammerater, og man fortalte, at Sønnen (Adj.) havde truet Faderen med sin Revolver, fordi denne ikke vilde udlevere Regimentskassen.

Da jeg var den ældste til Dragon-Nummeret, haabede jeg at blive »den lykkelige«. En stor Del af mine Kammerater vare forundrede over, at jeg ikke havde bestilt Dragonuniformen, saa sikre vare de paa, at jeg som den ældste Ansøger maatte komme i Betragtning. Kun eet Ekviperingsstykke havde jeg købt mig, nemlig en Ridepisk, og denne kunde jeg jo faa Brug for i et hvilket som helst Vaaben.

Endelig kom Hs. Maj. Kongens Resolution, og Resultatet blev, at Kadet B., den yngste af de 3 Aspiranter til Rytteriet, skulde ansættes i dette. Hvorledes dette gik til, er mig fuldt bekendt, men jeg skal ikke her indlade mig paa at give nærmere Oplysning herom. Jeg tog Skuffelsen med Ro og valgte derefter 2. Jægerkorps i Helsingør. At det gik saaledes, var min Lykke, thi Avancementet i Rytteriet var slet dengang, og ingen af mine jævnaldrende naaede højere end til Eskadronschef, paa en enkelt Undtagelse nær.

Da jeg den 1. November 1846 blev præsenteret for Hs. Maj. Kong Chr. den 8. af Kadetkorpsets Chef, gjorde Hans Majestæt mig følgende Spørgsmaal: »Er De en Søn af afgaaede Major Beissenherz?« og da jeg derefter svarede: »Ja, Deres Majestæt!« udtalte denne de Ord: »Lad mig se, at De bliver en lige saa flink Jægerofficer, som han var.«

Efter Afgangen fra Akademiet gennemgik de Kadetter, der vare udnævnte til Sekondløjtnanter, et 6 Ugers Kursus paa det gymnastiske Institut. Medens jeg gennemgik nævnte Kursus, havde jeg Kvarter i Hotel du Nord, hvor nu »Magasin du Nord« er beliggende. Da jeg en Dag gik fra Gymnastikskolen og passerede forbi Hovedvagten, mødte jeg Prins N. N., hvis Lærer jeg havde været som Repetent. Prinsen talte mig og bemærkede, at han var kendt med den mig tilføjede Uret, og at jeg vilde faa det første Nummer, der blev ledigt i Rytteriet, naar jeg indgav Ansøgning herom. Jeg svarede hertil, at jeg nu vilde forblive i det Vaaben, jeg engang var kommen ind i, og at det maaske var bedst saaledes. At jeg fastholdt denne Beslutning, var en Lykke for mig.

Efter afsluttet Prøve paa Gymnastikskolen afrejste jeg til Helsingør og meldte mig til Tjeneste ved Jægerkorpset medio December 1846. Dette havde kort før min Ankomst faaet en ny Chef i Oberst Schleppegrell og en ny Kompagnichef i Kaptajn Scharffenberg. Da jeg mødte hos Korpschefen, var dennes første Spørgsmaal til mig: »Har De skridtet, hvor langt der er fra Deres Kvarter til Kronborg, for at De kan beregne Tiden, De behøver til Deres Gang, naar De

skal i Tjeneste?» Jeg maatte tilstaa overfor Chefen, at jeg endnu ikke var naaet saa vidt.

Jeg blev ansat ved 4. Kompagni, Kaptajn Westergaard, og foruden Tjenesten ved Kompagniet overdroges det mig tillige at være Lærer i Regning i Korpsets »Undervisningsanstalt og Kommandoskole« paa Kronborg.

1848.

Oprøret var udbrudt i Hertugdømmerne og vor Hær derfor sat paa Feltfod; den formeredes dels ved den jyske Grænse og dels paa Als. 2. Jægerkorps hørte til »det slesvigske venstre Flankekorps« og stod paa Als sidst i Marts; den 3. April rykkede Korpsset ind i Sundeved og gik i Kvarter, 4. Kompagni kom til Landsbyen Ullerup.

En Aften sad Kompagniets Premierløjtnant og de to Sekondløjtnanter ved et Parti L'hombre i Kroen, da Sekondløjtnant v. d. R. siger til mig: »Har Du hørt, at vi skulle miste vor Premierløjtnant?» Jeg svarede, at jeg ikke havde hørt noget derom, og i en sygelig Tone fortalte Premierløjtnanten derefter, at han havde faaet Attest fra Overlægen, at han ikke kunde gaa med uden Fare for sit Liv. Hertil bemærkede jeg, at det kunde vi andre sandelig heller ikke, hvorefter Premierløjtnanten skyndte sig at meddele, at hans Sygelighed stammede fra et Broktilfælde.

Næste Dag kørtes han ogsaa til Augustenborg Lazaret, og efter nogen Tids Forløb evakueredes han til

Helsingør, vor Garnison, hvor hans Familie boede. Men under den daværende begejstrede Stemning blev Opholdet for »Patienten« mindre behageligt; han tog derfor til København for snart efter at gaa til Armeen som — Intendant.

Da min Hensigt oprindelig kun har været at ville efterlade personlige Oplevelser *for mine Efterladte*, skal jeg ikke indlade mig paa at omtale Jægerkorpsets Deltagelse i Slagene ved Bau den 9. April og Slesvig den 23. s. M., men herom henvise til krigshistoriske Værker og da særlig til: »Den første slesvigske Krig, 1848—50« af Oberst N. P. Jensen.

At 4. Kompagni ikke kom til at tage nogen nævneværdig Del i Slaget den 23. April havde sin Grund i følgende Omstændigheder.

2. Jægerkorps rykkede paa Forpost Paaske Morgen Kl. 7, og 4. Kompagni skulde besætte Terrainet ved Sylvested, cirka 1 Mil Vest for Slesvig. Næppe var Feltvagtstillingen besat, førend der hørtes stærk Skydning i Terrainet S. Ø. for vor Stilling. Det var Indledningen til Slaget ved Slesvig.

Kompagniet, der stod saa langt vestlig, kom ikke til at deltage i dette Slag, fordi Kompagnichefen af Forsigtighedshensyn marcherede ad betydelige Omveje mod Nord, Nordøst og Øst, hvorfor han først stødte til de øvrige Kompagnier henimod Slagets Slutning i Terrainet ved Falkenberg.

Der havde sikkerligen ikke været nogetsomhelst til Hinder for, at Kaptajnen kunde have marcheret samme Vej tilbage, som han var marcheret ud, han kunde altid vige ud og have fri Retræte, og han kunde

formentlig være kommen til at tage en meget virksom Del i Kampen paa vor højre Fløj.

Kampen ved Oversø.

Som Del af en større Arrièregarde bivouakerede 2. Jægerkorps Natten mellem den 23. og 24. April i Lyrskov og tiltraadte Tilbageslaget Kl. 7 Fmdg. Ankommen til Landsbyen Oversø Kl. 12 Middag modtog Korpschefen, Oberstløjtnant Styrup, Ordre til at gøre Holdt og tage Stilling bag det derværende Vandløb som Bagdækning for den øvrige Del af Armeen, der var gaaet i Kantonnement i Flensborg og Omegn. 5. Dragonregiment med 3 Eskadroner og 2 Kanoner hørte ligeledes til Bagdækningen.

Korpschefen befalede Stillingen besat saaledes:

1ste og 2det Kompagni i Terrainet ved Landsbyen Oversø, med $\frac{1}{2}$ Kompagni sendt mod Syd til Landsbyen Frørup.

3die Kompagni til Barderup, Vest for Oversø, med Observation mod Vandrup og 4de Kompagni til Defiléeerne ved Aagaarde, Øst for Oversø, med Observation mod St. Solt, da Afstanden var for stor til Besættelse.

Medens Korpset indtog disse Stillinger, stode Fri-skarerne alt ved St. Solt!

5te Dragonregiment satte sig ikke i Forbindelse med Jægerkorpsets Chef i Oversø og udstillede ikke straks Forposter, da Eskadronscheferne forment, at Hvile var nødvendig i nogle Timer saavel for Mandskab som for Heste. Regimentet udsendte ikke heller Patrouiller. Alt dette skulde først ske Kl. 6, men Fjenden ventede ikke saa længe!

Regimentet var derfor ikke kampberedt, da det fjendtlige Rytteri, ved at omgaa Jægerkorpsets Fløje, angreb det.

Den fjendtlige Avantgardes Ankomst til Søndre Smedeby var meldt til Korpschefen fra Feltvagten i Frørup, der trak sig tilbage og optoges af 1ste Kompagni, hvis ene Halvdel havde formeret Kæde langs Aaløbet, medens den anden stod i 2 sluttede Troppe paa begge Sider af Broen. 2det Kompagni havde Stilling længere tilbage som Reserve, og de 2 Kanoner stode paa en Højde tæt ved Chausseen. Fløjene antoges sikrede ved Fløjkompagnierne.

Det fjendtlige Fodfolk standsede i nogen Tid, og den kommanderende General (Halkett) lod 3 Eskadroner Husarer foretage en omgaaende Bevægelse i vestlig Retning over en lille Bro Vest for Sankelmark Sø. Denne Omgaaen af Jægerkorpsets højre Fløj forsøgte dets 3die Kompagni ikke at hindre, thi det trak sig tilbage og opnaaede ikke derefter Forening med Korpset.

Stillingen ved Oversø var saaledes omgaaet, og da Korpschefen bemærkede dette, besluttede han sig til at gaa tilbage. Det lykkedes Føreren for de 2 Kanoner at passere Vejknuden ved Bilskov Kro, forinden det fjendtlige Rytteri naaede denne. 3die og 4de Kompagni modtog Ordre til at søge Forening med de 2 andre Kompagnier, der vare under Tilbagegang.

Da Chefen for 4de Kompagni modtog denne Ordre, havde han afsendt en større Officerspatrouille under Kommando af Sekondløjtnant von der R., thi Fjenden var bemærket ved St. Solt. Denne Patrouille stødte ikke senere til Kompagniet, og jeg blev derved den eneste Officer af Løjtnantsklassen ved dette. Kap-

tajnen gav derefter Ordre til Samling for den øvrige Del af Kompagniet ved et lille Krat, beliggende Nord for Aagaarde, hvor det forenedes med 1ste og 2det Kompagni.

Stillingen ved Oversø var næppe forladt, før fjendtligt Rytteri travede frem ad Chausseen for at bringe Jægerkompagnierne til at standse, og da Korpschefen ventede et Rytterangreb, forlod han Chausseen og lod Jægerne tage Stilling i Mosen Nord for Sankelmark Skov. Kort efter gjorde en mecklenborgsk Eskadron Chock, men Jægernes Ild fra de 3 Kompagnier og det sumpige Terrain tvang Eskadronen til at gaa tilbage, og denne fik et dundrende Hurra med paa Vejen.

Den fjendtlige General havde imidlertid faaet sit Fodfolk frem gennem Sankelmark Skov, og Skydningen begyndte fra Skovens nordlige Del af 2 Batailloner. Jægerkompagnierne opløstes hurtig til deres vante Kampmaade, den spredte Orden. Med min Deling tog jeg Stilling c. 100 Alen Nord for Sankelmark Skov, bag et levende Hegn, og besvarede Ilden fra Skovens Nordrand. Snart efter blev jeg ogsaa beskudt i venstre Flanke fra Chaussegrøften, hvorved min i Forvejen slette Stilling blev uholdbar. »Omkring, Frontforandring tilbage tilvenstre, Løb!« kommanderede jeg, og ved denne hurtig udførte Bevægelse kom jeg midt ud i Mosen bag et Vandløb, der havde mere Lighed med en »Muddergrøft«, med Front mod Øst og beskød Højderne Syd for Bilskov Kro, som vare besatte af hannoveranske Jægere, de saakaldte »Goslar Jægere«.

Jægerkorpset, der begyndte Kampen med 3 Kompagnier (1ste, 2det og 4de), var nu imidlertid blevet

formindsket med et Kompagni, idet 1ste Kompagni, under Premierløjtnant W., forlod Kamppladsen. Tilbagegangen lykkedes for ham, der var en af Jægerkorpsets dygtigste, yngre Officerer, derved, at han fulgte Lavningerne og gik Øst om Bilskov Kro. Men til dette Kompagni sluttede sig uheldigvis mindre Dele af de to andre Kompagnier, ligesom de tidligere udsendte Officerspatrouiller ikke heller vendte tilbage til Korpset; de 2 tilbageblivende Kompagnier havde derfor ikke deres fulde Styrke til Raadighed under den fortsatte Kamp mod den meget overlegne Fjende.

Da Korpschefen bemærkede 1ste Kompagnis Tilbagegang, forsøgte han at standse den, men Befalingen blev vel ikke hørt. Premierløjtnant W. gjorde et kort Holdt paa Chausseen og lod ved Signaler Oberstløjtnanten forstaa, at Retræten var fri. Han fortsatte dog snart efter sin March til Flensborg, vistnok i Forening med 3die Kompagni. Men dette kunde jo kun ske, fordi Oberstløjtnanten blev staaende med de 2 svage Kompagnier; thi var ogsaa han brudt op, vilde Fjenden snart have opdaget vor ringe Styrke, og da General Halkett kunde stille mindst 3 Batailloner foruden Rytteri og Artilleri mod de 2 danske Jægerkompagnier, vilde disse snart være blevne tvungne til Overgivelse i det aabne Terrain, og Vejen til Flensborg havde været fri samme Dag.

Korpschefen faldt snart efter. Han blev saaret af en Kugle i det ene Knæ, og da han bøjede Overkroppen ned mod det saarede Ben, fik han et Skud i Hovedet og faldt død om.

Kaptajn Westergaard, min Kompagnichef, havde

derefter Kommandoen over den lille Styrke Jægere, men blev ogsaa snart saaret i den venstre Underarm.

Premierløjtnant Hein, der havde Stilling bag »Muddergrøften«, var ogsaa saaret, og selv laa jeg blødende sammesteds, haardt saaret fra Goslarjægerens Stilling paa Højderne Syd for Bilskov Kro. Jeg mindes tydeligt, at jeg, da jeg modtog Kugleslaget og mærkede dets Følger i Underlivet, udtalte de Ord: »Saa, nu er jeg færdig, vær saa god at hilse hjemme.«

Derefter lagde jeg mig til — at dø! thi jeg var fuldt overbevist om, at jeg havde faaet mit Banesaar, og dette var da ogsaa senere den almindelige Mening hos Lægerne paa Lazarettet i Slesvig.

Kuglen var gaaet ind tæt ved Rygraden, men havde intet Udgangssaar, og det viste sig snart efter, at den havde beskadiget rectum. Lidt efter lidt mistede jeg Bevidstheden, men jeg hørte dog Kampen rase; tilsidst blev alt stille.

Man fortalte mig senere, at Jægerens Modstand havde varet over 2 Timer, og Kl. var ca. 7 Efterm., da en brunsvigsk Bataillon rykkede frem og stormede ned ad Højderne under Raabet: »Kein Pardon!« Fortsat Modstand var umulig, og Jægerne maatte overgive sig, men fik dog Pardon.

Hvorlænge jeg henlaa i Mosen efterat være saaret, kan jeg selvfølgelig ikke udtale mig om; men jeg mærkede, at jeg blev løftet op, og jeg saa da en dansk Frivillig samt en fjendtlig Underofficer tage mig under Armene og slæbe mig op mod Højderne, hvor Fjenden havde haft sin Hovedstilling. Da stormede pludselig nogle fjendtlige Menige henimod os, og en af disse forsøgte at jage sin Bajonet i Brystet paa mig, men

forhindredes deri af den fjendtlige Underofficer, der slog Bajonetten bort med de Ord: »Lassen Sie das sein!« Disse menige berøvede mig derefter min Sabel, Jæbertasken med Sølvkæderne og Feltkappen, der var næsten ny. Efter at denne »Stordaad« var udført, uden at den fjendtlige Underofficer her gjorde sin Myndighed gældende, slæbtes jeg op paa Højderne, hvor jeg blev lagt paa den vaade Jord, blødende, tilsølet og vaad af Regnen, frysende, da jeg var uden Feltkappe og det tilmed i April Maaned.

Jeg laa kun faa Skridt fra to fjendtlige Officerer, der vare til Hest og iførte »Goslarjægerens« Uniform; den Tanke faldt mig derfor ind, at det maatte være Jægerens Chef med Adjutant. Jeg var endnu harmfuld over den Behandling, der var bleven mig til Del i Mosen, og jeg besluttede derfor at klage herover til Chefen. Da det tyske Sprog faldt mig let, gav jeg en kort Beretning om Jægerens Plyndrelyst; de to fjendtlige Officerer hørte paa mig med Opmærksomhed, men jeg fik kun det Svar tilbage fra Chefen: »Dabei ist nichts zu thun!«

Adjutanten red imidlertid bort og kom snart efter tilbage med en Officerskappe, hvilken han bredte over mig.

Kort efter mødte en tysk Læge, der undersøgte Saaret og derpaa udtalte de Ord: »Das ist nur ein Streifschuss.« Dette skulde vel være en Beroligelse for mig; men den var mig saa aldeles ligegyldig, thi jeg følte, at Kuglen var trængt ind i Underlivet, hvor den var forbleven. Jeg blev nu baaren til Ambulancen og kørt til Oversø Kro, i hvis forreste Værelse jeg saa en tysk Læge beskæftiget med at save et Ben ud af min

saarede Kompagnichef, Kaptajn Westergaards venstre Arm. Jeg hørte senere, at Lægens Navn var Langenbeck, og at han blev en berømt Kirurg.

I det næste Værelse blev jeg lagt paa Halm Side om Side med danske og tyske Saarede. Det var imidlertid blevet mørkt, og jeg kunde derfor ikke se, om mine Naboer vare Landsmænd eller Fjender. Atter kom en tysk Læge for at foretage en grundigere Undersøgelse af Saaret, og for at komme hurtigere til dette skar han Støvlerne i Stykker og lod Benklæderne dele Skæbne med disse.

Lægen sagde intet, men spurgte mig, om jeg havde Sager af Værdi, som jeg ønskede opbevarede til den følgende Morgen, da han saa vilde modtage dem til Opbevaring, indtil jeg skulde føres til et Lazaret i Slesvig. Mit Befindende var den Gang saaledes, at jeg ikke ventede at se Dagen bryde frem, og det havde derfor ingen Interesse for mig, hvem der blev Arving til mine faa Efterladenskaber. Lægen modtog nu mit Ur og min Portemonnaie, hvilken sidste han maatte søge i de ituskaarne Benklæders Lommer.

Hele Aftenen laa jeg i Dvale, men ved Midnattide var jeg falden i Søvn. Jeg vækkedes ved, at min Nabo tilvenstre kastede Blod op over mig, og jeg bad ham derfor om ogsaa at lade det gaa til den anden Side. Da det var bleven lys Dag, viste Naboen sig at være Frivillig Rievers fra Helsingør, der havde faaet en Kugle tvers igennem Ansigtet fra venstre Side, derfor maatte det opkastede Blod ud tilhøjre og tildeltes altsaa mig.

Efter flere Aars Forløb traf jeg Rievers her i Kjøbenhavn, hvor han var ansat som Fuldmægtig i et af

Kontorerne for Invalideforsørgelsen; han var skæv i Ansigtet og talte mest med den højre Side af Munden. Oftere beklagede han sit Uheld med Blodopkastningen Natten mellem den 24. og 25. April 1848.

Den 25. April om Morgenen blev jeg anbragt paa en Bondevogn, der var belagt med Halm, indsvøbt i et uldent Tæppe som Erstatning for de ituskaarne Benklæder og Støvler. Foruden mig befandt der sig 3 saarede menige paa Vognen, som alt havde sat sig i Bevægelse, da den tyske Læge, der Aftenen forud havde modtaget mine »Værdisager« til Opbevaring, kom hen til Vognen og afleverede disse til mig.

Efter 7 Timers Kørsel i Skridt paa den stødende Bondevogn naaede Transporten Slesvig Kl. 2 Eft. Jeg havde forladt denne By første Paaskedags Morgen Kl. 7, da Kompagniet rykkede paa Forpost ved Sylvested, og nu den 25. Kl. 2, vendte jeg tilbage som haardt saaret og Krigsfange.

Overkommandoen havde efter Kampen ved Bau den 9. April faaet Underretning om, at Stemningen blandt Befolkningen i Angel var fjendtlig, og derfor givet Oberst Schleppegrell Ordre til at sende 2. Jægerkorps gennem Angel til Kappel. Det viste sig rigtigt, at Stemningen var meget ophidset, ja i Byerne endog fanatisk. Jægerkorpset naaede Kappel og Arnis den 12. April om Morgenen, Befolkningen maatte aflevere Vaabnene, der bleve gjorde ubrugelige, og alt ved Middagstid samme Dag afmarcherede Korpset til Slesvig, hvor det ankom den 15. April og blev indkvarteret i Altstadt. Kaptajn Westergaard, Sekondløjtnant von der Recke og jeg fik Kvarter hos »Kaufmann Hansen auf der Ecke«, der var en fanatisk Slesvig-

Holstener; men han gjorde alt for at gøre os Opholdet i hans Hjem behageligt. En Søn af ham gjorde Tjeneste i Oprørshæren, og efter Fredslutningen i 1851 blev han med saa mange andre slesvig-holstenske Officerer optagen i den danske Hær, i hvilken han naaede til Kaptajnsgraden.

Fra den 15. til den 23. April om Morgenen havde jeg haft et fortrinligt Kvarter hos Hr. Hansen, hvis Bolig Vogntoget med saarede nu passerede den 25. Kl. 2 Eft. Jeg hilste i min liggende Stilling, da flere af Familiens Medlemmer stode ved Vinduerne, og endskønt Hilsenen blev besvaret, var jeg dog ikke sikker paa at være genkendt. Formentlig har man fulgt Vogntoget med de saarede til Lazarettet; thi alt den følgende Dag modtog jeg Besøg ikke alene af Hr. Hansen, men endog af hans 2 meget elskværdige Døtre. Denne Familie mindes jeg derfor altid med Venlighed, thi den viste mig mange Opmærksomheder under mit 4 Maaneders Ophold i Slesvig.

Da Vognen holdt udenfor Lazarettet »Domziegelhof« ved Domkirken, kom en tilbageholdt dansk Læge, Feveile, hen til mig og spurgte, om jeg kunde gaa ind; jeg svarede, at jeg ikke vidste det, men at mit Toilette i det mindste hindrede mig deri, thi jeg var jo uden Benklæder og Støvler, iført blodplettede Underbenklæder. Doktor F. svøbte mig derfor ind i det Uldtæppe, som jeg havde haft over mig under Kørselen til Slesvig, bar mig forbi en stor Del Nysgerrige, iblandt hvilke mange Damer, ind i et lille Værelse, hvor der kun stod 3 Senge, og lagde mig i den mellemste.

I de første Dage af mit Ophold paa det uhygge-

lige Lazaret vakte mine Naboer ikke min Interesse; thi Følgerne af mit eget Saar var af den Beskaffenhed, at jeg med god Grund kunde føle mig trykket af min egen sørgelige Tilstand. Men efter nogle Dages Forløb begyndte jeg at interessere mig for mine 2 Lidelsesfæller, dog særligt for min Nabo tilhøjre, dels fordi han var Officer, og dels var han saa haardt saaret af 2 Kugler, at der næppe var Tvivl om, at hans Endeligt var nær forestaaende. Hans Moder og hans Forlovede vare alt komne til Stede fra Brunsvig, og af den første fik jeg at vide, at hendes Navn var Fru Frigge og hendes Søn Premierløjtnant og Adjutant hos General Halkett; han var bleven saaret i Kampen ved Oversø den 24. April. Disse Oplysninger havde hun faaet ved sin Ankomst til Lazarettet. Om han vidste, at jeg var Officer, er mig ubekendt; men af og til kastede han sin venstre Haand over i min Seng, der stod hans meget nær, og jeg trykkede da hans Haand. Bemærkede jeg det ikke straks, gjorde Sygepasseren mig opmærksom derpaa.

Hvorledes det ovenanførte er blevet kendt i Hjemmet, kan jeg ikke udtale mig om, men efter min Udveksling i September blev jeg interPELLERET angaaende disse Haandtryk, og Historien var bleven fremstillet saaledes, at jeg skulde have vist mig saa uforsonlig overfor den saarede fjendtlige Kammerat, at jeg ikke engang vilde række ham Haanden.

Han havde sikkerligen store Smerter, hvorfor jeg følte den inderligste Medlidenhed med ham og hans 2 sørgende Slægtninge (hans Forlovede var en Kusine til ham), hvem han ikke talte til og næppe har genkendt. Af og til var han saa eksalteret, at han ka-

stede alt af sig, og Sygepasseren maatte da holde ham i Sengen med Magt. Da Lazarettet fortrinsvis var belagt med tyske saarede, svævede man i Uvished om min Skæbne, og Rygtet gik nok, at jeg var begravet paa Oversø Kirkegaard. Mit Opholdssted var et 3die Klasses Lazaret, og da der en Dag kom en af vore Læger i Besøg, bad jeg ham om at drage Omsorg for, at jeg blev flyttet til et Lazaret, hvor jeg kunde være mellem Kammerater. Fru Frigge hørte min Udtalelse, og da Lægen var gaaet, kom hun hen til min Seng og bad mig om at forblive paa »Domziegelhof«, indtil hendes Søn var død; thi hun troede, at han var vidende om, at han havde en Officer til Nabo, og selv om vi for faa Dage siden havde staaet overfor hinanden som Fjender, maatte enhver fjendtlig Følelse jo nu være forsvunden under den Tilstand, i hvilken vi begge var komne i Kampen ved Oversø. At jeg lovede at opfylde hendes Ønske, er jo en Selvfølge, og faa Dage derefter havde han udstridt.

Jeg flyttedes nu til et Lazaret i Friederichsberg og kom til at ligge paa samme Stue som flere andre danske Officerer.

I over 2 Maaneder var min Tilstand saaledes, at jeg betragtedes som »Dødens Bytte«, og paa Forespørgler fra Kammeraterne paa samme Stue hørte jeg af og til Lægerne udtale, at jeg ikke kunde leve, naar ikke Naturens Gang snart kom i Orden. Doktor Thune, der behandlede mig, gjorde mig daglig Spørgsmaal i den Anledning, og naar jeg havde meddelt ham, at det var gaaet som sædvanlig, satte han et meget betænkeligt Ansigt op, rystede paa Hovedet, men sagde intet.

Efter cirka 2¹/₂ Maaneders Forløb syntes der at være kommen saa megen Ro i Kuglekanalen, at Purgationen kunde begynde at gaa den naturlige Vej, hvilket ogsaa skete faa Dage derefter. Da jeg meddelte Doktor Thune dette, straaledede hans Ansigt af Overraskelse og Glæde.

Det gik nu stadig fremad, og medio August var jeg ikke alene saa vidt, at jeg kunde være oppe, men jeg foretog endogsaa mindre Spasereture i den smukke Egn i Selskab med en saaret Kammerat, Premierløjtnant Bech, der faldt i Slaget ved Isted.

Iblandt de saarede Officerer paa Lazarettet var Premierløjtnant D. Høst bleven udskreven og opholdt sig paa Godset Kasmark ved Eckernførde. Den 20. August kom H. i 4-spændig Ekvipage ind til Slesvig for at faa mig med tilbage som Gæst hos Hr. Behrensen, Godsets Besidder, og da jeg den Gang var saa vidt med mit Saar, at jeg selv kunde foretage Forbindingen, gik jeg op til Kommandanten paa Gottorp Slot for at faa Tilladelse til at tage til Kasmark imod at give mit Æresord paa at blive dersteds, indtil en almindelig Udveksling af Fanger fandt Sted.

Kommandanten paa Gottorp Slot var en tidligere dansk Officer, Kaptajn Lange af 4. Jægerkorps, der havde brudt sin Ed og var gaaet i Oprørets Tjeneste; han talte det danske Sprog korrekt og var endnu iført dansk Jægeruniform. Paa mit Andragende svarede han, at hvis jeg havde henvendt mig til ham Dagen forud, vilde Tilladelsen være bleven given, men paa Grund af en samme Dag modtagen Befaling fra Prinsen af Noer var det forbudt de danske Officerer, der opholdt sig i Slesvig som saarede eller Fanger, at gaa

ud uden Bevogtning; derfor saa han sig ikke i Stand til at give mig den ønskede Tilladelse, hvilket han meget beklagede.

Efter at have læst Prinsen af Noers Ordre spurgte jeg Kommandanten, om Foranledningen til dens Udstedelse var ham bekendt, hvilket han benægtede. Jeg udtalte da, at de danske Officerer, der opholdt sig her som saarede eller Fanger, vistnok ikke vilde genere Vagtmandskabet for ofte, thi at det maatte være os i høj Grad ubehageligt at spasere under Bevogtning af en forhenværende dansk Soldat, var jo let forstaaeligt.

Min Udtalelse blev fremsat med Alvor og selvfølgelig paa Dansk, af hvilket den »forhenværende danske Soldat«, Hr. Kaptajn Lange af 4. Jægerkorps, ogsaa havde betjent sig. Nu blev han paa en Gang den vrede Tysker og udtalte i det tyske Sprog, at vi i politisk Henseende vare af forskellig Mening, hvortil jeg svarede »desto værre«, bukkede og forlod den vrede Kommandant, der stod over for mig i dansk Jægeruniform. Mit Ophold i Slesvig varede ikke mange Dage efter dette mit Sammenstød med Slesvig-holsteneren Hr. Lange; thi jeg traf Aftale med Premierløjtnant Bech om at lade os evakuere til Rendsborg. Jeg vilde imidlertid ikke forlade Slesvig uden at tage Afsked med Familien Hansen, hvorfor jeg sendte Bud til Hovedvagten paa Gottorp Slot om en »Fangevogter«, der skulde ledsage mig til Altstadt. En stor slesvig-holstensk Dragon kom til befalet Tid og fulgte mig i Hælene til mit Bestemmelsessted, hvor han sad i Butiken, medens jeg opholdt mig hos Familien i Dagligstuen. Da vi paa Tilbagevejen naaede »Stadt Kiel«, mødte jeg Kommandanten og udtalte nu over-

for ham det Ønske at forlade Slesvig i Forening med Premierløjtnant Bech og blive ført til Rendsborg. Min Samtale med Kommandanten fandt Sted en Lørdag Eft., og han stillede mig Valget enten at rejse om Søndagen under Ledsagelse af en slesvig-holstensk Officer eller vente til Mandag, da en ældre prøjsisk Major skulde til Rendsborg. At jeg valgte Mandagen til Rejsen, er jo saa naturligt, og atter saa jeg den opblussende Vrede hos Kommandanten, der med en fornærmet Mine, som fuldtud gengeldtes, forlod mig.

Til den angivne Tid om Mandagen mødte den prøjsiske Major med lukket Vogn, og vi forlode Slesvig, ikke utilfredse over at gaa ind til nye Forhold, af hvilke vi dog ikke ventede os stor Afveksling.

Efter 3 Timers Kørsel naaede vi Rendsborg og standsede udenfor en privat Bygning, foran hvis Gadedør der stod en Honnørpost. Paa vor Forespørgsel svarede Prøjseren, at her boede Pladskommandanten, en forhenværende dansk Officer, Major Abercron. Prøjseren blev temmelig længe hos A., og vi begyndte at blive utaalmodige. Jeg saa derfor op til 1. Sal, hvor jeg vidste, at Pladskommandanten havde Bolig, og opdagede derved to mig bekendte Ansigter i slesvig-holstensk Dragonuniform. Det var to forhenværende danske Kadetter, Major Abercrons Sønner, for hvilke jeg havde været Repetent paa Landkadet Akademiet. De havde sikkerligen ogsaa genkendt mig, thi de forlode straks Vinduet.

Da Prøjseren endelig kom ned, var han ledsaget af en slesvig-holstensk Officer, Premierløjtnant Clasen, der ogsaa havde brudt sin Ed og var gaaet i Oprørernes Tjeneste. Vognen vendte, og vi kørte tilbage over

Torvet, Prøjseren gik paa den ene Side af Vognen, Slesvigholsteneren paa den anden. Den første mødte en Kammerat og indlod sig i Samtale med denne, hvorfor han befalede Kusken at standse. Da Slesvigholsteneren, der var vedbleven at gaa, opdagede dette, raabte han tilbage: »fahr mal zu Kutscher!« men Prøjseren befalede ham at blive holdende, og Slesvigholsteneren fik i vred Tone følgende Besked: »entschuldigen Sie, Hr. Løjtnant, ich führe die Herrn hier.«

Vi havde tænkt os at blive indkvarterede hos en eller anden borgerlig Familie, men vi bleve skuffede, thi Vognen standsede snart efter udenfor en Bygning, foran hvilken stode Geværerne til en stor Vagt, og vor Prøjsere meddelte os, at vi foreløbig skulde have Kvarter i denne Bygning, som viste sig at være Vagten i Altstadt.

Medens jeg ventede paa at faa min ubetydelige Bagage af Vognen, havde der forsamlet sig en Del Nysgærrige, og den slesvig-holstenske Officer tillod sig derfor at give mig det Raad at gaa ind i Vagtlokalet, thi det maatte dog være ubehageligt for mig at blive betragtet af Pøbelen! Jeg besvarede denne hans Udtalelse derhen, at jeg havde en rolig Samvittighed, og at jeg derfor ingenlunde følte mig generet ved Beskuelsen. Hr. Clasen tav — og han misforstod mig ikke.

Snart efter kom vi to ny »Arresteranter« op paa 1. Sal, hvor vi i en lang og bred Korridor saa et opdækket Bord, og omkring dette sad 12 à 14 Herrer i meget fantastiske Dragter. Det viste sig at være Officerer fra holstenske Garnisoner, som vare tilbageholdte af Oprørets Ledere, fordi de ikke vilde under-

skrive en Erklæring, hvorved de paa Æresord forpligtede sig til ikke at tjene mod Slesvig-Holstenerne.

Der anvistes os et stort, men særdeles tarveligt Værelse til Bolig, med Jernstænger for Vinduet; vi havde vel Tilladelse til at gaa ud, men man indlod sig ikke derpaa, thi den rendsborgske Pøbel havde vist sig at være endnu mere fanatisk end dens Kollega i Slesvig, og Insulter vilde ikke være udeblevne overfor de saarede eller fangne danske Officerer.

Den prøjsiske Kommandant i Rendsborg, en Major Schmidt, besøgte os ofte i vort Fængsel og viste os megen Opmærksomhed. Majoren meddelte os en Dag, at en Vaabenstilstand var nærforestaaende, og at vi snart kunde vente at blive udvekslede. Flere af »Arresteranterne« fik derfor Lyst til at foretage en nogle Dages Udflugt til Hamborg; men da det ikke vilde være tilraadeligt at gaa omkring i denne By i Uniform, maatte vi anskaffe os de nødvendigste civile Klæder. Mit Toilette var snart tilendebragt, thi i Slesvig havde jeg købt en mørk Jakke, og mine grønne Uniformsbenklæder kunde godt gøre Tjeneste i Civil-etaten, uanset den røde Passepoil. Kun Ritmester Würtzen maatte rejse i Uniform, thi han var høj og meget korpulent, og Tiden var for kort til, at Ritmesteren kunde faa en passende Klædning færdig.

I Hamborg toge vi Ophold i Hôtel Victoria, og da Ritmesteren og jeg delte Værelse sammen, færdedes vi ogsaa meget i hinandens Selskab omkring i Hanse-staden. En Dag nærmede vi os en Borgervagt, og Skildvagten raabte »til Gevær«. Da Würtzen ikke bemærkede det, gjorde jeg ham opmærksom herpaa, han stillede sig derefter med Front mod Vagten, tog sin

Hue af og bukkede. At bevare Alvoren ved dette Syn, faldt mig vanskeligt.

Tiden for vor Orlov var udløben, og vi vendte tilbage til Rendsborg; faa Dage derefter kom den prøjsiske Kommandant for at meddele os, at Vaabens-tilstanden var afsluttet og vor Udveksling nærfore- staaende. Denne skete ogsaa nogle Dage senere i Eckernførde, hvortil de fangne Insurgenter ligeledes vare ankomne, og ved denne Lejlighed saa jeg flere Insurgentofficerer, som jeg havde været sammen med paa Landkadet-Akademiet.

Efter de udvekslede Fangers Ankomst til Kjøbenhavn tog jeg straks til Helsingør og meldte mig til Jægerkorpsets Chef, der overrakte mig Ridderkorset af Dannebrog for min Deltagelse i Kampen ved Oversø. Mit Saar var endnu ikke fuldstændig lægt, og jeg følte ogsaa Trang til Ro i nogen Tid. Jeg søgte derfor Orlov og rejste til mit Hjem i Jylland, hvor jeg opholdt mig ca. to Maaneder.

Da jeg atter meldte mig til Tjeneste, var 2. Jægerkorps blevet forlagt til Als, og hele Vinteren havde jeg et godt Kvarter hos Degnen Uhlenberg paa Kegnæs.

1849.

Naar jeg gaar let hen over dette Aar, er Grunden den, at jeg mest har følt Lyst til at fortælle enkelte særlige Begivenheder, oplevede i 1848 og 1850, da jeg blev haardt saaret. I 1849 fandt Kuglerne mig ikke, uagtet jeg deltog i Kampen ved Adsbøl den 3.

April og i Slaget ved Fredericia den 6. Juli som Adjutant ved 2. Jægerkorps.

6. Infanteri-Brigade blev i Slutningen af Juni 1849 forlagt fra Als til Fyn og i de første Dage af Juli overført til Fredericia for den 6. Juli at danne Avantgarde for Udfaldstropperne.

2. Jægerkorps, der hørte til denne Brigade, kom til Fredericia nogle Timer før Udmarchen af Fæstningen skulde finde Sted. Kl. 1 rykkede Korpset ud igennem Poternen, og efter Ordre vare de beredne Officerer af Avantgarden foreløbig til Fods. Korpsets Opmarch skete ikke med den fornødne Tid og Ro, thi Kompagnierne længtes kun efter at komme fremad. I Stedet for, som »Ordre de Bataille« paabød, at være venstre Fløjbataillon i 2. Træfning, kom det derved til at danne venstre Fløjbataillon i 1. Træfning.

Som Adjutant var jeg ved Korpschefens Side; denne blev snart efter saaret igennem den højre Haand, og jeg modtog af den Grund Chefens Ordre til at melde mig hos den ældste Kaptajn og beordre ham til at overtage Kommandoen over Korpset. Jeg fulgte derfor et fremrykkende Kompagni og kom derved til at deltage i Stormen paa en Skanse. Jeg erindrer, at jeg, for at komme op ad Brystværnets ydre Skraaning, tog en ung Sergent i Uniformens Krave og satte ham til Side, og da jeg naaede op paa Brystværnskronen, fik jeg rigelig Lejlighed til at benytte »Sabel mod Bajonet«, hvilken Øvelse jeg besad god Færdighed i fra mine Kadetaar.

Skansen var snart erobret, og efter at have været nede i denne og set paa de fangne Oprørere gik jeg videre for at finde Kaptajn Scholten, hvilket ogsaa

lykkedes mig i den næste Skanse, som jeg tilfældigt stødte paa.

Kaptajnen opholdt sig i Skansens Grav, men med en saa ringe Styrke af sit ved Udrykningen cirka 300 Mand stærke Kompagni, at han maatte afvente Forstærkning, førend han kunde forsøge Stormen.

Slesvig-Holstenerne gjorde paa dette Tidspunkt et Modangreb og fremkaldte derved en momentan Tilbagegang af en Del af 2. Bataillon og 2. Jægerkorps, der havde mistet en stor Del af deres Befalingsmænd. Jeg fik derfor Ordre af Korpschefen til at forsøge paa at faa Mandskabet af 2. Jægerkorps standset, og kom i den Anledning i en Fart op ad Gravens ydre Skraaning og ud over Glaciset med behørig Salut fra Skansens Besætning. Snart efter var jeg saa heldig at møde Hestepasseren med min Hest, og nu gik det i fri Galop efter de vigende Jægere. Jeg fik fat paa en Hornblæser, der efter min Ordre blæste Signalerne: »2. Jægerkorps, det hele, Holdt!« En stor Del af de tilbagegaaende vare imidlertid komne nær Fæstningens Volde, og jeg maatte derfor angive dem, som jeg traf paa mit Ridt, et Samlingssted, der let kunde ses, og opgav »Prinsens Port« som et saadant.

Det forsprængte Mandskab af Jægerkorpset ordnedes kompagnivis i fire Delinger med de fornødne Befalingsmænd og førtes derefter af den ældste tilstedeværende Officer (en svensk Premierløjtnant) tilbage til Korpset. Ogsaa jeg forlod nu Samlingsstedet og vendte tilbage til Korpschefen, som jeg traf i Retning af Bredstrup.

Andre Afdelinger vare imidlertid nu rykkede

igennem yderste Linie, og Jægerkorpsets Deltagelse i Slaget ved Fredericia var dermed afsluttet.

Afdelingerne marcherede om Eftermiddagen tilbage til Fæstningen, og de fleste blev først overførte til Fyn den næste Formiddag. Jeg rykkede ind i Gamtofte Præstegaard, der var Stabskvarter, forinden Korpset overførtes til Fredericia, og kørte den næste Dag til Assens for at besøge den saarede Korpschef og afgive Melding til ham om Korpsets Deltagelse og Tab i det sejrige Slag.

En midlertidig Chef, Kaptajn Vett, var bleven udnævnt, og Jægerkorpset disloceredes til en østligere Del af Fyn med Stabskvarter paa Braabygaard hos Lehns greve Schaffalitzky de Muckadell; men efter nogle Dages Ophold i dette fortrinlige Kvarter marcherede Korpset til sin Garnison i Helsingør, idet der under 10. Juli var sluttet Vaabenstilstand. Korpset drog dog snart efter igen til Fyn, hvor det indkvarteredes i Bogense og Omegn og indkadredes midlertidigt i 5. Brigade.

1850.

Brigade-Inspektion.

Om Foraaret d. A. anmeldtes Brigadechefens Inspektion af 2. Jægerkorps, der laa i spredt Kantonnement. Kompagnichefens Kvarter var i Særsløv Præstegaard hos Pastor Sidenius, medens jeg, som den Gang var Premierløjtnant ved 4. Kompagni, boede hos en Bonde i Landsbyen Kosterlev. Brigadechefen, Oberst

Ræder, vilde selvfølgelig fortrinsvis inspicere Korpsets Eksercits og Manøvreedygtighed, men dog tillige se Jægerens Færdighed i Gymnastik og BajonETFægning.

At Kaptajn S. i Overensstemmelse med sine militære Anskuelser ikke vilde afholde nogensomhelst Øvelse i de nævnte Discipliner forinden Præsentationen, havde jeg vel tænkt mig, endskønt Mandskabet i høj Grad trængte dertil. Men var Kompagnichefen ikke interesseret deri, saa var hans Premierløjtnant det desto mere; jeg bad derfor om hans Bemyndigelse til at lade afholde Øvelser i Gymnastik og BajonETFægning delingsvis i Kantonnementerne og samle Kompagniet til Eksercits og Manøvrering, for saa vidt Kaptajnen ikke selv havde bestemt at afholde eller lade afholde Øvelser i de nævnte Fag. Men det blev mig nægtet, og der skulde ingen Øvelser finde Sted forinden Inspektionen af Korpsets 4. Kompagni!

Da Præsentationsdagen saa kom, var dette Kompagni i Modsætning til de tre andre ikke forberedt. Korpset stod opmarcheret paa Grevskabet Gyldenstens Marker, og foran Kompagniets Front gjorde Brigadechefen følgende Spørgsmaal til dets Chef: »Hr. Kaptajn, hvilken Officer har haft Øvelserne med Deres Kompagni i Gymnastik og BajonETFægning?«

Svaret paa dette Spørgsmaal var: »Premierløjtnant Beissenherz!« Jeg stod jo i Geledet og kunde derfor ikke protestere, selv om jeg havde villet.

Kompagnichefen kaldte mig foran Fronten, og Brigadechefen beordrede mig til at vise Kompagniets Færdighed i BajonETFægning.

De befalede Kommandoord havde jeg selvfølgelig ikke glemt, uagtet jeg ikke havde haft Inspektion ved

eller selv afholdt Øvelser i Vaabenbrug i næsten tre Aar. Jeg kommanderede derfor fuldt ud i Overensstemmelse med Reglementet; men Mandskabet havde derimod i det lange Tidsrum, det ikke var blevet øvet i Brugen af Bajonetten, glemt omtrent alt.

Præsentationen endte med, at Brigadechefen befalede mig at holde op, og han kom derefter i en højroset og alvorlig Ordstrid med Kompagnichefen i Kompagniets Nærhed.

Saa begyndte vi paa Geværgreb og March under Kaptajnens Kommando. Kompagniet var i sluttet Kolonne, og der foretoges forskellige Bevægelser med denne; atter kom der Uenighed mellem mine to foresatte, der standsede, og da Kompagniet vedblev at marchere, kom det derved saa langt fra disse, at jeg maatte tage Kommandoen og føre det indenfor de stadig stridende Herrers Omraade.

Øvelsen holdt op, Brigadechefen fik den ham tilkommende Honnør og var saa hensynsfuld ikke at udtale sig overfor Kompagniet, hvilket han formentlig har gjort til Kaptajn S., der i fuldeste Maal fortjente Dadel for det slet uddannede Kompagni.

Naar jeg ikke bagefter henvendte mig til Kompagnichefen med Besværing over hans uberettigede Udtalelse til Brigadechefen ved at opgive mig som den, der havde øvet Mandskabet i BajonETFægtning, da skete det alene af den Grund, at Kaptajn S. var en saa heftig Foresat, at han, naar Vreden fik Magt over ham, ikke var i Stand til at lægge Baand paa sin Heftighed, der udartede i den Grad, at han let forløb sig, hvilket jeg ikke vilde udsætte ham for.

En Dag, endnu medens Jægerkorpset laa i Kvarter i Bogense og nærmeste Omegn, vilde Kaptajn S. ride til Odense fra Særslev Præstegaard, hvor jeg nu ogsaa havde faaet Bolig ifølge Præstens Indbydelse. Forinden Kompagnichefen red fra Kvarteret, gav han mig den Ordre at besørge alt, som kunde komme under hans Fraværelse. Ordren blev given i Overværelse af Kompagniets to Sekondløjtnanter.

To Underjægere meldte sig fra Lazarettet i Odense til Tjeneste, og jeg lod deres tilgodehavende Lønning udbetale, da det netop var Lønningsdag. Underjægerne vare begge af en lystig Natur og meget tilbøjelige til at nyde et større Kvantum Drikkevarer, end de kunde taale; men da de ikke vare satte paa Dagpenge, udbetalte jeg dem selvfølgelig hele deres Lønning, men med det Forbud, da det var en Søndag, ikke at gaa til den nærliggende Kro og drikke Lønningen op.

Da Kaptajn S. kom tilbage om Aftenen, opholdt jeg mig netop i Dagligstuen, sammen med hele Familien og de to Sekondløjtnanter. I Overværelse af disse spurgte Kompagnichefen mig, om der var passeret noget under hans Fraværelse, og jeg besvarede Spørgsmaalet med de Ord:

»Ikke andet end at to Underjægere (jeg opgav Nr. og Navn,) have meldt sig til Tjeneste fra Lazarettet i Odense, og jeg har udbetalt dem Lønning.«

Kaptajnen blev vred og sagde: »Hvorfor har De dog gjort det, nu sidde de naturligvis nede paa Kroen og drikke Lønningen op.« Jeg besvarede denne Kompagnichefens Udtalelse med, at jeg ikke troede det, da jeg havde forbudt dem at gaa derned;

men han fastholdt sin Mening om, at de desuagtet gjorde det.

Efter at have iført mig Tjenestedragt, gik jeg ned til Kroen og visiterede; der sad baade Jægere og Underjægere, men de to eftersøgte vare der ikke. Jeg forlod derefter Skænkestuen, og, idet jeg gik ud af Døren, tilholdt jeg Mandskabet snart at gaa til Kvartererne, da Kl. var over 9. En Jæger svarede eller bemærkede hertil: »Aah, det haster vel ikke.« Udtalelsen var næppe beregnet paa, at jeg skulde høre den, og jeg lagde derfor blot Mærke til Jægeren.

Kommen tilbage til Kvarteret gik jeg straks ind til Kompagnichefen, meldte at jeg havde visiteret i Kroen, og at de to Underjægere ikke vare dersteds; derhos forlangte jeg Jæger N. N. straffet for respektstridigt Svar, da jeg forlod Kroen.

Kaptajnen nægtede at straffe Jægeren, der var en af Kompagniets flinkeste Underbefalingsmænd, (Jægerne laa den Gang to Aar til Tjeneste).

Efter at have bemærket, at hvis Kaptajnen ikke straffede Jægeren, førte jeg Sagen videre, gik jeg ud af Stuen.

Næste Morgen stillede Kompagniet udenfor Præstegaarden for at rykke til Korpseksercits paa GyldenstensMarker. Vi stode i Divisionskolonne (2 Pelotons, nu Delinger) langs Kirkemuren, jeg med anden Division bagest.

Jæger N. N. blev kaldt frem foran Fronten og fik følgende Spørgsmaal af Kaptajnen:

»Er det sandt, at De var paa Kroen iaftes Kl. 9, da Premierløjtnanten visiterede?«

»Ja vel, Hr. Kaptajn« svarede Jægeren.

»Er det sandt, at De svarede Premierløjtnanten: »Aa, det haster vel ikke,« da han forlod Skænkestuen, spurgte Kaptajnen videre.

»Ja vel, Hr. Kaptajn.«

»Er De saa saa god at lade være at svare saaledes en anden Gang,« og dermed var Jæger N. N. straffet af Kompagnichefen!

Hvor harmedes jeg ikke ved at staa i Geleddet og høre disse Kaptajnens uforsvarlige Spørgsmaal om Sandheden af den ved mig fremkomne tjenstlige Melding; men jeg maatte jo foreløbig bevare Roen og Taalmodigheden.

Efter at være kommen tilbage til Kvarteret gik jeg straks ind til Kompagnichefen og udtalte min Forundring over den skete Eksamination foran Fronten af Kompagniet og Straffens intetsigende Betydenhed.

Kaptajnen blev rasende over mine Udtalelser og for op og ned af Gulvet med Slobrokken flagrende efter sig. Da Vinduet ud til Præstens Have stod aabent, og Familien spadserede i denne, sagde jeg med største Ro: »Tillader Hr. Kaptajnen, at jeg lukker Vinduet, for at Præstens Familie ikke skal høre, i hvilken Sindsstemning De er for Øjeblikket?« Min Ro og dette Spørgsmaal imponerede maaske Kompagnichefen, thi han stillede sig op foran mig og sagde i en rolig Tone: »Lad os tage Plads og tale om Sagen.« Jeg udtalte min Beredvillighed hertil, men anmodede tillige Kaptajnen om Tilladelse til ogsaa at tale og sige min Mening, uden at han straks blev vred, hvilket indrømmedes mig. Begge Parter refererede Sagen fra dens Begyndelse, men den af Kompagnichefen til mig givne Ordre den Dag, han red til Odense,

vilde han ikke indrømme at have givet med de af mig citerede Ord. Først da jeg udtalte at kunne stille de 2 Sekondløjtnanter som Vidner, gav han efter, tilbød mig en Cigar til 1 ½ og sin Ridehest til Laans naarsomhelst. Jeg takkede for begge Dele, men benyttede ingen af dem.

Den 13de Juli 1850 var Vaabenstilstanden udløben, og den 15. s. M. rykkede 1. Division ind i Sønderjylland. Den 23. stod 2. Jægerkorps paa Forpost ved Oversø og jeg med min Deling paa Feltvagt ved Aagaarde, mærkeligt nok paa samme Sted, som jeg havde besat den 24. April 1848, da Korpset dannede Arrièregarde for den hvilende Hær i Flensborg og Omegn.

Efterat Forposterne vare udstillede, og jeg havde forviset mig om deres forsvarlige Instruktion, gik jeg ind til Gaardens Ejer for at faa Frokost. Da denne blev sat ind, genkendte jeg min Værtinde fra 1848, men hun ikke mig, og jeg henvendte derfor følgende Spørgsmaal til hende: »Erindrer De en ung Jægerofficer, der den 24. April 1848 kom paa Feltvagt ved denne Gaard om Eftermiddagen Kl. 2, og som faa Timer efter igen maatte bort, da den tyske Avantgarde rykkede frem?«

Hertil svarede Konen, seende bestemt paa mig: »Jo, ham kan jeg saa godt huske, men han faldt jo oppe i Mosen og skal ligge begravet paa vor Kirkegaard.«

»Nej han gør ikke,« svarede jeg, »for han sidder nu her igen og drikker sin Kaffe ligesom i 48.«

Efter at jeg gentagne Gange havde forsikret, at jeg var den samme Officer, der havde siddet her den

24. April 1848 om Eft., endte hun sin Tvivl med at sige: »Naa, Gud ske Lov at De lever!«

Jeg fortalte hende, at jeg ganske rigtigt var bleven haardt saaret og havde ligget i Oversø Kro om Natten, men den næste Dag var bleven ført til Slesvig, hvor jeg laa paa Lazaret i henved 5 Maaneder; nu befandt jeg mig, Gud være lovet, fuldstændig vel.

Oversergenten, der stod ved min Deling, skulde fra Kl. 12 Midnat overtage Tjenesten, thi jeg trængte til Hvile og var vidende om, at Hæren den 24. Juli om Morgenen vilde fortsætte sin Fremrykning, hvorfor det maaske alt samme Dag vilde komme til Kamp. Jeg stod netop i Begreb med at gaa til Sengs i Halmen, da en Husarordonnans meldte sig med en skriftlig Ordre, efter hvilken jeg straks skulde bryde op med min Deling, afsøge den foranliggende Frørup Skov og og efter endt Afsøgning afvente Hærens Fremrykning i Skovens sydlige Udkant for derefter at slutte mig til min Afdeling. Af Hvile eller Søvn blev der altsaa ikke noget den Nat; men al Træthed forsvandt ogsaa som Følge af det mig overdragne særlige Hverv.

Da Broen over Floden var afbrudt, maatte Mandskabet enkeltvis passere over den paa et Par efterladte Strækbjælker, og dette tog en halv Times Tid. Jeg rykkede frem i Skoven ad Vejen mod Syd og udsendte kun faa Sikringsdele; i Skoven var intet fjendtligt, hvad jeg ej heller havde ventet. Først fra Skovens sydlige Del opdagede jeg slesvigholstensk Rytteri ved den højtliggende Landsby Smedeby. Tiden, inden Hæren rykkede frem, benyttede jeg til at tale med mine Jægere, imellem hvilke fandtes Kompagniets »uroiligste Hoveder«, thi Kompagnichefen sendte altid

disse til min Deling. De vare et fortrinligt Soldaterstof, kun maatte de føle, at de vare under streng Kommando; men naar de derhos bleve behandlede retfærdigt og med Venlighed, var det en Fornøjelse at være deres Fører.

Dagen forud havde jeg anmodet min Kompagnichef om jeg ogsaa en Gang maatte blive sendt først ud, naar Kampen begyndte, thi man holdt den Gang strengt paa, at Kompagnikolonnens 4 Delinger stode i Nummerorden, og da Premierløjtnanten førte tredie Deling, kunde det ske, at han enten slet ikke kom frem i yderste Linie eller ogsaa, at dette først skete paa et sent Tidspunkt af Kampen.

Kaptajnen havde imidlertid glemt sit Tilsagn, og da Insurgenternes Avantgarde hen paa Eftermiddagen blev angreben, vare de to forreste Delinger alt beordrede ud i Skyttekæden, medens jeg stod med de to andre Delinger som Reserve i Vesterskovs sydlige Del, tæt ved Chausseen; selv stod jeg ovenpaa Gærdet og iagttog derfra Fægtningens Gang ved den brændende Helligbæk Kro.

Da Kompagnichefen var i Nærheden, gentog jeg min Anmodning og blev derfor beordret til at afløse den Vest for Kroen staaende Deling, hvis Fører, en Sekondløjtnant, blev meget fornøjet, da jeg kom ham nærmere, thi han udrød: »Aa, skal de være hos mig?« hvilket Spørgsmaal jeg besvarede med: »Nej, det maatte da være det omvendte, eftersom jeg er Deres Premierløjtnant! Jeg befaler Dem derimod at gaa tilbage med Deres Deling og melde Dem til Kaptajnen.« Han var ikke utilfreds med denne Ordre!

Min Stilling Vest for Helligbæk Kro paa Isted-

slagets første Dag var varm, thi Skyttelinien Dækning bestod kun af Tørvestakke, som bleve skudte i Brand af Insurgenterne. Jeg mindes, at jeg tog en Jægers Gevær og sendte en Kugle efter nogle Officerer, der stode i en Rugmark, og at de forsvandt; jeg brugte en Tørvestak som Anlæg for Geværet, og endnu, medens jeg stod i Anslagstilling, susede en Brandraket ind i Stakken, og kort efter stod den i Luer.

Da det ikke var Overgeneralens Hensigt at trænge længere frem den Dag, ophørte Skydningen lidt efter lidt, og henimod Aften kom en ældre Reserveløjtnant med en Afdeling Fodfolk for at udstille Forposter. Ved at se de brændende Tørvestakke og føle den stærke Varme udbrød han: »Men her er jo ikke til at være!« til hvilket Udraab han fik det Svar af Kaptajnen: »Nu have vi været her i den varmeste Tid, saa faar De at holde ud, indtil anden Ordre gives Dem!«

Kampen var ophørt og Brigaden gaaet i Bivouak Nord for Vesterskov; jeg havde netop spist et tarveligt Aftensmaaltid og sad beskæftiget med mit Fodtøj, da en slesvigsk Bonde kom hen til mig og fortalte, at han boede i den østlige Del af Skoven og havde en slesvig-holstensk Jæger siddende i sin Stue, og at Jægeren hverken vilde gaa tilbage til sin Afdeling eller over til os.

Uden andre Vaaben end min Sabel og uden at tage en Jæger med gik jeg med Bonden, som jeg befalede at gaa nogle Skridt foran som Vejviser. Hans Hus laa imidlertid fjernere, end jeg havde tænkt mig, og jeg bebrejdede mig at være gaaet alene. Men nu vilde jeg ikke gøre nogen Forandring heri, og snart efter viste Bonden mig ogsaa sin Bolig.

Efter at have beordret ham til at blive udenfor

og holde Øje med den fjendtlige Jæger, traadte jeg hurtigt ind i det af Bonden anviste Værelse, hvor jeg saa Jægeren sidde ved et større Bord, mellem hvilket og Vinduet der kun var kneben Plads. Han rejste sig op og saa hen til en Krog, modsat det Sted, paa hvilket han sad, og her opdagede jeg hans Gevær, som i en Fart var i mine Hænder. Jeg gav ham nu Ordre til at forlade Huset og gaa nogle Skridt foran mig i den Retning, jeg befalede, og da han forstod Dansk, lystrede han blindt. Da jeg kom til Kompagniet med min Fange, indrangeredes han foreløbig i Geledet og deltog den næste Dag i Kampen, men blev afleveret om Aftenen.

Istedslagets 2. Dag brød frem med Regn og diset Luft, og vi vare tidlig under Gevær, Brigaden foreløbig i Reserve; men da Uheldet skete i Øvre Stolk, hvor Schleppegrells Brigade paa Marchen gennem Landsbyen uventet blev angreben i venstre Flanke af von der Horst's Tropper, der vare gaaede over Langsøen paa en for os ukendt Løbebro, bleve tre Batailloner af Brigaden, iblandt disse 2. Jægerkorps, sendte til Undsætning i Ilmarch.

Den Uorden, som von der Horst's uventede Angreb foraarsagede, var imidlertid snart hævet, og General de Meza havde overtaget Kommandoen efter den faldne Schleppegrell. Vor Hær gik fremad til Storm, og Slesvig-Holstenerne trak sig tilbage til Rendsborg i vildeste Uorden. 2det Jægerkorps var nu kommet i yderste Linie og rykkede gennem Dyrehaven, fra hvis sydlige Del jeg med min Deling i Ildlinien sendte de sidste Kugler som Slutningshilsen til de vigende Oprørere.

Jægerkorpset gik i Bivouak i Nærheden af store Dannevirke og deltog i Forposttjenesten. Vi kedede os i høj Grad, og for at opnaa lidt Afveksling i dette ensformige Liv androg jeg om Tilladelse til at gaa til Slesvig den 7. August om Eftermiddagen, da jeg vidste, at jeg vilde træffe Venner og bekendte, som vare paa Lysttur fra Helsingør. Vi mødtes om Eftermiddagen i Esselbachs Hotel, hvor vi senere spiste til Aften og drak nogle Flasker Rødvin. Tilfældigt kom en yngre Kammerat, der var ansat ved Hovedkvarteret, ind paa Hotellet, og da han saa mig, gav han mig det Raad at gaa til min Afdeling, idet Brigaden, til hvilket 2. Jægerkorps hørte, tidlig den næste Dag, i Forbindelse med en anden Brigade, skulde foretage en Rekognoscering mod Defiléeerne over Sorgfloden. Jeg fulgte Raadet og meldte mig Kl. 12 Nat hos Korpschefen, hvis Kvarter var en Hytte af Fletværk, for hvis Opførelse jeg selv havde været Bygmester. Ved denne Lejlighed spurgte Chefen mig, om jeg vilde være hans Adjutant, da den nuværende var bleven forsat til en anden Afdeling som Kompagnikommandør; vi skulde dog forblive i vore nuværende Stillinger, indtil Rekognosceringen var endt.

Den 8de August

om Morgenen marcherede 2den og 4de Brigade fra Selk til Brekendorf, hvor den første standsede, medens den anden rykkede frem i Terrainet mellem Bistensø og Vejen, der fra Brekendorf fører til Duvensted. Brigaden formeredes i to Træfninger, og 2. Jægerkorps var paa venstre Fløj af første Træfning.

Ved Landsbyen Ahlefeldt beordrede min Kompagnichef mig til at afsøge Skoven med andet Halvkompagni og, efter endt Hverv, med Front mod Sydvest atter slutte mig til første Halvkompagni. Skoven var ubesat, og da jeg derefter marcherede i Retning af den stærke Skydning, stødte jeg snart paa første Halvkompagni, der var paa venstre Fløj af Brigadens Ildlinie. Skytterne havde Stilling paa en Vej, indhegnet med Stengærder og beplantet med større Træer, hvis afskudte Grene hist og her faldt ned paa min Felthue.

Jægerkorpsets Fremrykning skete mod de to østligste Defiléer over Sorgfloden, og disse vare besatte af slesvig-holstenske Jægere, som paa det Tidspunkt, da jeg søgte min Kompagnichef, delvis endnu kæmpede *Nord for Defiléerne*.

Medens jeg stod paa Landevejen og saa paa Kampen, opstod den Tanke hos mig at trænge frem ad Vejen med mit Halvkompagni, gaa over Sorgfloden imellem Bistensø og det østlige Defilé, besætte dette fra Syd, altsaa staa med Front mod Nord, og i denne Stilling tage imod de retirerende fjendtlige Jægere, naar de bleve trængte af vore Tropper. At jeg derved kunde komme midt imellem de slesvig-holstenske Jægere, der baade kunde være Syd og Nord for Defiléerne, derpaa tænkte jeg aldeles ikke i min ungdommelige Iver efter at muntre Oprørerne.

For at faa Bemyndigelse til denne Udflugt søgte jeg atter Kaptajnen, men forgæves. Jeg besluttede derfor at handle paa egen Haand; at der var højere Ordre til ikke at trænge frem over Defiléerne, var mig fuldstændig ukendt. Jeg gik derfor tilbage til mit Halvkompagni og udtalte de Ord til dette: »Fra

imorgen skal jeg være Adjutant ved Korpset, lad os derfor more os lidt forinden, medens vi ere sammen.«

Straks derefter satte jeg min Styrke i March ad Vejen, der gaar i sydvestlig Retning ned mod Defiléet, pillede mine Tapskytter, mindst 8 af de bedste Jægere, 4 pr. Deling saavidt jeg erindrer, ud af første Halv-kompagni, thi disse havde Kompagnichefen berøvet mig, da jeg blev detacheret til Afsøgning af Ahlefeldt Skov. Den første Modstand, jeg mødte, var fra et Forhug, med hvilket Oprørerne havde spærret Vejen; vi stormede fremad, en Underjæger, Vinderødskov, fra Egnen ved Frederiksværk, faldt, og jeg tog hans Dannebrogskors til mig, forinden jeg trængte videre frem. Ankommen i Højde med den vestlige Del af Bistensø svingede jeg venstre, passerede Engene og naede Sorgfloden, der her var saa bred, at Mandskabet umuligt kunde springe over. For at prøve Vanddybden sprang jeg selv i Floden, men den var saa dyb, at jeg kun naede den modsatte Side ved Svømning. Gennemvaad og straks efter lettere saaret i Underlivet og det højre Laar stod jeg nu med een Mand, Tapskytte Christensen, der uden mit Vidende havde kastet sit Gevær over Floden, adskilt fra mit Mandskab ved denne Terrainhindring. Vi vare beskytde fra Syd og Vest, og jeg saa snart, at jeg ikke kunde fuldføre min oprindelige Plan. Men gaa tilbage vilde jeg imidlertid ikke, og faa Jægerne over paa det Sted af Floden, som jeg havde tænkt mig, kunde jeg heller ikke; derfor gav jeg følgende Ordre til mine to flinke Sergenter, Berg og Schönberg, den sidste en Holstener:

»Før Delingerne i Løb over det nærmeste Defilé

og stød til mig ved Gærdet i Syd.« Gærdet laa ca. 200 Alen fra Stedet, hvor jeg stod, og jeg pegede derhen. Delingerne sattes i Løb langs Floden i vestlig Retning, den nærmeste Bro passeredes, og selv gik jeg med Tapskytten til det betegnede Sted, hvor vi »toge Stilling«. Efter tyske Beretninger stod 2. slesvig-holstenske Jægerkorps overfor os, og min nærmeste Modstander var nok en Kaptajn Hennings, en tidligere dansk Officer, der var født i Holsten og i 1848 havde Garnison ved 5. Jægerkorps i Kiel. Hennings og jeg havde i flere Aar været Kadetter sammen og stode dengang i et venskabeligt Forhold til hinanden. Jeg var 2 Aar ældre Officer end han og garnisonerede i Helsingør, hvor han af og til var min Gæst i flere Dage, naar han besøgte Broderen, der var Skovrider og havde Bolig paa Marianelund i Nordsjælland.

Nu stode vi overfor hinanden som Fjender! Efter at jeg havde opholdt mig en kort Tid ved Gærdet for at afvente Halvkompagniets Op-march, kom dette i Løb, de fjendtlige Jægere gik derfor tilbage og besatte et Hus, der var beliggende paa et Højdedrag, hvorfra de fortsatte Kampen. Jeg greb Tapskyttens Gevær og skød Huset i Brand; men endnu, medens jeg stod med Geværet i Færdigstillingen, fik jeg fra Vest en Kugle i den højre Underarm, og Blodet løb stærkt. Jeg tabte Geværet, tog om den højre Haand med den venstre og sank i Knæ, men forøvrigt var jeg ved fuld Bevidsthed. Kuglen havde gennemboret Radius og maa have været mat, thi senere fandt min Oppasser den i det venstre Frakkeskød, og den er endnu i min Besiddelse. Blodtabet var stort, thi Pulsaaren og Blodaaren vare overskudte. Kompagnichefen var imid-

lertid kommen til og lod nogle Tørklæder binde fast om Saarene; en Jæger fik Ordre til at ledsage mig til Ambulancen. Da vi passerede Stenten Mühle, følte jeg Trang til at faa noget at drikke, og jeg gik derfor ind til Beboerne af Møllen; men Kampen havde drevet dem fra Hjemmet. Jeg fandt dog Mælkekammeret og stillede min Tørst, vandrede saa videre med min Ledsager og traf Korpschefen, der modtog mig med følgende Ord: »Naa, er De nu ogsaa saaret, jeg mister mine bedste Officerer idag.«

Det var jo en uventet Kompliment, og paa min Forespørgsel fortalte Chefen, at Kaptajn Stricker og Adjutanten, Premierløjtnant O. Schønning ogsaa vare saarede.

Oftere har min kære Chef senere fortalt mig, at jeg var i godt Humør, eftersom jeg kom syngende hen til ham med mine fire Kuglesaar.

Jeg var imidlertid bleven mat af Blodtabet og blev lagt paa en Ambulancebaare. Overlæge Eschricht, som vi traf paa Landevejen ved Ahlefeldt, forbandt mig let, og med flere andre saarede blev jeg paa en Bondenvogn kørt ad Vejen til Slesvig. Jeg erindrer, at vi passerede en Husareskadron, der holdt opmarcheret paa Linie, og at en jævnaldrende Kammerat kom hen til Vognen, udbrydende: »Er du nu saaret igen? hvad F . . . løber du ogsaa saa langt frem for.« Det var nu hans Mening!

Da vi naaede Friederichsberg, blev Vognen standset af Skildvagten, og det blev tilkendegivet mig, at jeg skulde have en Seddel fra Vagtkommandøren for at faa Navnet opgivet paa det Lazaret, til hvilket jeg skulde køres hen. Efter en temmelig lang Ventetid

modtog jeg dette »Dokument«, der kort angav: »Til Prindsens Palæ.«

Paa Hovedtrappen stode flere Læger med Sygepassere og Ambulancebaarer for straks at bære de saarede op paa Stuerne. Værelset, i hvilket jeg blev baaren ind, var rummeligt, højt og luftigt; der stod kun to Senge, og den ene var alt belagt af Adjutanten ved Jægerkorpset, Premierløjtnant O. Schöning, der dog kun var let saaret i den ene Arm og blev evakueret nogle Dage efter til Helsingør eller Kjøbenhavn.

Efter at jeg var kommen til Sengs, traadte en noget ældre Læge hen til mig, og vi genkendte nu hinanden, thi det var Overlægen ved Lazarettet, Dr. med. Dorn, den samme, som havde behandlet mig i 1848, da jeg indlagdes som haardt saaret paa Lazarettet »Domziegelhof« i Altstadt. Jeg blev selvfølgelig meget glad ved nu atter at komme under hans kyndige Behandling, thi Dr. Dorn var en anerkendt Kirurg. Han var tjenestegørende i den slesvigholstenske Hær, men nu holdt tilbage og Fange.

Et Par Dage laa jeg med Ispose paa Armsaaret, og den tredje Dag kom Dr. Dorn med sin Lægestab for nøjere at undersøge Saaret og foretage en Udrensning, thi, som før omtalt, var Kuglen funden i Vaabenfrakken og havde vist sig saa deformeret, at Stykker af Blyet maatte sidde i Saaret. Sondens Spids fremkaldte saa nervøse Trækninger i Armen, at det var mig umuligt at holde denne fuldstændig i Ro, trods Lægens Anmodning herom, og jeg blev derfor kloroformeret. Da jeg atter kom til mig selv, viste Doktor Dorn mig Undersøgelsens Udbytte, nemlig en Del Bly- og Benstumper.

Efter cirka 3 Ugers Forløb befandt jeg mig saa vel, at det ikke alene blev mig tilladt at være oppe, men jeg maatte endogsaa gaa lidt ud, hvis jeg følte Lyst dertil. En Eftermiddag gik jeg derfor hen til det nærliggende bekendte »Hotel Esselbach« og kom netop paa den Tid, da en stor Del af Officererne spiste dersteds. Ved min Indtræden i Spisesalen hørte jeg forskellige Udraab, og en særlig lystig yngre Kammerat raabte mig endog imøde: »Hvad, er du ikke død endnu?« Jeg svarede ham i samme Aand: »Nej, jeg vil først have lidt at spise!« hvorefter jeg satte mig ned paa en ledig Plads og tog Del i Kammeraternes Maaltid.

Den 31te August evakueredes jeg til København paa en engelsk Dampers tilligemed en Del andre saarede. Det er mig ikke bekendt, om Dampersens Ankomst den 2den September var meddelt Myndighederne forinden; men sikkert er det, at der ikke var truffet nogensomhelst Foranstaltning til de saaredes Modtagelse. At Dampersens Ankomst dog ikke var ubekendt for Alle, viste sig derved, at Slægtninge af mig vare til Stede paa Toldboden, uden at de fra mig havde faaet nogen som helst Meddelelse. Jeg var i fuldstændig Uvidenhed om, til hvilket Lazaret jeg skulde gaa hen, og jeg trængte netop til Behandling af en kyndig Læge, da jeg ikke var bleven forbunden i to Dage, og Armsaarene smertede meget.

Med min skikkelige og mig hengivne Oppasser, Militærarbejder Strøby fra Kjøegegnen, maatte jeg til Fods begive mig paa Rekognoscering efter Kvarter, og jeg søgte selvfølgelig først hen til Garnisonssygehuset i Rigensgade; men her blev jeg afvist! Man

gjorde mig dog opmærksom paa, at Kasernen i Kronprinsessegade var Lazareth; jeg vandrede da derhen og var saa heldig at faa et lille Værelse i 3die Etage med kun Plads til een Seng, saa nu havde jeg dog Kvarter! I dette Værelse tilbragte jeg et Tidsrum af 6 Maaneder, thi først den anden Marts 1851 blev jeg udskreven.

Det engelske Dampskib ankom til København netop paa en Søndag, da man afholdt Høstfest i Kongens Have til Fordel for de saarede og Invaliderne. Det var nødvendigt, at mine fire Saar bleve opfriskede og forbundne, men den »vagthavende Læge« paa Lazarettet var ikke til at finde paa dette! Endelig fandt man ham i Kongens Have, og at han maatte forlade denne for at gaa til sin Gerning, har formentlig fornærmet den unge Mand, thi han »hævnedes sig« paa mig ved at touchere alle 4 Saar saa stærkt, at jeg ikke alene kom i voldsom Transpiration, men endog fik betydelige Smerter af hans Helvedessten.

En ældre Læge udtalte sig Dagen efter derhen, at den stærke Touchering havde været overflødig og den mig overgaaede Behandling uforsvarlig.

Efter faa Ugers Forløb fik jeg ogsaa her Tilladelse til at være oppe og spadsere over i Kongens Have, thi Saarene paa højre Laar og i Underlivet hindrede mig ikke i at gaa, og jeg bar Armen i et Bind. Jeg besøgte da en Søndag Familien Sommerfeldt i Nyboder, hvilken jeg alt havde kendt fra mine Kadetaar.

Ved Bordet følte jeg stærke Smerter i Armen, og snart efter maatte jeg gaa tilbage til Lazarettet.

Der var gaaet Betændelse i Armen, og dens Om-

fang voksede Dag for Dag; Saarfeberen var tilmed saa stærk, at jeg laa bevidstløs, og Lægerne betragtede mig som uhelbredelig. Betændelsen nærmede sig Skulderen, og man tænkte paa en Eksartikulation; men min Tilstand var saa betænkelig, at man frygtede for at foretage denne. Jeg fik efterhaanden 7 Snit i Armen af Professor Saxtorph, laa i lang Tid med 11 aabne Saar og en høj Grad af Blodforgiftning.

Paa en Tid, da jeg var meget lidende og derfor vanskeligt kunde sove, mærkede jeg noget krybe over min venstre Haand, der laa ovenpaa Tæppet. Jeg kaldte paa Sygeplejersken og spurgte hende om, hvad det var. Svaret lød: »Det er Væggetøj, og Kasernen er overfyldt med den Slags.« I flere Uger havde jeg ikke faaet Sengen redt, og rene Lagener eller rent Linned maatte trækkes fra oven ned under mig. At mit Leje derfor alt forud var mindre behageligt, er indlysende, og nu skulde jeg ovenikøbet dele dette med Væggetøj. Jeg tog da den Beslutning, at jeg den næste Dag vilde flyttes over i en ren Seng, selv om jeg skulde pines nok saa meget derved. Lægen gav Tilladelsen, og en anden Seng blev sat for Enden af min, thi Værelset var saa smalt, at den ikke kunde stilles ved Siden, og Afstanden derved forkortes. Lægen »dirigerede Flytningen«, en Sygeplejerske bar den betændte Arm, over hvilken jeg ikke havde Spor af Magt, medens Oppasseren havde mig under den venstre Arm. Saaledes hjulpen naaede jeg den anden Seng, men ikke uden store Smerter, der vedbleve længe efter, at Armen var bleven lagt paa det fastnaglede Plankestykke udenfor Sengen. Foruden Professor Saxtorph, der var Lazarettets Overlæge, og som var den,

der foretog alle Operationer paa Armen, var der endvidere en yngre Læge, Doktor T., der Morgen og Aften forbandt mig, hvilket Arbejde hver Gang varede ca. en halv Time; thi foruden Armen helt op til Skulderen skulde Haanden og hver enkelt Finger behandles som Armen, og Dr. T. gjorde det med en haard Haand. Men han skal ikke kunne sige, at jeg var blødagtig, eller at en eneste klagende Lyd kom over mine Læber. Ved forventede større Smerter tog jeg en Flig af Lagenet mellem Tænderne og stemmede Fødderne mod Sengens Endestykke. Store Smerter var jeg underkastet hver Morgen og Aften, naar Sygeplejersken skulde løfte Armen saa højt fra dens Leje, at Lægen kunde afvikle Forbindingen, trykke Betændelsen ud og derefter atter forbinde. Det var, som om man rev Armen fra Skulderen.

Paa Overarmen var der et særligt ømt Sted, og da Dr. T. en Aften lod Haanden gaa haardere over dette, gjorde jeg en Bemærkning i den Anledning; men han svarede mig ikke og brugte Haanden endnu haardere. Jeg besluttede nu at hævne mig, og da Dr. T. den næste Morgen skulde til det sædvanlige Arbejde, bad jeg ham vente, indtil Overlægen kom til Stede.

Ledsaget af flere Læger, hvoriblandt Dr. Collin, traadte Professor Saxtorph kort efter ind i Stuen, og Dr. T. meddelte ham straks mit Ønske. Paa Spørgsmaalet om, hvad jeg vilde, svarede jeg: »Jeg vil bede Overlægen om at give mig et Snit paa Overarmen.« Han saa forbavset paa mig, og medens Kniven toges ud af Instrumenttasken, udbrød Dr. Collin: »Det er den første saarede, som jeg hører bede om at

blive skaaren.« Dr. Saxtorph gav mig det ønskede Snit og spurgte derefter om Grunden til min Anmodning; hertil svarede jeg: »Jeg har ingen anden Grund end den at forhindre Dr. T. i at pine mig paa det Sted mere end nødvendigt, nu stikker han da ikke Fingrene ned i Hullet.« De omkring Sengen staaende yngre Læger lo, og Dr. Saxtorph trøstede mig med, at jeg alligevel engang havde faaet dette Snit, men da jeg alt havde 6, vilde han først give mig det 7de, naar det var absolut nødvendigt.

Dette var den saaredes Hævn!

Rejse til Frankrig.

Den 2den Marts 1851, altsaa efter seks Maaneders Ophold paa Lazarettet, blev jeg udskreven efter eget Ønske og meldte mig til Tjeneste ved Jægerkorpset i Helsingør, endnu dog med flere aabne Saar. Samme Aar foretog jeg en Rejse til »Bourbonne les Bains« i det østlige Frankrig, da Lægerne, der havde behandlet mig, vare af den Anskuelse, at Armen kunde blive bøjelig igen ved de kraftige Bade.

Jeg rejste derfor med Krigsministeriets Understøttelse over Hamborg til Kølln, gjorde Rhinturen derfra til Strassborg, hvor jeg blev et Par Dage og var sammen om Aftenen i »Tivoli« med flere unge, franske Officerer. Herfra tog jeg pr. Jernbane til Nancy og endelig pr. Diligence om Aftenen over Neufchateau til Bourbonne les Bains, hvor vi ankom næste Dags Morgen Kl. 4—5.

Hotellets Vært mødte straks ved Vognen, og da han hørte, at jeg var dansk Officer, og saa, at jeg bar Armen i Bind, var han særdeles opmærksom, anviste

mig et godt Værelse og forlangte kun 90 Francs pr. Maaned for dette med fuld Kost.

Jeg gik snart til Ro, thi jeg var træt efter den lange Diligencekørsel og sov godt til Kl. 11^{1/2}.

Da jeg Kl. 12 kom ned i Spisesalen til Frokost, sad der 30 à 35 franske Officerer ved det hesteskoformede Bord, hvilke alle saa paa mig; jeg hilste og satte mig paa en ledig Plads for Bordenden. Værten blev kaldt hen til en ældre Officer og maatte besvare flere Spørgsmaal; jeg mærkede jo let, at disse angik mig. Den spørgende og hans Nabo stode derefter op fra Bordet og kom hen til mig, hvem de ønskede velkommen i deres Kreds og bade mig skifte Plads for at sidde imellem dem; den ene tog mig under Armen, alle stode op, og da jeg naaede Hæderspladsen, udtalte jeg nogle takkende Ord for den kammeratlige Modtagelse, selvfølgelig paa Fransk, og satte mig ned; først derefter fortsattes Frokosten.

De elskværdige, franske Kammerater gjorde mig mange Spørgsmaal og vare gennemgaaende meget interesserede i at høre mig fortælle om den nu afsluttede Krig med Tyskerne og om de Kampe, i hvilke jeg var bleven saaret, thi de kendte dengang saa lidt til Krigen, ligesom vore saavel politiske som militære Forhold vare dem fremmede; af den Grund søgte man næsten daglig den danske Kammerat for at faa Oplysninger hos ham, og det ikke alene Officerer, men ogsaa civile Herrer og Damer, der opholdt sig i Bourbonne som Bade-gæster, naar vi, et Par Gange ugentlig, mødte til Dans i Kursalen.

Alle franske Officerer, Underofficerer og menige

have som syge eller saarede frit Ophold, medens de ere under Kur i »Bourbonne les Bains«.

Efter at have brugt Badene i nogen Tid maatte jeg ophøre med disse, thi Armen var bleven omtrent hudløs, og den franske Militærlæge, Dr. Fénin, udtalte, at jeg var kommen et Aar for tidlig, og at Bøjelighed i Albuen maaske nok kunde opnaas, naar jeg kom igen næste Aar.

Jeg maatte da afbryde min Kur, rejste pr. Diligence til Troyes og derefter pr. Jernbane, til Paris, hvor jeg tog ind i »Hotel de Helder«, der var mig anbefalet af en Rejsefælle, le comte de Fontanelle, som havde besøgt sin syge Broder i Bourbonne. Greve de F. boede i Paris, men skulde faa Dage efter sin Hjemkomst rejse til London for at holde Bryllup med en engelsk Dame, som han — aldrig havde set! Da Grevens Forældre ogsaa havde Bolig i den franske Hovedstad, besøgte jeg den gamle, aristokratiske Familie et Par Gange og var med Broderen samt hans Søster i Cirkus.

Jeg opholdt mig i Paris ca. 14 Dage, og da min Rejsetilladelse snart udløb, ligesom min Pengebeholdning var bleven betydelig formindsket, afbrød jeg i rette Tid mit Ophold i den tillokkende By og rejste over Brüssel, Aachen, Kölln og Hamborg til Helsingør, hvor jeg meldte mig til Tjeneste ved Korpset med en krum og i Albuen fuldstændig stiv Arm. Jeg var altsaa Invalid, men jeg forrettede min Tjeneste i Hæren gennem alle Grader, indtil jeg tog min Afsked i 1892, c. 1 Aar førend jeg naaede Aldersgrænsen.

Korpschefen, Oberst Branner, ansatte mig som Forstander for »Undervisningsanstalten og Kommando-

skolen«, en Virksomhed, der interesserede mig i høj Grad.

Ved min Udnævnelse til Kaptajn af 2. Klasse den 16. Juni 1860 var jeg beskæftiget med Uddannelsen af Kompagniets Rekrutter, og jeg tilbød derfor Korpschefen at ville fuldende Skolen, hvis Obersten ønskede det og Krigsministeriet samt 21. Bataillons Chef tillode det. Tilbudet blev modtaget, og jeg forblev liggende i Lejren paa Fælled indtil Rekrutskolens Præsentation var foregaaet. Henimod Efteraaret 1860 forlod jeg 2det Jægerkorps, i hvilken smukke og soldatermæssige Afdeling jeg havde tjent siden den 1ste November 1846, altsaa i c. 14 Aar, og rejste til Flensborg, hvor jeg meldte mig til Tjeneste hos Chefen, daværende Major Nielsen, der var en gammel bekendt fra Jægerkorpsen, i hvilket Majoren havde gjort Tjeneste, dels i Glückstadt og dels senere i København, hvortil Korpsen disloceredes Sommeren 1857. Chefen overdrog mig straks min vante, kære Beskæftigelse, at være Forstander for »Undervisningsanstalten og Kommandoskolen«.

En Eksercerdag i 21. Bataillon.

Om Efteraaret 1862 blev Chefen for 21. Bataillon 2. Kompagni syg under Eksercertiden og jeg beordret til at overtage Kommandoen over Kompagniet i Resten af Øvelsestiden. Det turde vel forudsættes, at jeg som Forstander for Vinterskolerne fuldtud var kendt med Eksercerreglementet og Signalernes Betydning

og saaledes i Stand til at udfylde hans Plads. Jeg gik derfor med Glæde til min midlertidige Beskæftigelse som Kompagnichef, men jeg fik snart efter at føle, at jeg havde overvurderet min Viden i ovennævnte Retninger.

En Dag afholdt Bataillon en Øvelse i spredt Orden paa Eksercerpladsen, og Udviklingen var følgende:

To Kompagnier i første Linie, i hvilken jeg stod paa højre Fløj med 2det Kompagni, og to Kompagnier i anden Linie som en samlet Reserve.

Signalet »Frontforandring, tilbage, tilhøjre« blæses, og jeg begynder altsaa den successive Tilbagegang.

Adjutanten kommer i Galop og beordrer mig til atter at indtage den forladte Stilling, som var bag et meget svært og højt Gærde, og lidt efter holder Majoren paa dettes udvendige Side, givende mig Ordre til at møde straks hos Bataillonschefen. Majoren fortalte mig senere, at han vilde have givet mig det Raad ikke at svare Chefen, thi denne var meget vred, men jeg fik ikke den paatænkte Advarsel.

Efter at have meldt mig til Bataillonschefen fik jeg det Spørgsmaal:

»Hvad er der blæst?« og jeg svarede:

»Frontforandring, tilbage, tilhøjre.«

»Hvad skal der saa gøres?« spørger Chefen videre, og Svaret blev:

»Efter Reglementet $\frac{1}{4}$ Svingning tilbage, tilhøjre, og 2. Kompagni skal paabegynde Bevægelsen.«

Det var vel det ulykkelige Ord »efter Reglementet«, der foranledigede, at Oberstløjtnanten blev endnu heftigere, end han alt var, thi han raabte nu til mig:

»Hr. Kaptajn, vil De erindre, at De er her for at

blive belært af mig og jeg for at belære Dem. Signalet skal fortolkes anderledes.« Derefter fik jeg en Belæring, der var i Modstrid med Reglementet, men som Oberstløjtnanten havde udtalt sig om til de andre Kompagnichefer, forinden jeg beordredes til midlertidig Chef for 2. Kompagni.

Jeg fik nu Ordre til at træde af, og jeg gjorde det med en Rekruts stramme Holdning. Naar Signalet atter blæstes, skulde jeg udføre det efter Bataillonschefens Fortolkning af Reglementet.

Atter lyder de kendte Signaler, og Bevægelsen sker nu saaledes, som Chefen vil have det, idet jeg ved min Tilbagekomst til Kompagniet højt havde udraabt, hvorledes Bevægelsen skulde udføres og Signalerne fortolkes efter Oberstløjtnantens Ordre.

Under Tilbagegangen førte to Sektionsførere deres Sektioner udenom en mindre Bakke og, efter at have passeret denne, rykkede de atter ind i Skyttelinien. Dette var jo et Brud paa »den snorlige Linie«, som Obersten var en Ynder af. Underkorporalerne, der vare mine Elever fra Vinterskolerne, vare instruerede saaledes, jeg havde lagt Mærke til deres Føring og — roste dem derfor.

Bevægelsen var udført, og vi stode i snorlige Stilling; jeg troede Bevægelsen sket efter Chefens Ønske, men deri fejlede jeg, thi jeg saa ham komme i Galop ned imod mit Kompagni, og det anede mig, at der nu atter var noget galt. Tanken, at det nu vilde »rive ud«, opstod hos mig.

Oberstløjtnanten parerede tæt foran mig og raabte:

»Har De set, at de to Underkorporaler førte deres Sektioner uden om Bakken?«

Jeg besvarede Spørgsmaalet med et »Ja vel, Hr. Oberstløjtnant.«

»Har De paatalt det?« spørges der.

»Nej, Hr. Oberstløjtnant, for det er rigtigt!«

Jeg fik derefter et Resumé af nogle Udtalelser, som Oberstløjtnanten var fremkommen med over for Officerskorpset ved en Vagtparade, da jeg i Følge Kundg. for H. var bleven ansat ved 21. Bataillon, med hvilke Udtalelser Oberstløjtnanten, der kendte mig godt fra 2. Jægerkorps, ikke havde gjort mig nogen Tjeneste, hvor god Meningen end havde været med dem. Resuméet endte med, at Chefen højt udtalte de Ord: »Men hvis De svarer mig en eneste Gang endnu, bliver De arresteret,« og dermed red han bort.

Det var første jeg Gang jeg var bleven truet med Arrest, og jeg var mig ingen Skyld bevidst! Jeg havde jo kun svaret paa bestemte til mig rettede Spørgsmaal.

Efterat Bataillonschefen havde forladt mig, kaldte jeg paa Kompagniets Premierløjtnant og beordrede ham til at være belavet paa at overtage Kompagniet fra den næste Dag; thi det var min Bestemmelse at melde mig syg under Resten af Eksercertiden, og saaledes skete det. Som Invalid kunde jeg let faa en Grund til min Sygemelding, thi jeg havde alt i flere Dage gaaet med Smerter i Rygsaaret fra 1848.

Jeg var altsaa kvartersygg, og nogle Dage før Eksercertidens Slutning kom Bataillonens elskværdige Major, der havde været min Kompagnichef i 2. Jægerkorps en Tid under og efter den første slesvigske Krig, og vilde foranledige, at jeg gik op til Oberstløjtnanten for at gøre ham en Undskyldning, thi jeg maatte dog erindre, at han var vor fælles Chef.

Jeg udtalte til denne Opfordring over for Majoren, at jeg troede, han kendte mig bedre fra den Tid, jeg havde den Ære at være hans Premierløjtnant, og at jeg derfor ikke bøjede mig for nogen foresat, naar jeg ikke kunde se nogen som helst Uret paa min Side. Majoren gik derfor med uforrettet Sag.

Exercertiden var sluttet. Vinterskolerne skulde begynde deres Virksomhed den 1. November, og jeg skulde forinden forelægge mit Program for Bataillonschefen, i hvilken Anledning jeg meldte mig hos denne. Programmet blev drøftet en kort Tid og derefter approberet. Jeg var ved at forlade Chefen, men blev kaldt tilbage af ham, der ønskede at tale med mig om vort Sammenstød. Jeg maatte tage Plads, og Oberstløjtnanten gav derefter en Forklaring af dette, set fra hans Standpunkt. Jeg havde imidlertid forud anmodet Chefen om Tilladelse til en aaben Udtalelse og henstillet til ham ikke at blive vred, naar mit Synspunkt om Foranledningen til det fremkomne Sammenstød ikke stod i Overensstemmelse med hans.

Historien endte saa med, at han rakte mig Haanden, alt skulde være glemt fra begge Sider og vi atter gode Venner.

1863—64.

Frederik den 7de var død paa Lyksborg Slot, og de tyske Magter, med Preussen i Spidsen samt Øster-rig paa Slæbetoug, truede med Eksekution, hvis For-

fatningen af 18. November 1863 ikke blev ophævet. Men selv om dette var sket, havde man fundet paa en anden Grund, thi man vilde Krig. Preussen skulde have en Flaade, og til denne havde man Brug for vore fortrinlige Østersøhavne, særligt Kiel.

Den danske Hær forberedte sig paa Krigen, Afdelingerne indkaldte det hjemsendte Mandskab, og hver Bataillon formeredes først paa 6 Kompagnier, snart efter paa 8, altsaa 2 Batailloner, og kaldtes da Regiment. Jeg ansattes som Chef for 1ste Kompagni, hørte til 1ste Bataillon, for hvilken Kaptajn H. var øverstbefalende. Da Regimentet var marchfærdigt, blev det pr. Jernbane sendt til Neumünster, hvorfra det marcherede til Segeberg og Oldesloe, med en Bataillon i hver af disse Byer. 1ste Kompagni blev derimod detacheret til Landsbyen Steinbeck, c. 1 Mil Øst for Segeberg, for at observere Hovedlandevejen til Lübeck, og en Deling var derfor paa Forpost om Natten, medens kun en enkelt Post stod paa Vejen om Dagen, da jeg daglig maatte eksercere og manøvrere med det endnu ikke sammenarbejdede Kompagni.

Under denne Detachering var jeg ikke af Klæderne nogen Nat, thi dels blev jeg ofte forstyrret, naar mistænkelige Vejfarende bleve anholdte og førte for mig, og dels syntes jeg, at mit Ansvar var af en saadan Natur, at jeg kunde komme til at alarmere Kompagniet og derfor selv maatte møde hurtigt paa Alarmpladsen.

En Dag, medens Kompagniet afholdt Øvelser, kom Bataillonschefen til Stede og talte med mig tæt foran Kompagniets Front. Jeg erindrer, at han udtalte de Ord: »Vor Regimentschef er af den Over-

bevisning, at vi alle komme til at lægge vore Ben her i Holsten.« Jeg udtalte da det Ønske til Bataillonschefen, at hvis han i Fremtiden skulde finde Anledning til at fremkomme med deslige pessimistiske Udtalelser, disse saa kun maatte komme til min Kundskab og ikke blive udtalte foran Fronten af mit Kompagni saa højt, at enhver af Mandskabet maatte have hørt Ordene.

Jeg havde vel været detacheret cirka 14 Dage, da jeg beordredes tilbage til Segeberg, thi Eksekutionstropperne, Sachsere og Hannoveranerne, vare rykkede ind i Hertugdømmet, og de danske Tropper trak sig efterhaanden mod Nord, kun efterladende en mindre Styrke i Byerne for at holde disse besatte, indtil Eksekutionstropperne vare i Nærheden.

Dagen før Regimentets Afmarch, henimod Slutningen af December 1863, blev jeg beordret til at blive tilbage med mit Kompagni, hvorhos en Eskadron af 6. Dragonregiment, Ritmester Frederiksen, stilledes til min Raadighed.

Da Regimentets 7 Kompagnier vare afmarcherede den følgende Morgen, stillede Kompagniet paa Segeberg Torv og blev indkvarteret i et paa dette beliggende Turnlokale; selv tog jeg Kvarter i et Hotel ved Siden af nævnte Lokale, medens Eskadronen foreløbig forblev i sit Kantonnement Nord for Segeberg. Forposter udsattes paa Landevejene mod Syd og Øst, og Eskadronen sendte jævnlig Patrouiller gennem Byen.

Brigadechefen, General Neergaard, var endnu ikke afrejst, og jeg beordredes at møde hos ham paa Torvet. Jeg fik nu min Instruks, der indeholdt saa mange For-

sigtighedsregler, at jeg ærgrede mig over alle disse snærende Baand og derfor i ærbødige Ord spurgte Generalen om Grunden til, at netop jeg med mit Kompagni var bleven valgt til dette næppe misundelsesværdige Hverv. Som Svar paa mit Spørgsmaal udtalte Generalen de Ord: »Fordi jeg har Tillid til Deres Konduite!«

Jeg bad derefter Generalen om fremdeles at bevare denne Tillid, men saa forøvrigt overlade til mig at handle, eftersom Forholdene fordrede det; thi det var jo muligt, at disse vilde stille sig helt anderledes end forudset af Brigadens Chef, og det viste sig ogsaa senere, at jeg fik Ret!

Jeg udtalte nemlig det Ønske at maatte forblive staaende i Segeberg, indtil Eksekutionstropperne havde besat Byen, hvilket under ingen Omstændigheder blev mig tilladt; jeg skulde være uden for Byen med Kompagni og Eskadron mindst $\frac{1}{2}$ Time forinden de tyske Tropper rykkede ind i denne.

Med Beboerne i Segeberg foregik der en fuldstændig Forvandling fra det Øjeblik, da der kun var en mindre dansk Styrke til Stede; thi indtil da havde de været i højeste Grad høflige og søgt at undgaa enhver Handling, ved hvilken der kunde fremkaldes Sammenstød med de danske Tropper. Men fra det Øjeblik, Styrken var bleven formindsket, gav Hadet til os Danske sig ret til kende paa forskellige Maader. Man undgik dog Voldshandlinger, i det mindste foreløbig. Politimesteren, som jeg af en eller anden Grund maatte konferere med, optraadte over for mig paa en saa uforskammet Maade, at jeg kun ved at

slaa et kraftigt Slag i Bordet for denne hovne Øvrighedsperson fik ham til at efterkomme mit Ønske.

Beboerne vare i travl Virksomhed med at afhente og oprejse Flagstænger, der selvfølgelig først skulde finde Anvendelse paa det Tidspunkt, da de ventede tyske Tropper skulde befri dem for den forhadte danske Besætning. Jeg fandt mig af den Grund foranlediget til at forstærke Byens Garnison, og Eskadronen modtog Ordre til at rykke ind samt sende stærke Patrouiller gennem Byen.

Om Aftenen, forinden de tyske Tropper kom til Segeberg, modtog jeg Besøg paa Hotellet af to danske Mænd, nemlig Postmester Løvenhjem, en tidligere dansk Officer, og Bjergværksinspektør Hammer. De kom begge for at meddele mig, at naar min Afmarch skulde finde Sted, vilde der blive skudt paa mig fra Vinduerne samt heldt kogende Vand over vore Hoveder! Jeg takkede for Meddelelsen, men jeg troede ikke derpaa. Dristede man sig hertil eller forulempede man mig paa nogen som helst Maade, skulde jeg give rigelig Betaling herfor, og ved den endelige Afmarch gav jeg Delingsførerne Instruktion om deres Forhold, hvis sligt maatte passere.

Postmesteren meddelte mig endvidere, at der samme Dag var ankommet 6000 Rbd. til Regimentet, hvilke jeg lovede at lade afhente kort før Afmarchen af en paa-lidelig Underofficer med fornøden Bedækning og en Vogn.

Den næste Dags Formiddag ser jeg fra mine Vinduer paa Hotellet en Trop tyske Ryttere holde paa Torvet. Jeg fik Chakoten paa og gik ned til Kompagniet, som alt var traadt under Gevær. Udenfor Hotellet kom en ung tysk Rytterofficer hen til mig

og meldte sig som kvartergørende for et sachsisk Dragon-Regiment, ligesom han udbad sig Anvisning om, hvilken Myndighed han havde at henvende sig til i den Anledning. Kort efter at han havde fjernet sig, kørte den ene Vogn efter den anden ind paa Torvet, belæssede med kvartergørende af Fodfolket. Mandskabet hilste og kyssede paa Fingrene til mit Kompagni, der stod under Gevær i Kolonne; men jeg havde forbudt al Leflen med de tyske Soldater.

Nu var jeg altsaa sammen med mindst 60 á 70 Tyskere i det fanatiske Segeberg, en Situation, som Brigadechefen havde forbudt mig!

Naar man staar paa Segeberg Torv, der ligger centralt, ser man ned ad en Del af Byens Gader. Da de første tyske Tropper nu vare ankomne, skulde deres Ankomst selvfølgelig fejres, og det varede heller ikke mange Minutter, førend tyske og oprørske Flag saas vaje fra Husene eller blive hejste paa de Dagen forinden oprejste Flagstænger. Jeg opholdt mig hele Tiden paa Torvet, fra det Øjeblik de sachsiske Dragoner vare rykkede ind, og det kriblede i mig, da jeg saa disse fremmede Flag, medens jeg endnu stod i Byen med et Kompagni og en Eskadron. Jeg besluttede derfor at træde op mod Demonstranterne og tildelte i den Anledning flere yngre Underofficerer hver 3 á 4 Mand og en Dragon-Ordonnans med følgende Instruktion:

»Saa længe jeg staar her med den mig underlagte Styrke, taaler jeg intet fremmed Flag; gaa derfor i den dem tildelte Gade fra Hus til Hus, forlang Flagene nedtagne, og sker dette ikke straks, riv dem da ned med Magt.«

Jeg saa vel, at jeg her paatog mig en maaske uoverkommelig Handling under de nuværende Forhold, men jeg følte, at det kun var en simpel Pligt for mig at gøre Forsøget. Flagenes Tal blev i Begyndelsen ogsaa mindre, men paa samme Tid bleve Meldingerne fra Patrouilleførerne mere og mere foruroligende. Jeg erindrer, at den sidste af disse omtrent gik ud paa, at hvis jeg fastholdt min Ordre, vilde Patrouillerne snart komme i Haandgemæng med de tyske Soldater, der toge Parti for Beboerne, og Sagen kunde derved let tage en saadan Vending, at den blev alvorlig.

Paa dette Tidspunkt kom den sachsiske Dragon-officer hen til mig og spurgte i en meget høflig Tone, om jeg vilde gøre ham en Tjeneste. Paa min Forespørgsel om, hvori denne bestod, svarede han: »Bitte, lassen Sie die Dings hängen,« og han pegede paa Flagene.

Jeg besvarede ikke hans Henstilling, men gjorde ham et Kontraspørgsmaal, nemlig om Ankomsttiden for den sachsiske Hovedstyrke. Han angav denne til at ske om 1 à 1½ Time, og da jeg behøvede mindst 1 Time til at faa Kompagniet og Eskadronen samlede paa Torvet, *besluttede jeg mig til Afmarch.*

En Vogn til Transport af de 6000 Rdl. blev sendt til Postmesteren og var alt afgaaet; men Under-officeren havde ikke faaet Kvitteringen med for Pengene, thi min Tid havde været saa vel besat med anden Tjeneste. Da jeg senere afmarcherede, sendte Postmesteren et Bud udenfor Byen, hvor jeg maatte gøre Holdt ½ Time for at afsende forskellige Meldinger.

Befolkningens Stemning antog mere og mere et

fjendtligt Præg, thi den havde jo nu et temmeligt stort Tal af tyske Soldater at støtte sig til. Kompagniet havde vel skarpe Patroner, men de opbevaredes dels i Taskerne og dels i Tornystrene. Jeg havde ingen Ret til at lade Geværerne, men jeg havde dog i det mindste Ret til at bilde den oprørske og demonstrerende Hob ind, at Geværerne vare ladte! I den Anledning kaldte jeg Delingsførererne foran Fronten og gav dem Ordre til at lade Geværerne »blindt«, men drage Omsorg for, at Ladestokken ikke kom til at berøre Løbets Bund. Ordren udførtes delingsvis med stor Præcision, og at Befolkningen nu troede, at Geværerne vare ladte, derom er jeg overbevist. Kompagniet og Eskadronen vare imidlertid blevne samlede, og Afmarchen befaledes; selv var jeg foreløbig i Queuen, hvor Tumultanternes Hovedmasse var optrædende. Hornblæserne blæste en March, og den Segebergske Pøbel sang Oprørssangen, men holdt sig dog i passende Afstand. Blev den for nærgaaende, gjorde jeg Holdt, omkring og lod den bageste Afdeling gøre færdig for at true med — de ikke ladte Geværer; man flygtede da for de ventede Kugler! — En noget beruset Sergent af Dragonerne meldte, at han havde glemt en Dragon, der var udsat paa Hovedvejen Syd for Segeberg. Da jeg ikke vilde udsætte Dragonen for mulig Insultering af Befolkningen eller af de tyske Soldater, og da Kompagniet endnu var paa March i Gaderne, lod jeg dette gøre omkring og marcherede atter ind i Byens Centrum, hvorfra jeg paa kort Afstand kunde se den travende Rytter. Denne Bevægelse, der jo var gaadefuld for Befolkningen, vakte — Panik! thi man flygtede vildt under Raabet:

»Die Dänen kommen wieder, die Dänen kommen wieder!« og derefter kunde jeg fortsætte Marchen uforstyrret af Pøbelen.

I den sidste Gade, som Kompagniet passerede, stod en Segeberger Borger paa en høj Stige, der var sat op ad Muren, i travl Virksomhed med at pynte sit Hus. Da Kompagniet marcherede forbi Dekoratoren, kom en af dets Underofficerer i Berøring med Stigens nederste Del, og jeg saa den intet ondt ventende Slesvig-Holstener falde ned med sin Stige og sine Flag i Favnen. Jeg saa det og — saa det ikke, thi Sergent S., der var en af mine bedste Underofficerer, gjorde det med Villie!

Udenfor Segeberg gjorde jeg et kort Holdt, skrev Kvitteringen til den ængstelige Postmester og afsendte skriftlig Melding til Regimentet med en Rytterordonans. Jeg havde nu to Marchdage à c. $4\frac{1}{2}$ Mil, og da Bagagen m. v. var afgaaet med Regimentet, var jeg mere mobil. Kompagniet var gjort bekendt med mine Marchfordringer, at eventuelle syge ikke vilde blive kørt, da Vogn vanskeligt kunde erholdes, og at Indkvarteringen for Natten var indskrænket til to større Herregaarde. Da Marchen havde varet c. 2 Timer, modtog jeg Melding om, at en hanoveransk Eskadron, der skulde i Kantonement i den nærmest foranliggende Omegn, anmodede om Tilladelse til at ride forbi Kompagniet. Jeg var i Têten og gik derfor ud til Siden, hvorefter en lang Officer kom travende hen til mig for at forny sin Anmodning, hvilken selvfølgelig blev given Officeren, der viste sig at være Eskadronens Chef. Vi havde en kort Samtale, og jeg erindrer følgende Udtalelse af ham: »Jetzt marschieren

wir ganz friedlich neben einander, morgen vielleicht schlagen wir uns!« »Gern möglich!« svarede jeg kun, og hilsende med et Smil travede han videre med sin Eskadron.

Det var imidlertid blevet meget mørkt, og Landevejen førte over en større Gaardsplads, i hvis Hovedbygning, der vel laa c. 150 Alen fra mig, jeg saa Lys, hvorfor jeg formodede at have naaet den første Gaard, thi Mørket forhindrede Afbenyttelsen af Kort. Jeg lod en Hornblæser blæse et Signal, og kort efter saa jeg en Mandsperson træde ud af Hovedbygningen. Jeg gik ham imøde, spurgte om Gaardens Navn, og min Formodning viste sig at være rigtig; det var Ejeren jeg talte med, en født Mecklenborger, der imidlertid gjorde et saa simpelt og ubehageligt Indtryk paa mig, at jeg forandrede min Bestemmelse, selv at bo der, og derfor gav ham mine 2 Officerer og $\frac{1}{2}$ Kompagni som Gæster for Natten.

Jeg marcherede straks videre og naaede den næste Herregaard efter c. 1 Times March. Ejeren, en Helstats-Holstener, og hans dansk fødte Hustru modtog os med den største Gæstfrihed, og vi mærkede, at vi vare komne i et fortrinligt Kvarter; men desto værre var vort Ophold kun kort i denne elskværdige Familie, thi alt den følgende Morgen Kl. 5 skulde Marchen fortsættes, for at jeg kunde melde mig paa Altona-Kieler Chausseen i rette Tid til Regimentschefen. Uheldigvis har jeg glemt Herregaardens og Ejeren's Navn, men jeg skal dog udtale, at sjældent har jeg mødt større Hjærtelighed og større Gæstfrihed som hos denne Helstats-Holstener og hans elskværdige Hustru.

Der var ikke Tale om, at de vilde modtage noget som helst Vederlag for vort Ophold, ej heller af mig, hvorfor dette lagdes til Pigernes Drikkepenge, og disse vare meget tilfredse over denne Gave.

Den følgende Morgen var det Frostvej, og Kompagniet havde $3\frac{3}{4}$ à 4 Mils March til Regimentets Samlingsplads. Marchen var bleven besværlig ved den ikke stærke Frost, men jeg naaede Regimentet til befalet Tid uden at have efterladt en eneste Mand.

Efter at have meldt mig til Regimentschefen og Brigadegeneralen maatte jeg besvare en Del Spørgsmaal angaaende mit Ophold i Segeberg og den lange March; jeg erindrer tydeligt, at jeg bemærkede over for disse mine to foresatte, at ubehageligere Hverv kunde jeg aldrig tænke mig at faa, thi det var jo endnu ikke Krig, men det var sandelig heller ikke Fred, da Holstenernes Stemning og hele uopdragne Optræden, paa faa Undtagelser nær, var saa fjendtlig som vel muligt, dog mest fremtrædende, saa snart de tyske Tropper vare i Nærheden. Jeg kunde stemple denne Optræden med eet Ord, men jeg vil skaane dem for muligen at se dette Ord paa Papiret!

Regimentet passerede Ejderen Øst for Rendsborg og blev indkvarteret i Slesvigs sydligste Del, Friederichsberg, hvor min unge Hustru besøgte mig et Par Dage. Jeg fulgte hende tilbage til Flensborg, hvorfra hun den 31. Januar 1864 afsejlede med et engelsk Dampskib til Kjøbenhavn, medens jeg straks tog tilbage til mit Kvarter.

Da jeg gik fra Stationen til dette, mødte jeg to preussiske Officerer, der vare paa Vej til denne; man fortalte, at det var den tyske Overgenerals Ud-

sendinge, der havde besøgt General de Meza og afgivet General Wrangels Ultimatum.

Den 1. Februar gik den tyske Hær over Ejderen, og dermed var den 2. *slesvigske Krig erklæret.*

Den 2. Februar Kl. 12 rykkede Regimentets 1ste Bataillon paa Forpost ved Klosterkro og Jagel, hvor følgende Stilling indtoges:

2 Kompagnier ved Klosterkro som Hovedpost og 2 Kompagnier ved Jagel og i Sydterrainet som yderste Linie (besattes med 1. og 2. Kompagni).

Natten mellem den 2. og 3. Februar var regnfuld, og Geværerne, der maatte staa under aaben Himmel, bleve derved saa vaade, at en Del vare ubrugelige til Skydning, da Kampen begyndte den 3. om Eftermiddagen. Forposterne afløstes af Regimentets 2. Bataillon den 3. om Eft. Kl. c. 1, og jeg opholdt mig med min Afløser i Vedetlinien, da jeg saa fjendtlige Kolonner ved den højtliggende Landsby Lottorf under Udvikling og hurtig Fremrykning mod Jagels sydøstlige Del; det var Østrigere, og jeg vidste, at ogsaa disse havde Forladevaaben.

Da jeg opdagede Fjenden, sagde jeg til min Afløser: »Se derhen, nu faa vi andet at bestille end at løse hinanden af.« Han spurgte mig derefter om, hvad han skulde gøre, og jeg svarede: »Det samme som jeg, hurtigst mulig faa Deres Kompagni i taktisk Orden i Jagels Sydkant, holde Øje med Fjenden og handle derefter.« Jeg tilføjede endvidere: »Jeg tror

at kende Forholdene saa godt, at enhver Kompagnichef kommer til at prøve sig selv, og det gælder da om at gribe det Rette.« Dermed forlod jeg ham, og senere under Kampen mødtes vi ikke.

Under min hurtige Gang tilbage til Jagel i Retning af Pikettet, søgte jeg at faa de to spredte Delinger tilbage, dels ved Vink og dels ved Kommando; det varede derfor ikke mange Minutter, førend 1. Kompagni stod i taktisk Orden paa Pikettets Plads i Jagels sydlige Del, Vest for Chausseen til Rendsborg.

Samtidig med, at Østrigerne energisk angreb Landsbyens sydøstlige Hjørne, søgte de ogsaa at besætte dennes Østside, og jeg saa alt større Afdelinger af de to dersteds kæmpende Kompagnier under Tilbagegang. Saa langt jeg kunde se mod Syd ad Chausseen, vare fjendtlige Tropper ikke under Fremrykning ad denne, og dette vakte min Forundring; men jeg fik derved friere Hænder. Det viste sig senere, at den preussiske Kolonne, og da særligt Gardetropperne, vare blevne forsinkede paa Marchen, og dette blev min Lykke!

Det stod mig straks klart, at min Plads *ikke var her*, og at jeg, *for at gribe ind i Kampen paa rette Sted, hurtigt skulde til en Stilling Nordøst for Jagel*, saaledes at jeg kunde *enfilere Landsbyens Østside* og derved standse Østrigernes raske Fremtrængen, med hvilken Hensigten selvfølgelig var ogsaa at besætte Jagels Nordside og derved muligen afskære hele den danske Besætning. Fra Tanke til Handling maatte Tiden være kort, og jeg gav derfor ingen Forklaring over Bevægelsens Betydning, idet denne snart vilde staa klar for mine undergivne Befalingsmænd. Kompagniet

sattes derpaa, i Halvdelings-Marchkolonne paa Rendsborg Chaussé, og Jagel passeredes i Hurtigmarch afvekslende med Løb. Beboerne, særligt Kvinder og Børn, mange med Sengedyner over Hovederne, havde travlt med at komme ned i de underjordiske Huler, som de havde gravet Dagen forinden. Østrigernes Kugler hilste os fra Landsbyens Østside, og jeg saa, hvorledes Fjenden bredte sig mere og mere mod Nord.

Adjutanten kom nu i Galop og udraabte, næppe parerende, fra Chefen følgende Ordre: »Kaptajnen kan gøre, hvad De vil, gaa tilbage til Hovedposten eller blive herude!« Jeg svarede ligesaa kort: »Meld til Chefen, at jeg bliver herude!« Derefter fortsatte han sit Ridt, og jeg saa ham ikke mere. Han var Cand. jur., aftjente sin Værnepligt og var en Søn af Overretsprokurator Balthasar Christensen. Adjutanten var meget afholdt i Bataillon og gjorde Indtryk af at være en intelligent og lovende ung Mand; han faldt ved Fredericia den 22. Marts.

I passende Geværskuds Afstand fra Jagel stødte jeg paa den første dækkende Terraingenstand, et lavt Gærde. Jeg lod derfor Têten svinge til højre, nu med Front mod Øst, og førte Kompagniet saa langt i denne Retning langs Gærdet, at jeg kunde se hele Østsiden af Landsbyen. Derefter kommanderede jeg:

»Bagom-Opmarch til højre i 3 Skyttedelinger!

»Hver Deling en Salve, derefter Hurtigild!

»Bageste Deling Reserve!«

Da forstode mine undergivne deres Kompagnichef; thi at han skulde løbe tilbage med sit Kompagni uden at gribe ind i Kampen, det vilde de dog ikke tro! Dette hørte jeg fortælle senere.

For Østrigerne, som alt den Gang havde besat hele Østsiden af Jagel og noget af dennes nordlige Del, kom denne 1. Kompagnis enfilerende Ild meget uventet; de maatte derfor standse deres Fremrykning og tage Front mod os. De 3 andre Forpostkompagnier gik udenom mit Kompagnis venstre Fløj og over i Terrainet Vest for Chausseen.

Jeg opholdt mig mest i Skyttelinien, af hvilken den venstre Fløjsektion var skudt frem paa en lille Bakke. Da jeg kom hen til denne Sektion, laa en menig af 2. Klasse (Walsbøl) parat til at skyde i liggende Stilling. Jeg bemærkede en temmelig svær Officer paa en hvid Hest og siger til den menige: »Kan Du skyde ham paa den hvide Hest ned, faar Du 1 Specie og Din Kokarde i Morgen?« Den menige rejste sig op og afgav sit Skud i frit Anslag, hvorefter Østrigeren faldt af Hesten. Jeg betalte Skydepræmien, og Walsbøl blev den næste Dag menig af 1. Klasse.

Denne ubetydelige Historie, der gik saa stiltfærdigt af, og som jeg i det mindste ikke berørte for nogen som helst, kom senere frem i Dagbladet »Fædrelandet« med saa meget andet om denne Forpostkamp, og 20 Aar efter skriver Forfatteren Oberst V. herom i »Vort Forsvar«:

»L. (2. Kompagnis Chef) ser den fjendtlige Regimentschef, Oberst Benedeck, og siger til en Menig, der paa Grund af gale Streger var nedsat i 2. Klasse: »Kan Du pille mig ham ned af Hesten, faar Du Kokarden igen.« Med et smørret Grin kaster den Menige Bøssen til Kinden, og den fine Mand vender Mølle og er død; men lidt efter faldt den Menige død

om ved sin Kompagnichefs Fødder, L. tog sin Korkarde af og fæstede den paa den Dødes Bryst.«

Da jeg forlod Sektionen paa den lille Bakke og kom op paa Gærdet, bag hvilket Skytterne havde Stilling, saa jeg i vestlig Retning og opdagede derved et Kompagni paa den anden Side af Chausseen, i Forlængelsen af min højre Fløj. Det var selvfølgelig af Vigtighed for mig at faa Kendskab til denne Styrke, og da jeg var oven paa Gærdet, blev jeg der og gik paa dette hen til Chausseens Nærhed, hvorfra jeg kendte Kompagnichefen og hilste paa ham med de Ord:

»God Dag L., hvorledes har De det?«

»Fortræffeligt,« svarede der tilbage.

Derefter sagde jeg:

»Naar vi skulle gaa tilbage, lad os saa gaa vekselvis,« hvortil Kompagnichefen svarede:

»Ja vel!«

Jeg drog deraf den Slutning, at han var klar over, at han ikke skulde gaa, førend jeg tilkendegav ham dette, og at han da overlod til mig at bestemme, hvilket af de to Kompagnier, der skulde gaa først.

Jeg tændte mig en Cigar bag en Hornblæsers udbredte Kappe og beordrede dernæst ham og den anden Hornblæser til, i siddende Stilling bag Gærdet at blæse en Marchmelodi, og lidt efter lød Melodien til

»Ved Vintertid, naar Skoven staar, o. s. v.«

Kort efter min oven anførte Ordveksling med Nabokompagnichefen saa jeg tilfældigt i den Retning, hvor han stod; men han var forsvunden med sit Kompagni!

Min taktiske Stilling var i Forvejen ikke god, thi en overlegen Styrke af Østrigere stod i Jagel, Kom-

pagniet var bleven beskydt fra Klosterkro, hvilken jeg havde Grund til at tro forsvaret til det yderste af Major Saabye med sine to under Afløsning værende Hovedposter, og nu var 2. Kompagni uventet gaaet tilbage, hvorved min højre Fløj svævede i Luften! Den preussiske Garde var paa dette Tidspunkt kommen i Højde med Østrigerne i Jagel, og jeg kunde hvert Øjeblik vente at blive angreben af denne ny Fjende.

Endnu kunde jeg se 2. Kompagnis venste Fløj, hvorfor jeg løb nogle hundrede Alen tilbage og raabte til den nærmeste Delingsfører: »Sig til Kompagnichefen, at han maa rykke frem igen, da jeg ikke trækker mig tilbage endnu!«

Paa dette mit Tilraab fik jeg, i brummende Tone, kun det Svar: »Det kan jeg ikke! — «Hvorfor Delingsføreren ikke kunde, eller rettere sagt ikke vilde, stod klart for mig. Harmfuld herover gav jeg ham et meget kort Svar, som jeg dog ikke skal anføre her.

Jeg gik derefter tilbage til mit Kompagni og gav Premierløjtnant Rantzau Ordre til at danne højre Flankedækning i Chausségrøften, thi et preussisk Kompagni var alt under Udvikling imod denne.

Havde Chefen for det tilbagegaaende Kompagni været klar over de taktiske Forhold, burde han være kommen til den Erkendelse, at naar en vekselvis Tilbagegang skulde finde Sted, *maatte 1. Kompagni være det, der skulde begynde Bevægelsen.* Men saavidt strakte hans taktiske Syn sig ikke, han var paa Eksercerpladsen under Fredsøvelser!

1. Kompagni førte nu Kampen alene, og jeg havde Fjenden paa 3 Sider. Trak jeg mig tilbage, medens

det endnu var lys Dag, vilde Østrigerne i Klosterkro og Preusserne i min højre Flanke snart komme til Erkendelse om deres Modstanders ringe Styrke og da selvfølgelig af al Evne søge at forhindre denne Tilbagegang, der jo kun kunde ske i een Retning, nemlig mod Nordvest, og der vilde i saa Tilfælde kun levnes mig den Udvej at forsøge et Gennembrud, hvorved Kampen vilde blive blodig.

Det var mig hele Tiden en Gaade under Kampen, hvorfor Østrigerne ikke rykkede videre imod Syd fra Klosterkro og forsøgte at lukke mig inde, thi de havde jo erobret dette vigtige Punkt fra Major Saabye, og at det maatte være en mindre Styrke, der nu førte Kampen overfor dem, kunde sikkerligen observeres fra Besætningen Syd for Kroen. Da 2. Kompagni gik tilbage ved højlys Dag, kunde denne Afmarch vel ikke heller være foregaaet skjult.

Gaaden løstes først i 1897, da min Modstander fra Terrainet ved Klosterkro besøgte Kjøbenhavn det nævnte Aar i nogle Dage paa Rejse til Stockholm. Vi havde lært hinanden at kende i Sommeren 1873 i »Bruck an der Leitha«, hvor jeg overværede en større Troppesamling. Herom skal jeg senere fortælle i Slutningen af mine »Erindringer«.

Fra ingen af de 3 Sider, paa hvilke Fjenden stod over for mig, vistes der altsaa nogen som helst Tilbøjelighed til at gøre et Forsøg paa at overmande 1. Kompagni, og jeg besluttede derfor yderligere at bi-bringe mine Modstandere den Tro, at en større dansk Styrke endnu befandt sig i det sydlige Terrain. I den Anledning lod jeg vedligeholde en jævn Ild til

Front og højre Flanke, idet jeg naturligvis havde Troen paa, at Major Saabye beskæftigede Østrigerne ved Klosterkro, som jo var beliggende paa min Retrætelinie; thi at Majoren skulde have forladt Kamppladsen uden at give 1. Kompagni Efterretning herom, den Tanke nærede jeg selvfølgelig ikke.

Det begyndte nu at mørkne, og jeg besluttede saa at benytte mig heraf for at iværksætte min Tilbagegang, der skulde ske i nordvestlig Retning, altsaa nogenlunde fri af det preussiske Gardekompagni over for min højre Flanke og Østrigerne Syd for Klosterkro. Jeg gav da Ordre til Kompagniets Samling i Kolonne tæt Øst for Chausseen og paabød den størst mulige Stilhed. At Situationen var bleven vanskeligere ved 2. Kompagnis Tilbagegang, var mig jo indlysende, ligesom at jeg maatte være forberedt paa et Gennembrud med Bajonetten. Jeg var af den Grund i Tvivl om, hvor vidt jeg, forinden Tilbagetoget tiltraadtes, skulde udtale mig over for mine undergivne, men jeg bestemte mig til ikke at gøre det, thi de havde hele Tiden bevaret en mønsterværdig Disciplin og vilde det vel derfor ogsaa under de kommende Begivenheder. Selv var jeg i Têten af Kolonnen, der ikke var dækket af Skytter, da disse i Mørket kun kunde genere mig i mine Bevægelser, og Marchen tiltraadtes derefter først i nordlig Retning.

Da jeg skønnede at være saa langt, at jeg var nogenlunde fri af det preussiske Gardekompagni, lod jeg Kolonnen svinge venstre for derefter at fortsætte Marchen mod Nordvest til Store Dannevirke, hvor Regimentet laa i Barakkelejr. Men neppe var Têten kommen op paa Chausseen, der laa højere, førend

den modtog et Par Salver fra Nord, sikkerligen fra de Syd for Kroen staaende Tyrolerjægere, hvis flagrende Fjederbuske jeg kunde se. Denne uventede skarpe Hilsen fremkaldte en momentan Uorden, og der var et Øjeblik, i hvilket jeg ikke havde Kompagniet i min Haand; men Befalingsmænd og menige modtog, under stadig Skydning fra Fjendens Side, Kompagnichefens alvorsfulde Tilrettevisning i skarpe Ord, og da jeg, trods Mørket, kunde skimte et Gærde, der var beliggende paa min Tilbagetogslinie, kommanderede jeg med høj Stemme:

»Sluttet Linie bag Gærdet!«

og snart efter stod Kompagniet atter kampberedt. Havde der været et Kompagni endnu til Stede paa den Kampplads, hvor 1. Kompagni nu stod, da kunde vi have taget os for at bearbejde Østrigerne i og ved Klosterkro. Men jeg var alene, tiltraadte derfor Tilbagemarchen og ankom til Barakkelejren Kl. ca. 8 Eftrm.

Efter Opmarchen i Kolonne forlangte jeg Delingsførernes Meldinger om Tabet under Kampen, og dette viste sig at være:

1 Officer, Premierløjtnant Greve Rantzau,

1 Underofficer, der blev Invalid, og

nogle og tyve menige (26—27),

af hvilke 18, ifølge Opgivelser i Generalstabens Bureau, bevislig vare blevne saarede, medens Resten vel maa angives som savnede; iblandt de sidste fandtes vistnok flere Desertører, der under Beskyttelse af Mørket have meldt sig til Østrigerne og ere blevne hjemsendte som Slesvigere.

Jeg udtalte mig derefter over for mine undergivne

om deres Forhold, dels under den staaende Kamp og dels under Tilbagemarchen. Mine Udtalelser maatte være mest rosende, men for den kortvarige Uorden, som opstod paa Grund af de uventede Salver i Mørket, gav jeg en alvorlig Advarsel og Belæring til fremtidig Efterlevelse.

Dagen sluttede med et 9 Gange Hurra for Kompagniets Chef.

Den 4. Februar stod Armeen i Alarmstilling, og ved den Lejlighed saa jeg 3 Officerer holde til Hest i nogen Afstand fra Fronten af 21. Regiment. Jeg nærmede mig disse, og det viste sig at være min Bataillonschef, Kaptajn H., Kaptajn T. af Generalstabben og 1 Adjutant. De to første talte om Kampen den 3. Februar, og jeg hørte da min Bataillonschef udtale følgende Ord: »2. Kompagni, under Premierløjtnant L., var saa flinkt under Kampen, at jeg for Regimentschefen vil fremhæve det.« Jeg blev forundret ved at høre disse Ord, thi herom maatte jeg da vide bedre Besked end Bataillonschefen, der ikke kom til Jagel under Kampen.

Da Chefen red tilbage til sin Afdeling, interpellerede jeg ham og gjorde Krav paa en nærmere Undersøgelse for 1. Kompagnis Vedkommende, thi vel betvivlede jeg ikke, at 2. Kompagnis Forhold havde været godt, men jeg havde ikke den samme Anskuelse om dets Føring efter Taktikens Bydende under Kamp. Paa et eller andet Punkt maatte der finde en Misforstaaelse Sted, og det var denne, som jeg fordrede oplyst.

Kaptajn H. svarede hertil:

»Der kan jo umuligt finde nogen Misforstaaelse

Sted, thi 1. Kompagni stod paa Forpost Vest for Rendsborg Chaussé og 2. Kompagni Øst for denne, altsaa maa Kompagnierne ogsaa have staaet saaledes under Kampen.«

Da jeg derefter protesterede imod denne Slutnings Rigtighed og forklarede Grundene til den af mig foretagne Bevægelse ved Kampens Begyndelse, hvorved 1. Kompagni indtog Fægtningsstilling Øst for Chausseen og 2. Kompagni senere Vest for denne, svarede Chefen:

»Ja, det var godt, at jeg fik den Oplysning, thi den var mig fuldstændig ukendt.«

For 1. Kompagnis Kamp ved Jagel blev dets Chef dekoreret med Dannebrogsmændenes Sølvkors.

Efter Tilbagetoget fra Dannevirke den 5. Februar om Aftenen Kl. 8, naaede 21. Regiment Sønderborg den 7. om Eftermiddagen, og efter et Par Dages Ophold under meget vanskelige Indkvarteringsforhold indskibedes Brigaden til Fredericia, hvorfra Marchen fortsattes til Kolding og Omegn.

Den fjendtlige Hær nærmede sig Nørrejyllands Grænse med en betydelig Styrke, Brigaden trak sig derfor atter tilbage til Fredericia og skulde udstille Forposter langs Elbodalen. Med 1. Kompagni skulde jeg besætte Defileet ved Bredstrup; men da jeg naaede dette Sted i Mørke, kunde den endelige Forpoststilling ikke indtages straks paa Grund af Skovens Belligenhed umiddelbart foran Defileet. Stillingen be-

sattes af den Grund kun med en Sektion i Skovens Udkant paa Chausseen til Veile. Forinden jeg vilde gaa over til den endelige Forpoststilling, kom Regimentsadjutanten, ledsaget af en bereden Ordonnans, som førte en opsadlet Haandhest og beordrede mig fra Regimentschefen at ride til Heise Kro, hvor jeg skulde melde mig til General Neergaard, Brigadens Chef. Da jeg havde meldt mig, udtalte Generalen sig saaledes:

»De ansættes som Forpostkommandør.

Deres Stab vil komme til at bestaa af:

- 1 Adjutant af Rytteriet,
- 1 Underkorporal som Skriver og
- 4 Ordonnanser af Rytteriet.

Til den daglige Bevogtning af Elbodalen og Randsfjord bestemmes følgende Styrke:

- 1 Fodfolksregiment,
- 1 Eskadron af 4. Dragonregiment og
- 2 Kanoner.

Afløsningen vil afmarchere fra Fæstningen hver Dags Eft. Kl. 2 og skal passere Sønderbygaard, hvor Forpostkommandørens Station etableres.

Forpostliniens Hovedretning er forudbetegnet af Naturen langs Elbodalen; dog formenes det, at den venstre Fløj ved at skydes frem til Krybily er for udsat paa Grund af den længere Tilbagetogslinie, og at denne Fløj derfor maa holdes noget tilbage.

Enkelte Punkter langs Randsfjord maa besættes med mindre Styrker.

I Løbet af 2 Timer forelægger De et Forslag til Besættelsen, og derefter udarbejdes en speciel Instruks for hver enkelt Postering.«

At jeg straks fik travlt med Pen og Passer, er jo en Selvfølge; men det mig overdragne Hverv interesserede mig i høj Grad, og da et godt Kort var stillet til min Raadighed, gik Arbejdet saa let fra Haanden, at de 2 Timer næppe vare forløbne, førend jeg kunde forelægge mit Udkast for Brigadechefen, der godkendte det i sin Helhed.

Efter dernæst at have orienteret mig i Terrainet i et Par Dage og under dette mit Ridt særligt studeret Egnen ved Krybily og Gudsø var jeg kommen til den Erkendelse, at man ikke kunde forsvare at lade denne stærke og dominerende Stilling ligge ubesat og stille den helt til Fjendens Raadighed. Eftersom

Terrainet er overskueligt til alle Sider i vid Udstrækning,

den venstre Fløj dækket af Kolding Fjord og Tilbagetogslinjen for det venstre Fløjkompagni kun ca. 1000 Alen længere end de øvrige Posterings,

kunde jeg ikke se nogen som helst Fare herfor, naar en praktisk dygtig Kompagnichef havde Kommandoen dersteds. Jeg indgav derfor Forslag til Brigadechefen om Bemyndigelse til at skyde den venstre Fløj frem, og Forslaget blev bifaldet.

Efterat hele Forposttjenesten var sat i System, havde jeg vel en meget anstrængende, men ogsaa meget interessant Virksomhed indtil Slutningen af Februar. Jeg var beskæftiget hele Dagen og endog ofte en Del af Natten; thi dels var det nødvendigt, at jeg inspicerede Forposterne ogsaa paa den Tid af Døgnet, og dels var Passagen ind i Fæstningen og ud over

Forpostlinien underlagt mig, som i al denne Tid ikke en eneste Nat kom af Klæderne.

En Dag blev der alarmeret fra Fæstningen, og saa vel Divisionsgeneralen som Brigadechefen toge Ophold paa Sønderbygaard under Alarmeringen. Jeg sad ved Siden af den første og faldt i Søvn. Da det ventede Angreb ikke fandt Sted, og Alarmeringen hævedes, udtalte Divisionsgeneralen sig saaledes til mig: »Jeg kan se paa Dem, min kære Kaptajn, at De er overanstrengt, og Deres Øjne ere stærkt betændte af Mangel paa Søvn. Divisionen kan ikke være tjent med, at De, der har organiseret hele Forposttjenesten og nu er saa godt kendt med denne, bliver syg, og der kan ogsaa paa anden Maade komme Forhindringer. Jeg vil derfor foreslaa Dem, at De lader Dem afløse for en Uge og hviler ud i et godt Kvarter i Fæstningen.« Jeg svarede hertil: »Jeg kan godt vedblive at forrette min Tjeneste, men naar Hr. Generalen tilbyder mig en Afløser for nogle Dage, tager jeg alligevel med Tak derimod.« Kaptajn Stockfleth af 20. Regiment overtog derefter Tjenesten for en Uge, medens jeg i dette Tidsrum udhvilede mig i Fredericia. Kaptajnen faldt den 18. April ved Dybbøl under 8. Brigades Angreb.

Mandag den 6. Marts overtog jeg atter min Tjeneste, og Dagen efter rykkede 20. Regiment paa Forpost. Jeg opholdt mig uden for mit Kvarter under Kompagniernes Forbimarch, da jeg havde en særlig Ordre at give de to Kompagnichefer, der skulde afløse Forpostkompagnierne ved Havreballepasset og Krybily.

Det var nemlig forbudt at sende Patrouiller frem i Terrainet uden særlig Ordre fra Forpostkomman-

døren; men da jeg havde en Formodning om et nærførestaaende Angreb, idet de fjendtlige Rytterpatrouiller i de senere Dage vare blevne mere og mere nærgaaende, beordrede jeg de to Kompagnichefer til at fremsende stærke Officerspatrouiller den følgende Dags Morgen Kl. 8 Fm. og gav dem tillige fornøden Instruks om Patrouillernes Gang.

For yderligere at forvise mig om, at Kaptajn D. var sig sit Ansvar bevidst, red jeg samme Aften Kl. 7, trods en stærk Regn, til Forpostliniens venstre Fløj, og i den Samtale, jeg havde med Kaptajnen, kom jeg til den Erkendelse, at han var velinstrueret, og selv erklærede han ikke at være i Tvivl om sit Forhold i noget som helst mødende Tilfælde.

Det var mig ikke ubekendt, at man betragtede det Kompagni, der stod paa venstre Fløj, som stillet paa en »Uriaspost«! Men denne Anskuelse var fuldstændig uden Grund, naar Kompagniet førtes af en praktisk dygtig Chef, og kun tarvelige Førere kunde have dette Syn paa Stillingen ved Krybily, alene fordi dens Operationslinie til Fæstningen (Kompagniet havde Ordre at standse i Erritsø) var noget længere end de øvrige Posteringsers.

Men da Kaptajn D. i »Tidsskrift for Krigsvæsen« 1865 har udtalt sig om oven berørte Forhold, vil jeg senere komme tilbage til disse. At jeg som daværende Forpostkommandør ikke blev tilkaldt som Vidne, da Kaptajn D. forlangte sit Forhold undersøgt, vakte min Forundring. Det var, som frygtede man for at faa mine Udtalelser!

Den 8. Marts Kl. 7^{1/2} Fm. indløb der Melding fra Kompagniet ved Havreballepasset om Fjendens

Fremrykning. Da der ingen Melding kom fra Krybily, sendte jeg straks en Ordonnans til Kaptajnen og tog hertil den samme Dragon, der Aftenen forud havde været med mig i Krybily, thi Vejene i Fredericia Omegn ere meget vildsomme, og Ordonnanserne skiftede uheldigvis hver 24 Timer, og trods Indstilling havde det ikke været muligt at opnaa en bedre Ordning. Melding til Divisionen, Brigaden og Kommandanten var ogsaa straks besørget, ligesom Ordre udgaaede til de ikke angrebne Poster, i hvilken Anledning saa vel Adjutanten som de 4 Ordonnanser vare bortsendte.

Jeg holdt alene i Gaarden for at ride ud, da 20. Regiments Chef, der havde Kvarter i en nærliggende Gaard, kom til og udtalte sig saaledes: »God Morgen, Højstærede, i Dag lader det til at blive Alvor; er De derfor saa god at sende de befalede Meldinger samt Ordre til de forskellige Poster om at gaa tilbage.« Da Regimentschefen ved denne Udtalelse viste, at han var fuldstændig uklar over Tjenesteforholdet imellem ham som Regimentschef paa Forpost og mig som Forpostkommandør, gjorde jeg ham opmærksom paa, at dette alt var besørget af mig, da jeg havde denne Forpligtelse ifølge min Stilling. Derefter hilste jeg og red til Kamppladsen, thi Regimentschefen var endnu til Fods.

Oberstløjtnanten og jeg vare ikke fremmede for hinanden, da jeg i den 1. slesvigske Krig havde staaet en Tid ved hans Kompagni, som omtalt f. Eks. i Slaget ved Isted. Vi vare de fuldstændigste Modsætninger som Soldater!

Divisionsgeneralen, General Wilster, med Stab kom nu til Syne paa Landevejen ved Sønderbygaard,

hvorfor jeg maatte ride Generalen i Møde og afgive Melding om Kampforholdene. Da dette var sket, fik jeg Tilladelse til atter at fjerne mig; men jeg var næppe kommen ca. 100 Skridt fra Divisionens Chef, førend en Granat susede i min Nærhed og sprang straks efter. Generalen blev saaret, hans Hest dræbt og Stabschefen saa haardt saaret, at han døde to Dage derefter.

Da Forposterne, efter det overlegne Angreb paa disse den 8. Marts, nu bleve udstillede saa nær Fæstningen, at Forpostkommandoen var overflødig, meldte jeg mig fra Tjeneste hos Brigadechefen og Kommandanten, Oberst Lunding, der ved denne Lejlighed udspurgte mig om Kaptajn D., om hvem det jo fortaltes, at han var tagen til Fange med sit Kompagni ved Kolding Fjord.

Jeg besvarede Kommandantens Interpellation paa følgende Maade:

- 1) Kaptajn D. havde en skriftlig Instruks, ligesom de øvrige Poster; den anviste ham Tilbagetog over bestemte Terraingenstande og at standse i Erritsø, indtil ny Ordre modtoges.

Selvfølgelig kunde Bataillonens Chef have gjort Ændringer heri.

- 2) Den 7. om Aftenen havde jeg været hos Kaptajnen, for yderligere at overbevise mig om, hvor vidt der skulde være noget Punkt, om hvilket Kaptajnen var i Tvivl; men han erklærede at være kendt med sit Forhold i alle mødende Tilfælde.
- 3) Da Melding indløb fra Havreballepasset om Angrebet, sendte jeg straks Ordre til Krybily og tog

dertil den samme Ordonnans, der den 7. om Aftenen ledsagede mig til Kaptajnen.

- 4) Kaptajnen havde ikke sendt nogen som helst Melding til Forpostkommandøren om Angrebet, uagtet han havde 7 Dragoner til sin Raadighed.
- 5) Var Kaptajn D. tagen til Fange med sit Kompagni, maatte han eller Bataillonens Chef, maaske begge i Forening, bære Skylden herfor; dette var min fulde Overbevisning, thi Instruksen var klar, Terrainet let overskueligt og Tilbageetoget over Henneberg Skov frit. Kun maatte Kompagnicheferne fra den venstre Fløj betids *passere Veile-Snoghøj Chausseen*, og det er maaske denne, der er bleven skæbnesvanger for Kaptajnen.

Da Kommandanten med stor Opmærksomhed havde hørt paa denne min Udtalelse, kaldte han paa Stabschefen, Oberstløjtnant Reich, der senere blev Krigsminister, og i dennes Nærværelse maatte jeg derefter gentage det oven anførte.

I »*Tidsskrift for Krigsvæsen*« af 1865 har Kaptajn D. givet en Beretning om 20. Regiments 1. Komp.s Tilfangetagelse den 8. Marts 1864 og fremstillet Begenheden som »et lærerigt Exempel« af den lille Krig, hvad det ganske vist ogsaa er, men i Betydning af, hvorledes man ikke skal bære sig ad under saadanne Forhold!

I samme Artikel gør Kaptajnen enkelte ret »besynderlige Udfald« imod nogle af mig som Forpost-

kommandør truffe Foranstaltninger. Han er saaledes vred over,

- 1) at Baadene i Kolding Fjord vare førte bort, og
- 2) han bebrejder mig, at jeg ikke havde sendt ham Meddelelse om, at Preusserne vilde angribe Forposterne den 8. Marts!

At Baadene bleve førte til Middelfart og Fænø, skete af den Grund, at Jernbanearbejdet standsede ved Krigens Udbrud i Fredericia Omegn, hvor tyske Arbejdere endnu havde Bolig; for at forhindre dem i en mulig Afbenyttelse af Baadene til Spioneringstjeneste, gjordes der Indstilling om disses Bortførelse til Brigadechefen, der selvfølgelig bifaldt denne Indstilling.

Man havde ikke heller tænkt sig den Situation, at det venstre Fløjkompagni skulde kunne blive ført saa tarveligt, at det ved Kampens Slutning maatte ønske — at gaa til Søs.

Kaptajnens Bebrejdelse, at jeg ikke havde sendt ham Meddelelse om, at Preusserne vilde angribe vore Forposter den 8. Marts, er for naiv til, at jeg vil fremkomme med noget som helst Forsvar.

At Kaptajnen var uden »Antydninger«, hvilket Udtryk han bruger i Tidsskriftet, benægter jeg, thi ved hans Udmarch den 7. Marts omtalte jeg:

nærgaaende eller »næsvis« Rytterpatrouiller i de senere Dage, hvorfor jeg gav ham Ordre til den næste Morgen at fremsende en stærk Officerspatrouille, ligesom jeg den 7. om Aftenen, endog i stærkt Regnvejr, red ned til Krybily og førte en længere Samtale med ham om hans Tjeneste.

At et fjendtligt Angreb kunde ventes hver Dag,

maatte Kaptajnen jo kunne tænke sig, og det var hans Pligt at være rede til at modtage et saadant til enhver Tid.

Den 9. Marts overtog jeg atter Kommandoen over mit Kompagni og deltog med dette i Tjenesten i og uden for Fæstningen.

En Dag stod jeg paa Forpost ved og foran Over-
svømmelsen og havde tillige besat den store Skanse ved Hovedvejen til Veile, da der indløb Melding om 2 Parlamentærers Ankomst til Forposterne. Det var omtrent midt i Marts, Vejret var koldt og raat, og jeg gav mig god Tid, førend jeg, ledsaget af en Ordonnans, kom ud til d'Hrr. Preussere. Den ældste præsenterede sig som:

Premierløjtnant von Wrangel af Garde-Dragerne og Ledsageren som

Sekondløjtnant von Hintzenstern af røde Husarer.

Den først nævnte meddelte mig, at han havde et Hverv fra General N. N. til Kommandanten i Fredericia, hvorfor han androg om Audiens hos denne. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at han næppe vilde komme ind i Fæstningen, men da jeg ikke havde Ordre til at afvise Parlamentærer, skulde jeg selvfølgelig indhente Kommandantens Bestemmelse. Paa Spørgsmaalet om, hvor lang Tid der behøvedes hertil, tog jeg Munden fuld og angav cirka 2 Timer, kun for at øve d'Hrr. Preussere i Taalmodighed, thi i Virkeligheden kunde hele Sagen ekspederes paa højst 1 Time.

Den røde Husar sad indpakket fra Isse til Fod og rystede ved Tanken om de forventede 2 Timers Ophold paa aaben Mark; de bleve da enige om at ride til en nærliggende Bondegaard i Ventetiden. Et bestemt Klokkeslet blev fastsat af mig, hvorefter vi skiltes. Jeg gav mig god Tid, og da Melding indsendtes til Kommandanten, undlod jeg naturligvis ikke at oplyse om den fastsatte Tid for Svarets Modtagelse.

Kort før denne var forløben, kom en af Kommandantens Adjutanter, Løjtnant König, ud til Pikettet, ledsaget af en Husarordonnans; de vare begge til Fods for at kunne passere Dæmningen. Preusserne vare alt til Stede, og da jeg meddelte Premierløjtn. Wrangel Kommandantens afslaaende Svar, kunde jeg se, at jeg beredte ham en Skuffelse. Han maatte saa bestemme sig til at afgive sit Ærinde til Adjutanten, og dette bestod alene i Aflevering af 17—1800 Mark til de preussiske Fanger, for at disse kunde fejre Kong Wilhelms Fødselsdag den 22. Marts!

Medens W. var beskæftiget med Optællingen af disse Penge til Adjutanten og denne kvitterede for Modtagelsen, spurgte Husaren mig, om jeg ikke troede, at vi snart kunde vente mildere Vejr. Jeg svarede dertil, at det i Almindelighed blev endnu værre paa denne Aarstid, men at det aldrig generede os Nordboere, da vi vare vante dertil; jo mere det frøs, sneede eller stormede, desto bedre befandt vi os! Husaren sprættede ud med sine stærkt indpakkede Fødder og udbrød: »Das wird ja nicht zu ausholten!« Efter udvekslede Hilsener rede de bort.

Kommandantens Adjutant maa have hørt mit

skrækindjagende Svar paa Husarens Spørgsmaal angaaende Vejret, thi næste Dag kom Kommandanten selv ud til mig og udtalte, at det havde moret ham at høre den Skildring, jeg havde givet Preusserne af det forventede Vejrlig.

Den 20. og 21. Marts bombarderede Preusserne Fæstningen, og efterat de i dette Tidsrum havde afgivet over 2800 Skud, lod General Wrangel den 2. Dags Eftermiddag Kommandanten opfordre til at overgive Fæstningen paa ærefulde Betingelser for Garnisonen; men Kommandanten gav et djærvt Afslag. Den 22. Marts var det Kong Wilhelms Fødselsdag, og man ventede et Stormangreb af den preussiske Garde; men Stormen udeblev, Preusserne droge efterhaanden bort, formentlig til Dybbøl, og erstattedes af de mere sympatetiske Østrigere.

21. Regiment var blevet forlagt til den befæstede Lejr. En Dag sad jeg paa Vagt i Lejrens største Skanse, da jeg ser dennes 3 riflede Kanoner blive førte bort. Jeg gik udenfor Skansen og faar det samme Syn fra de øvrige Skanser. Dette pegede jo hen paa en Opgivelse af Fæstningen, hvad jeg dog endnu ikke vilde tro.

Dybbøl var falden den 18. April, efter 2½ Maa neders Belejring, og Preusserne havde derved faaet deres store og fortrinlige Belejringsmateriel til Raadighed; det laa jo derfor nær at antage, at dette nu vilde blive anvendt over for Fredericia; men der maatte dog hengaa en Tid, forinden man fik det nødvendige Artilleri i Stilling, og Forsvaret af Fæstningen var lettet ved, at denne var rømmet af den civile Befolkning. Men vilde man absolut rømme Fæstningen,

kunde man dog først indlede Forhandlinger med Fjenden og maaske derved opnaa at faa hele Krigsmateriellet overført til Fyn. Jeg vilde derfor ikke tro paa en saa pludselig Flugt fra Fæstningen.

Da kom Afløsningen, et Kompagni af Regimentets anden Bataillon, hvis Chef endnu intet vidste, og efter endt Afløsning førte jeg mit Kompagni til Barakkerne i en dyb Slugt ved Stranden. Jeg modtog nu Ordre til snarest muligt at møde hos Regimentets Chef, der havde Kvarter i Fæstningen, og jeg maatte da af Sted i samme Paaklædning, i hvilken jeg havde været paa Vagt i 24 Timer.

Jeg mødte Regimentschefen paa Vejen og fik endog paa Afstand følgende Spørgsmaal:

»De har vel hørt det?« hvortil jeg svarede:

»Jeg har intet bestemt hørt, Hr. Oberst, men efter det jeg har set, har jeg dannet mig en Mening,« »og den er,« spørger Chefen;

»at Fæstningen skal forlades, forholder det sig virkelig saaledes?« spørger jeg videre.

»Ja, destoværre!« svarer han, »men foreløbig skal der blive en mindre Styrke paa 3 Kompagnier tilbage under min Kommando, og til at holde den befæstede Lejr besat bestemmer jeg Dem med Deres Kompagni.«

Derefter fik jeg følgende Instruks:

- 1) Kompagniet bliver Lejrens eneste Besætning og skal besætte alle Skanser, selvfølgelig efter disses Størrelse;
- 2) det skal udstille det samme Antal Poster og i den samme Afstand som den større Styrke;

- 3) Skansearbejdet skal fortsættes, men der kan køres med tomme Trillebøre;
- 4) Mandskabet maa ikke have ladte Geværer, og Patronerne skulle derfor inddrages.
— Dette sidste gjorde jeg ikke! —
- 5) Rykke Østrigerne frem, skal der underhandles, og i den Anledning vil der blive stillet 2 Ingeniører med et stort Parlamentærflag til Deres Raadighed.

Den 28. April om Aftenen indløb der efter et Rygte Efterretninger til Obersten, hvilke syntes at pege hen paa et Angreb, og en mindre Styrke rykkede ogsaa frem. Han fandt det derfor rigtigst at samle Rideauet, hvorfor en bereden Ordonnans meldte sig i den befæstede Lejr med skriftlig Ordre, efter hvilken jeg:

- 1) Kl. 10 Aften skulde staa med den mig underlagte Styrke ved Fredericia Skibsbro, parat til Indskibning, og
- 2) ved min Afmarch fra den befæstede Lejr samt ved Indmarchen i Fæstningen spærre alle Bomme og lukke alle Porte.

Jeg behøvede imidlertid længere Tid end den, der var stillet til min Raadighed, og med den samme Ordonnans svarede jeg derfor skriftlig tilbage, at jeg, for ikke at vække Fjendens Opmærksomhed ved at inddrage de udstillede Poster, medens det endnu var lys Dag, tidligst Kl. 11 kunde staa parat til Indskibning, ligesom jeg fandt det ønskeligt, at jeg kunde foretage forskellige Ødelæggelser af det tilbageblivende Materiel. Jeg anmodede af den Grund om Tilladelse til først at melde mig ved Fredericia Skibsbro Kl. 11 Aften.

Da der ikke indløb fornyet Ordre, betragtede jeg Tilladelsen som given.

Kl. 11 Aften rykkede Kompagniet ind i Fæstningen, medførende 18 Pyramidetelte og 1 Flæskeskinke eller Flæskeside paa hver geværbevæbnets Bajonet, saa dets militære Ydre var ikke tiltalende paa denne Sørgemarch; snart efter afsejlede Fredericias Besætning til Fyn, hvor 21. Regiment laa i Kantonnement paa den nordlige Del, og den hele Styrke hver Nat stod under Gevær i Nærheden af Stranden. Hvorfor gjorde man ikke det samme paa Als den 29. Juni og tidligere?

Jeg var atter i Funktion som Forpostkommandør og fratraadte først denne Stilling, da Vaabenstilstanden sluttedes den 12. Maj.

21. Regiment disloceredes derefter til Kerteminde og Omegn, og selv havde jeg et fortrinligt Kvarter paa Herregaarden Hverringe. Efter nogen Tids Forløb marcherede Regimentet til Fredericia, der var bestemt til dets foreløbige Garnison, men den 29. December 1864 blev jeg forsat til Københavns Garnison som Chef for 13. Bataillons 1. Kompagni.

Central-Korporalskolen.

Hen imod Efteraaret 1867 fik vi en ny Hærlov, og da Trangen til Underbefalingsmænd var stor, blev der oprettet en »Central-Korporalskole« og jeg beordret som Forstander for denne.

Skolen anvistes Kvarter og Undervisningslokaler paa Vildersgadens Kaserne, hvor ogsaa jeg fik Tjenestebolig samt et aarligt Tillæg af 600 Kr.

Som Lærere kunde jeg vælge 4 Premierløjtnanter og 10 Underofficerer af Hærens forskellige Afdelinger, og ved Valget af de sidste skulde jeg drage Omsorg for at faa de fornødne Gymnastik- og Skydelærere.

Indkvarterings- og Skoleinventarium skulde skaffes til Veje, ligeledes Bøger til Undervisning og Administrationen o. s. v., og hermed gik de første Dage.

Et Antal paa 84 unge Mennesker havde frivilligt meldt sig som Elever, og de fleste Livsstillinger vare repræsenterede. Holdvis sendtes de til Munderingskammeret til Maaltagning af Uniformer, og indtil disse vare færdige, maatte Eleverne gaa i deres egne Klæder.

Der gik nogen Tid, inden Krigsministeriet bestemt kunde opgive, naar Uddannelsen skulde være afsluttet, og jeg skulde jo lægge en Plan for denne. Men endelig kom Ordren, ifølge hvilken Undervisningen skulde afsluttes saa betids, at Eleverne kunde afgaa fra Skolen før Lejrtiden, d. v. s. den 15. Juni.

Tiden for Uddannelsen var altsaa kun 7 Maanedere; samtlige Elever skulde begynde som Rekrutter og ved deres Afgang fra Skolen kunne anvendes som Underbefalingsmænd.

At der maatte arbejdes strengt i den mig givne korte Uddannelsestid, er indlysende. Øvelsestiden sattes til mindst 7 Timer daglig. Skolen var tilmed ugunstig stillet med Hensyn til Gymnastiklokaler og Eksercerplads, saa Eleverne maatte marchere til Rosen-

borg Eksercerplads og Gothersgadens Eksercerhus, hvorved c. 1 Time gik med til Hen- og Hjemmarch.

Skolens Chef holdt strengt paa Subordination, Flid og Orden, alle Øvelser skulde foregaa nøjagtig efter de gældende Bestemmelser og Reglementer. Jeg appellerede til Elevernes Pligt- og Æresfølelse, saa Straffe vare sjældne, og der arbejdedes med Lyst saa vel fra Befalingsmændenes som fra Elevernes Side. Det var mig derfor en Fornøjelse at være Forstander for Skolen under saadanne Forhold.

Da Eksamen afholdtes i Juni 1868, bestode c. $\frac{3}{4}$ af Eleverne dens strenge Fordringer, og kun de, der havde bestaaet, udnævntes til Underkorporaler forinden deres Afgang til Fodfolkets forskellige Afdelinger, medens Resten maatte gaa til disse som menige.

Mange af Central-Korporalskolens Elever ere nu i højere Stillinger i Hæren.

Nogle Dage forinden Afdelingernes Afmarch til Lejren ved Hald afgik Befalingsmænd og Elever fra Skolen, og dennes Virksomhed var dermed sluttet. Kun Forstanderen og et Par Befalingsmænd forbleve nogle Dage paa Kasernen for at aflevere alt det benyttede Inventarium, Bøger m. m.; efter at dette var sket, meldte vi os til Tjeneste ved vore Afdelinger, og jeg overtog Kommandoen over 13. Bataillons 1. Kompagni for med dette at deltage i den første Troppesamling ved Hald.

Gennemgaaende hørte jeg kun Tilfredshed fra alle Afdelinger om de tilgaaede Elevers Uddannelse og Brugbarhed som Underbefalingsmænd, og jeg tør ogsaa udtale, at saa vel Befalingsmænd som Elever med

Glæde altid mindes den Tid, de tilbragte paa Central-Korporalskolen.

I Lejren ved Hald.

Afdelingerne vare i Lejren ved Hald. Under en Øvelse, hvor de vare formerede i 2 Partier, manøvrerede den ene Brigadechef saa genialt, at hans Modstanders Stilling var mindre gunstig, hvorfor Øvelsen paa et tidligt Standpunkt kunde betragtes som afsluttet.

Divisionsgeneralen var imidlertid kommen til Stede, en ny Supposition blev udgiven og Øvelsen nu fortsat efter denne.

Med mit Kompagni af 13. Bataillon var jeg paa venste Fløj af Brigadens 1. Træfning, og da jeg stod længere fremme end de tre andre Kompagnier af Bataillonnen, fik jeg Ordre til at trække mig tilbage til disse. Under denne Tilbagegang passerede Kompagniet en bred Slugt med temmelig lange og stejle Skrænter, og da vi vare ved at kravle op ad den indvendige af disse, kom Brigadens Stabschef, Kaptajn N. N., og beordrede mig til at gøre et Angreb paa 6 Kanoner, der paa Modpartiets Side vare under Op march over for vor venste Fløj og i kort Afstand fra denne. Stabschefen var meget interesseret i at se Angrebet udført hurtigt, hvad jo ogsaa var en Nødvendighed, idet Batteriet var under Afprotsning og havde begyndt Skydningen; men da Kompagniet ved at passere Slugten indre Skraaning ikke var i fuldstændig taktisk Orden, og jeg desuden skulde foretage en Frontforandring,

gik der en kort Tid, forinden Fremrykningen kunde paabegyndes. Under denne var Stabschefen i Skyttelinien, medens jeg opholdt mig imellem denne og Reserven.

Batteriets Skydning var begyndt med 2 afprotsede Kanoner, medens de 4 andre endnu ikke havde fuldført Opmarchen. Skyttelinien var standset de befalede 100 Skridt fra Kanonerne og havde begyndt Skydningen, men da de 2 Kanoner ophørte med Ilden, lod jeg Skytterne gøre det samme og befalede dem at indtage den oprejste Stilling med Geværet ved Foden.

Jeg betragtede nu Angrebet som afsluttet og vilde derfor tiltræde Tilbagegangen, hvilket jeg meddelte Stabschefen; men han gav mig Ordre til at forblive i Stillingen, indtil han havde indhentet Brigadechefens Bestemmelse, og derefter red han bort. Jeg indsaar vel, hvilken Kollision denne Befaling kunde fremkalde, men jeg maatte jo lystre, hvor meget det end i dette Tilfælde var mig imod.

Modpartiets Chef, som var nærværende, fik derved Tid til at lade det manglende Fodfolk afhente, og tre Kompagnier kom ogsaa snart efter til Stede; af disse toge de to Stilling ved Batteriet, medens det tredje stillede sig sluttet paa min Tilbagetogslinie. Men da Modpartiets Fodfolk saa, at mit Kompagni stod med Geværet ved Foden, ophørte ogsaa det med at skyde. Hele denne besynderlige Situation var alene fremkaldt ved Stabschefen utidige Ordre til mig om at forblive i Stillingen.

Gentagne Meldinger vare afsendte af mig til Ba-

taillonschefen angaaende Ordre til Tilbagegang, og endelig kom det hertil med Længsel ventede Signal.

Kompagniets Front over for Batteriet var mod Syd eller Sydvest, og mit Tilbagetog skulde ske i østlig Retning, hvorfor en Frontforandring tilbage til højre skulde foretages. Men denne Bevægelse vilde jeg ikke udføre under de Forhold, hvori jeg var bleven sat af Brigadens Stabschef; derfor befalede jeg Delingerne at trække sig tilbage delingsvis i Løb paa begge Sider af det sluttede Kompagni, der stod paa min Tilbagetogslinie, og tage Fægtningsstilling længere tilbage. Under denne Bevægelse blev der ikke skudt fra Modpartiets Side.

Efterat samtlige Delinger havde udført den givne Ordre, forlod jeg selv Stedet og var i Nærheden af Kompagniet, da jeg hørte Hovslag bag ved mig; jeg vendte mig da om og saa Modpartiets Fører, Oberst N. N., komme i Galop hen imod mig, hvorfor jeg standsede. Obersten var i vred Stemning og brugte nu Udtryk, som jeg ikke ønsker at gengive paa Papiret. Til de første svarede jeg ikke, men da tilsidst de Ord bleve udtalte: »Hvis De nu ikke trækker Dem tilbage, lader jeg Dem arrestere!« gav jeg det Svar: »Dertil har De, Hr. Oberst, hverken Magt eller Myn-dighed!« hvorefter jeg forlod ham og gik til min nærmeste foresatte, til hvem jeg afgav en foreløbig Melding om den hele Begivenhed.

Dagen efter det passerede kom Brigadens Stabschef til mig i Lejrgaden og spurgte mig, hvilken Bestemmelse jeg havde taget i denne Sag; jeg svarede ham, at jeg selvfølgelig gav skriftlig Indberetning til mine foresatte, thi den hele Historie var af en saadan

Natur, at jeg ikke kunde forsvare at lade den gaa upaataalt hen. Han bad mig derefter om at vente i 2 Dage med at indsende Meldingen, da han vilde gøre et Forsøg paa at formaa Oberst N. N. til at gøre mig en Undskyldning, hvilket jeg selvfølgelig lovede.

De 2 Dage vare imidlertid forløbne, uden at Kaptajn N. N. paany henvendte sig til mig, og jeg besluttede derfor at søge ham for at faa en endelig Besked. I den Anledning afventede jeg hans Ankomst i Messen Nr. 3, hvor jeg vidste, at han indtog sine Maaltider. Da jeg saa Kaptajnen komme, traadte jeg ham i Møde og fordrede nu en bestemt Udtalelse angaaende det af ham selv paatagne Hverv, der endnu var uden Resultat, og lod ham vide, at min Melding vilde blive indsendt den følgende Dag, og at han vilde komme til at spille en temmelig betydningsfuld Rolle i denne.

For at kunne skrive min Indberetning i tilbørlig Ro bad jeg Bataillonschefen om Tilladelse til at blive hjemme i Lejren. Heri var der intet paa-faldende, thi mit Kompagni havde samme Aar en Del ny Udrustningsgenstande til Prøve, og skriftlige Betænkninger om disse skulde ogsaa udfærdiges.

Da Bataillonschefen efter sin Hjemkomst til Lejren modtog Underretning om, at Meldingen vilde tilgaa ham samme Dag, udtalte han sig herom til Brigadechefen og denne ønskede derefter en Samtale med mig, under hvilken han lod mig vide, at han var villig til at gaa til Oberst N. N. for muligen at fremkalde nogle undskyldende Ord fra denne. At jeg tog imod dette Tilbud, er jo en Selvfølge, og jeg udtalte ved

denne Lejlighed, at jeg vilde stille meget smaa Fordringer for muligen at faa Sagen bilagt. Brigadechefens Gang var imidlertid forgæves; Oberst N. N. vilde ikke gøre nogen som helst Undskyldning, det blev kun tilladt min Brigadechef at sige til mig, at N. N. havde været heftig! Atter blev jeg beordret til at give Møde hos Brigadechefen for at faa denne Besked, til hvilken jeg svarede, at jeg vel med Berettigelse kunde have ventet noget mere, men da jeg nu en Gang over for ham havde udtalt, at jeg vilde være tilfreds med lidt, saa tillod jeg mig at supplere min Modparts Ord om Heftigheden med, at jeg som Følge deraf ikke maatte betragte ham som tilregnelig, og dermed vilde jeg slutte denne for mig saa ubehagelige Sag.

Et Par Dage derefter kom jeg i Samtale med en af Modpartiets Bataillonschefer, som ved denne Lejlighed udtalte de Ord: »Men hvorfor vilde Du ogsaa udføre et Angreb paa vore Kanoner?« Hertil svarede jeg: »Hvis Du havde været i mit Sted, vilde Du have gjort det samme, thi Ordren dertil maatte jo lystres!« »Havde Du faaet Ordre til Angrebet?« spørger han meget forundret, og jeg svarede: »Selvfølgelig havde jeg det, da det ellers ikke var sket, eftersom jeg ikke vilde sætte nogen Ære i at tage vore egne Kanoner!« »Hvem havde givet dig den Ordre?« spørger han videre, »Brigadens Stabschef!« var Svaret paa hans Spørgsmaal.

Bataillonschefen udtalte da, at dette var fuldstændigt ubekendt for Oberst N. N., og at denne min Udtalelse vilde fremkalde et helt andet Syn hos ham paa Sagen.

Istedslagets Aarsdag fejredes som sædvanligt ved

en større Fest, og Officerspersonalet var samlet ved Messe Nr. 2. Jeg sad imellem jævnaldrende Kammerater nær ved det Bord, hvor Divisionens højere Officerer havde Plads, og forskellige Skaaltaler bleve holdte af disse. Efter Skaalen for et godt Kammeratskab saa jeg vel, at Oberst N. N. forlod sin Plads, men jeg havde ikke Tanke for, i hvilket Øjemed dette skete. Kort efter berørte en Haand min Skulder, jeg vendte mig om og saa Obersten staa med blottet Hoved og et fyldt Glas i sin højre Haand. Jeg rejste mig selvfølgelig op og tog ogsaa Huen af, hvorefter Obersten, i smukke og velvalgte Ord, gav en undskyldende Forklaring, der vel hørtes af de fleste Kammerater. Vi drak et Glas sammen, og saaledes var denne Sag altsaa bragt ud af Verden.

Rejse til Østrig.

I Begyndelsen af Sommeren 1873 blev jeg beordret til at foretage en Rejse til Bruck an der Leitha i det vestlige Ungarn for i Forening med 3 andre Officerer, af hvilke den ældste var Oberst H., at overvære en østrigsk Troppesamling i en bestemt Periode af dens Uddannelse. Det var netop i Udstillingsaaret, og vi opholdt os derfor c. 8 Dage i Wien, da vi tillige maatte afvente det Tidspunkt, det ny Hold af Hæren paabegyndte Øvelserne i Lejren. Vi vare ikke indbudne, men anmeldte Gæster, og vi havde en Følelse af ikke at være velkomne, thi Følgerne af Krigen 1866 sporedes endnu i Hæren.

Kejser Frants Joseph holdt Reception paa Schönbrunn, vi 4 danske Officerer vare ogsaa indbudne og skulde selvfølgelig forestilles for Hans Majestæt af den danske Gesandt. I den Anledning bleve vi opstillede i Nærheden af det Værelse, fra hvilket Kejseren vilde træde ind i Audiensgemakket med hele sit Følge. Obersten stod nærmest Døren, derefter vi 3 andre efter Aldersorden.

Efterat Kejseren havde gjort Obersten nogle faa Spørgsmaal, blev jeg præsenteret, og da Gesandten fremkom med den Bemærkning, at jeg under Krigen 1849 havde været hans Premierløjtnant, gjorde Hans Majestæt mig flere Spørgsmaal, og særligt erindrer jeg følgende:

hvor længe har De tjent som Officer?

har De været saaret i de to Krige?

hvor har De Deres Dekorationer fra?

Hs. Maj. Kejseren repeterede til Slutning mine Svar og udtalte derefter de Ord:

»Und noch nur Kaptajn!«

hvorefter Hans Majestæt sagde nogle Ord til Gesandten og gik videre.

Da vi straks efter Audiensen skulde gaa til Souper, kom en noget ældre Artilleriofficer hen til mig og sagde:

»Kommen Sie mit mir, Kammerat, ich werde für Sie sorgen!« Da vi vekslede Kort, viste det sig at være Oberst Uchatius, Opfinderen af Staalbronze-Bagladekanonen.

Faa Dage derefter rejste vi til Bruck og toge Kvarter i »Hotel zum grünen Baum«, thi som uindbudne Gæster var der ikke Tale om at tilstaa os frit

Kvarter. Hotellet var et tarveligt anden Klasses Opholdssted med meget høje Priser.

Dagen efter vor Ankomst aflagde vi et Besøg i Lejren, der med Hensyn til Hyggelighed, Orden og Bevogtning ikke kunde sammenlignes med Lejren ved Hald. For Officererne var der oprettet to Kasinoer, og vi besøgte det ene, netop som man var gaaet til Bords. Der fandtes ingen Dug paa Bordet, man spiste à la carte, satte sig, hvor man havde Lyst, og Maden saa mindre appetitlig ud. Officererne syntes selv at kende deres Kasinoers store Mangler, thi de raadede os til at spise paa Banegaarden, hvad vi ogsaa bestemte os til.

En Dag, medens vi sad til Bords, meldte en østrigsk Underofficer sig med et stort Brev til Obersten; det var en Indbydelse fra et Infanteriregiment til at være dettes Gæster samme Aften i Kasino Nr. 2. Angaaende Paaklædningen var tilføjet »mit Stock«, thi udenfor Tjenesten i Lejren bare Officererne ikke deres Vaaben, men alle gik med en tynd Rørstok, paa hvis ene Ende var anbragt et Patronhylster som Haandtag. Kun med denne Stok straffer Rytteren sin Hest, og har han ikke Brug for den, er dens Plads i det højre Støvleskaft.

Da vi mødte Kl. 9 Aften efter Indbydelsen, bleve vi ikke modtagne af nogen Repræsentation for Regimentet, lige saa lidt som vi bleve indbudne til Souper; om en saadan overhovedet blev afholdt, er mig ubekendt. Enhver sørgede for sig selv, og vi gjorde derfor det samme, hørte paa den smukke Musik, saa paa Bruck a. d. Leithas smukke Damer, drak et Glas Øl, som vi betalte, og forlode derefter »Festen«, uden

at Indbyderne havde taget noget som helst Hensyn til os.

Medens vi en Dag vare paa Vejen til Banegaarden for at spise, modtog Obersten et Telegram fra Kjøbenhavn, i hvilket han blev underrettet om, at hans eneste Søn var bleven saa syg, at han, hvis han vilde se Sønnen, inden denne døde, maatte rejse straks. Obersten tog derefter Afsked med os, gik tilbage til Hotellet og afrejste samme Eftermiddag.

Kejseren ventedes snart efter, og vi mødte paa Banegaarden, hvor en stor Del østrigske Officerer vare til Stede for at modtage Majestæten.

Samme Aften bleve vi indbudne til Souper, og da vi mødte, kom en Officer af den kejserlige Stab hen til mig og spurgte, om jeg var den ældste af de danske Officerer, da jeg saa skulde have Plads ved det Bord, hvor Hs. Maj. Kejseren satte sig, og vis-à-vis Majestæten.

Kejseren ejer en lille Villa i Bruck, men dens ringe Størrelse forbyder dens Afbenyttelse ved Modtagelse af et større Antal Gæster. I den ved Villaen beliggende Park var der derfor bygget Barakker, i hvilke Gæsterne toge Plads ved større og mindre Borde. Jeg maatte selv lægge Mærke til, ved hvilket af disse Borde Hans Majestæt satte sig, for dernæst at sætte mig vis-à-vis; til Naboer havde jeg den franske og den italienske Attaché-militaire. De øvrige Herrer ved samme Bord vare de højeste Officerer i Lejren og i Wien.

Næste Dag og fremdeles under Kejserens tre Dages Ophold vare vi til Hest i den kejserlige Suite og overværede saaledes de større Øvelser. Kejseren er en

dristig Rytter, det gik over Grøfter og Gærder i fri Galop; men man kan trygt stole paa sin Hest, thi den springer eller kryber over enhver Hindring, som den møder, naar det er den muligt; men Rytteren maa give den frie Tøjler og vogte sig for at bruge Sporerne, thi gør man Brug af dem, bliver Hesten let genstridig.

Efter at være kommen tilbage fra dette første Ridt i Hs. Maj. Kejserens Suite var jeg ved mit Toilette, da en Opvarter afleverede et Kort fra Oberst og Regimentschef von Baumbach, som ved at høre, at Tiden ikke var belejlig, lod sige, at han vilde komme tilbage om $\frac{1}{2}$ Time og afvente min Ankomst i Hotellets Venteværelse.

Obersten kom hovedsagelig for at gøre en Undskyldning for den ugæstfri og ukammeratlige Maade, paa hvilken vi danske Officerer vare blevne modtagne og behandlede her i Lejren; han beklagede dette meget, og han talte i mange Kammeraters Navn. At jeg talte i modsat Retning, forstod han saa godt, men jeg kunde ikke rokke hans Mening, han saa klart og med Beklagelse paa Forholdene.

Vi skiltes venskabeligt, og jeg skal her udtale, at de østrigske Officerer, saavel ældre som yngre, ere elskværdige Kammerater at leve sammen med.

Samme Aften vare vi atter indbudne til Souper hos Hs. Maj. Kejseren, og da man ikke straks kunde finde mig, fik den næstældste danske Officer anvist Plads ved det kejserlige Bord, medens jeg kom andesteds hen og i Selskab med en Del ældre Officerer, iblandt hvilke en Feltmarchalløjtnant, som var bekendt for den aabne Maade, paa hvilken han altid udtalte

sin Mening. Den unge franske Militærattaché sad ved samme Bord, og Feltmarchalløjtnanten, der var en af mine Naboer, udtalte højt følgende Ord til Franskmanden: »Und Sie, junger Mann, sollen uns beurtheilen, Rapport über uns geben, 24 Jahre alt, ha, ha, ha, ha!« Hertil svarede Attachéen: »Bitte Excellenz, 28 Jahre!« »Macht nichts zur Sache!« bemærkede Østrigeren.

Var der end Grund for denne til at udtale sig saa stærkt overfor Attachéen, der sagdes at være en af den franske Præsident Thiers Yndlinge, var Stedet dog mindre heldigt valgt, og de ældre østrigske Officerer saa misbilligende hen til deres Kammerat.

Den tredje og sidste Dag for Kejserens Ophold i Lejren fulgte vi atter Øvelserne i Hs. Majestæts Suite og vare om Eftermiddagen indbudne til det kejserlige Taffel, hvor jeg anvistes Plads vis-à-vis Majestæten, der hen imod Taflets Slutning sendte en Lakaj over til mig med en Taske en miniature, fyldt med Bonbons, hvilken jeg skulde overbringe min Hustru. Efter Taflet havde jeg den Ære at tale med Hans Majestæt, der berørte mit tyske Navns Oprindelse, og jeg fortalte da Majestæten, at min Bedstefader var født i Nedre-Østrig, hvorfra han var kommen til Hamborg som østrigsk Embedsmand. Her blev min Fader født og senere optagen som Kadet i Kjøbenhavn.

Naar vi fulgte Øvelserne, bleve vi altid holdte i større Afstand fra Tropperne af den os attachedede Uhlanritmester Czerlin, og selvfølgelig efter den kommanderende Generals Ordre. Derved blev den spredte Fægtning og Øvelser i mindre Afdelinger os

fremmed, og vor Krigsministers Ordre angaaende den første kunde ikke opfyldes.

Jeg mindedes da, at jeg engang i Lejren ved Hald blev beordret til Raadighed for en yngre fransk Kaptajn med mit Kompagni, og at jeg efter Bataillonschefens Ordre i cirka 1½ Time maatte gennemgaa alle vore Øvelser og tilsidst manøvrere efter en af Obersten given Supposition.

Erindrende hint mig tildelte Hverv over for en yngre fremmed Officer besluttede jeg nu at gøre et Forsøg paa at faa et østrigsk Kompagni til vor Raadighed for derved at lære dets Detaill-Uddannelse i den spredte Orden at kende.

I den Anledning talte jeg med vor Uhlanritmester og fremførte mit Ønske; men jeg mærkede godt, at det var en vanskelig Opgave, jeg havde stillet ham, og jeg maatte gentagne Gange bringe den i hans Erindring, thi Tiden gik, og vort Ophold i Lejren nærmede sig sin Afslutning. Men endelig kom Meddelelsen om, at et Kompagni af et Wiener-Regiment vilde blive stillet til vor Raadighed, og i Meddelelsen vare Kompagnichefens Navn, Tiden og Stedet angivne.

Da vi ankom i Nærheden af Øvelsespladsen, marcherede det østrigske Kompagni netop ind paa denne, og Chefen, der var til Hest, gav Honnør ved at kommandere: »Schaut rechts!«

Efter Opmarchen gik jeg hen til Kaptajnen for at hilse paa ham, og han spurgte mig da om, hvad jeg ønskede at se; jeg vogtede mig vel for at give ham et detailleret Svar og overlod ham Valget af Øvelserne,

dog udtalte jeg særligt Ønsket om at se hele Fremgangsmaaden ved Uddannelsen af den spredte Fægtning.

Til dette Ønske svarede den ældre Kaptajn imidlertid:

»Ja, da müssen Sie mir entschuldigen, da bin ich nicht bei.«

Jeg skal undlade al Kritik af dette højst besynderlige Svar, thi Kaptajnen saa selv meget betagen ud, efterat han havde givet det. Hvad han ellers viste, var fortrinligt, særligt dog de sluttede Øvelser, der udførtes med stor Præcision, Hurtighed og faa Kommandoord.

Geværgrebene vare gennemgaaende mindre gode, thi de udførtes fra en uheldig Stilling med Geværremmen over højre Skulder. Til Slutning kommanderede Kaptajnen: *»Kniel nieder zum Gebet! Czako ab!«* og dermed vare vi færdige. Man fortalte, at Mandskabet til *»Præsentationen«* var udtaget af hele Regimentet.

Tiden for vort Ophold i Bruck var nu afsluttet, og vi meldte os til Afrejse hos de forskellige Myndigheder. Ved Opgørelsen med Værten i Hotellet var dennes Regning saa utilladelig opskruet, at den yngste Officer af Missionen maatte gaa til Kommandantskabet for at føre Besværing over Værtens Oprækkeri. Kommandantskabet foreholdt Værten dette, og Regningens store Beløb blev nedsat.

Jeg opløste nu Missionen, thi de to andre af dens Medlemmer vilde til *»Salzkammergut«*, medens jeg ønskede at besøge Wien og efter nogle Dages Forløb over Berlin rejse til Kjøbenhavn.

Dagen efter min Ankomst til Wien blev jeg ind-

buden til at spise hos den danske Gesandt, og i Indbydelsen blev fremsat det Ønske, at Gesandten kunde forhandle en Sag mig vedrørende forinden min Hjemrejse.

Hs. Maj. Kejseren var nemlig over for Gesandten, dels paa Schönbrunn og dels ved en senere Lejlighed, fremkommen med saa naadige Udtalelser om mig, at Gesandten betragtede det som sin Pligt at gøre Indberetning herom til vort Udenrigsministerium; dog vilde han undlade det, saafremt jeg havde noget derimod. Jeg svarede hertil, at en Indberetning fra ham om Hs. Maj. Kejsers Udtalelser jo i alle Tilfælde ikke kunde skade mig; om den vilde gavne mig, var vel tvivlsomt; jeg henstillede derfor Sagens endelige Afgørelse til Gesandten.

Udnævnelse til Oberst og Chef for 17. Bataillon.

Den 8. Maj 1875 tog Oberst Nørager i Aalborg sin Afsked, Oberst L., Chef for 17. Bataillon her i Hovedstaden, blev forsat til Aalborg og jeg, der endnu havde 5 Overmænd, udnævnt til Oberst og Chef for nævnte Bataillon.

Da jeg den følgende Dag meldte mig til Krigsministeren for at takke for Forfremmelsen, udtalte Excellencen de for mig saa betydningsfulde Ord:

»Jeg har gjort det, for at bevare Dem for Hæren!«

Samme Dag mødte jeg hos den fratrædende Bataillonschef for at modtage det fortrolige Arkiv. Oberst L. havde da Besøg af Oberst K., der stod som Premierløjtnant ved 2. Jægerkorps, da jeg i Slutningen af 1846 meldte mig til Tjeneste som Sekondløjtnant

ved denne Afdeling. Ved min Indtræden rejste Oberst K. sig op, bukkede og udtalte følgende Ord:

»Ja, jeg lykønsker Dem, men det hele er, oprigtigt talt, en storartet Skandale!«

Jeg saa med Alvor paa ham ved at høre disse uforskammede Ord og svarede straks efter:

»Jeg takker ikke for en Lykønskning, der udtales i saadanne Ord, men jeg fordrer et bestemt Svar paa følgende Spørgsmaal:

Har Ordet Skandale i fjerneste Henseende Hentydning til mig personlig?«

Paa dette Spørgsmaal svarede Obersten:

»Ikke Spor af Hentydning til Dem, tvert imod; men det er »Princippet«, som jeg er imod.«

Hertil svarede jeg slutteligen:

»Saa henviser jeg Dem til Krigsministeren, der har gennemført Loven angaaende »Princippet« i Rigsdagen.«

Da Obersten straks efter mit Slutnings svar gik bort, sagde Oberst L.: »Det var saagu godt Højstærede, at De paa Stedet fordrede et bestemt Svar af ham, og at han kunde klare sig med — »Princippet«; thi ellers havde en Duel paa Pistoler jo været uundgaaelig, og en Kugle — holder han ikke af!«

Den 15. Juni 1876 skulde jeg for første Gang føre en Bataillon til Lejren ved Hald; jeg glædede mig dels til det større Kommando og dels ved nu at være til Hest efter fire Gange at have marcheret med Kompagni til disse Lejrsamlinger. 17. Bataillons March skulde gaa til Kalundborg, hvorfra Afdelingen skulde overføres til Aarhus og fortsætte Marchen til Viborg.

Som Kompagnichef havde jeg set den store Betydning af en streng Marchdisciplin, og jeg besluttede derfor nu at overføre denne paa Bataillon. I den Anledning lod jeg en Befaling udgaa angaaende mine Marchfordringer. En af Kompagnicheferne udtalte nogle Dage derefter, at det jo maatte være umuligt at foretage den lange March efter saa strenge Fordringer; jeg svarede dertil, at det var prøvet i flere Aar af mig selv som Kompagnichef, og at 17. Bataillon nu skulde marchere til Lejren efter de saakaldte strenge Fordringer, der udelukkende vare skrevne paa Grundlag af de gældende Reglementer. Viste det sig efter Bataillonens Ankomst til Hald, at Fordringerne vare for strenge i Bataillon, vilde jeg maaske foretage enkelte Lettelser, men ikke nu; Marchfordringerne skulde prøves.

Da Bataillon paa den sidste Marchdag havde naaet Skoven, bag hvilken Lejren var beliggende, gjordes et kort Holdt, og Adjutanten sendtes med Melding til Divisionsgeneralen og Lejrkommandanten om Tiden for Bataillonens Indmarch i Lejren. Ved Defileringen forbi Divisionsgeneralen, der med Stab stod tæt ved Karupvejen, red jeg cirka 100 Skridt forbi, steg derefter af Hesten og meldte mig til Generalen.

Paa det forreste Kompagni var der ingen Udsættelser at gøre; men da den næstforreste Kompagnichef, den samme som havde gjort Bemærkninger om den strenge Marchdisciplin, undlod at sænke sin Sabel for Generalen, trak Uvejret op.

Da Forbimarchen var endt, rettede Generalen følgende Spørgsmaal til mig: »Hvorfor saluterede Kap-

tajn N. N. ikke?» Jeg maatte jo svare hertil, at jeg ikke vidste det, og jeg modtog derpaa Ordre til at give Kaptajnen »en alvorlig Røffel«, fordi han ikke havde hilst Generalen, som tillige paalagde mig ikke at bruge Ordet salutere, hvilket Generalen brugte over for mig. Denne Ordre blev udtalt paa en heftig og hensynsløs Maade, og de mange militære Tilskuere maatte ubetinget tro, at det var mig, der modtog en »alvorlig Røffel« af Divisionsgeneralen. For derfor muligen at betage dem denne Tro saa jeg glad og veltilfreds ud! Derefter fik jeg Tilladelse til at træde af, kom atter paa Ryggen af min Hest og førte Bataillonens, der havde fortsat Marchen, ind i Lejren.

Om Eftermiddagen mødte jeg Kompagnichefen i Lejrgaden og gav ham da den befalede »alvorlige Røffel« i mild og hensynsfuld Form. Dermed troede jeg, at Sagen skulde være sluttet; men da Kaptajnen paastod, at han aldeles ikke havde forset sig, idet det var Bataillonschefen, der alene hilste Generalen paa Bataillonens Vegne, svarede jeg ham kort og gik.

Da jeg senere mødte til Spisetiden i Messen, »Højmessens« kaldet paa Grund af dens Beliggenhed i Nærheden af Divisionslejren, havde Generalen set mig og kom straks ned. Jeg stod i Samtale med flere Kammerater og blev derfor kaldt hen til ham. Uden at gengælde min Hilsen gjorde Generalen mig det Spørgsmaal: »Har De saa sagt Kaptajn N. N. Besked?« Hertil svarede jeg: »Ja jeg har Hr. General.« Denne udbrod straks derefter: »Hvis De ikke har gjort det, har De ikke hævdet Deres Myndighed!«

I en bestemt og nu noget krænket Tone over denne Divisionsgeneralens besynderlige Maade at tale

paa til mig, der dog ikke kunde være ansvarlig for eller hindre en undergivens Fejl, svarede jeg: »Den givne Ordre er fulgt, som Generalen har befaleet mig, og min Myndighed har jeg brugt!«

»Hvad var da Grunden til, at Kaptajn N. N. ikke hilste mig?« spurgte Generalen videre; jeg svarede:

»Kaptajnen troede ikke, at han skulde hilse.«

Jeg maatte derefter følge med til Generalens Telt, hvor alle Reglementer bleve trukne frem for at konstatere, at Kaptajnen havde Uret. I sin Udtalelse om denne Officer var Generalen saa streng og hensynsløs, at jeg endog udtalte: »Jeg skulde gerne kommandere 17. Bataillon med fire Kompagnichefer af Kaptajn N. N.s Type!« men jeg kom snart til den Erkendelse, at dette vilde blive et brydsomt Hverv for en hvilken som helst Bataillonschef.

Jeg udtalte slutteligen til min høje foresatte, at den hele Sag var mig i højeste Grad ubehagelig; thi det var dog ikke mig, der som Chef for Bataillonnen havde tilsidesat min Pligt over for Generalen, men en Kompagnichef, der af Uvidenhed havde undladt at sænke sin Sabel under Bataillonens Forbimarch. Generalen svarede intet til denne Udtalelse, og det tillodes mig endelig at træde af.

Næste Dag var Bataillonnen paa den søndre Øvelsesplads og afholdt den befalede Hviletid, da jeg saa Divisionsgeneralen med Stab ride ud af Skoven ved Karupvejen og forsvinde i Slugterne, der føre op imod Øvelsespladsen. En Adjutant af Staben kom hen til mig og spurgte efter 20. Bataillon samt meddelte mig, at Divisionsgeneralen ogsaa vilde komme til 17. Bataillon. Jeg lod da denne træde til Gevær og stod for-

meret til Parade i sammentrukne Kompagnikolonner, da Generalen nærmede sig. Jeg afgav den befalede Honnør, og da Generalen passerede N. N.s Kompagni, sænkede Kompagnichefen og den forreste Delingsfører ikke deres Vaaben paa samme Tid, og straks saa jeg den opblussende Vrede.

Da Fronten var passeret og Generalen kommen tilbage til Bataillonens Midte, modtog jeg følgende Ordre: »Vil De marchere forbi mig med Deres Bataillon og afgive den Honnør, der tilkommer mig.« I hvilken Formation befaler Hr. Generalen?« spurgte jeg, og Svaret lød:

»Sektionskolonne, Afmarch fra højre Fløj.«

Atter Landevejshistorien tænkte jeg; — for at give Kaptajn N. N. Lejlighed til at sænke sin Sabel for Divisionsgeneralen skal hele Bataillon foretage Forbidefilering.

Hermed var den Historie afsluttet og 17. Bataillon ikke oftere udsat for Forfølgelser i Resten af Lejrperioden. Men disse vare ikke udelukkende fremkaldte ved den omtalte Kompagnichef, de havde tillige en anden Hensigt, den nemlig »at trykke Bataillonschefen ned«.

Og hvad var da Grunden hertil? spørger man selvfølgelig. Svaret skal blive, at Grunden var den, at jeg under min Rejse til Troppesamlingen ved Bruck an der Leitha i Sommeren 1873 fik, uden at jeg havde Anelse derom, den daværende Missionschef til Uven af — Jalousi, fordi Hs. Maj. Kejseren talte mere med mig end med ham, og dette havde ganske simpelt sin Grund i, at det tyske Sprog faldt lettere for mig end for ham.

Der fremkom skriftlige Udtalelser fra ham, da han

senere ved Forfremmelse blev min foresatte, i hvilke jeg fik det Skudsmaal, at jeg var »stolt af min Krigshistorie!«

Denne Følelse har jeg dog aldrig tænkt mig at være i Besiddelse af, thi jeg stiller saa store Fordringer til, hvad jeg forstaar ved Krigshistorie, at jeg ikke drister mig til at tillægge mig selv Spor af nogen saadan.

Mine høje daværende foresatte havde læst derom, og de undlode ikke at lade mig føle »Trykket« paa en meget ufin Maade. Jeg forstod ikke denne pludselige Forandring i deres hele Optræden over for mig. Først efter Missionschefens Død fortalte en ældre, endnu levende Officer, som havde været ansat ved hans Stab, mig om »den hemmelighedsfulde Sværte!«

Efter at Bataillonnen havde været i Lejren i nogle Dage, afventede jeg Besværing fra den Kompagnichef, der forinden Afmarchen fra Garnisonen ansaa det for en Umulighed at marchere efter »saa strenge Marchfordringer«; men der kom ingen, og det fortaltes endog, at 17. Bataillon var kommen dansende til Lejren ved Hald!

Foranledningen til denne Udtalelse maa være fremkommen ved, at Musikkorpset blæste under den halve Hviletid, og en stor Del af Mandskabet dansede saa i Stedet for at ligge paa Jorden og dovne.

Som Chef for 7. Regiment.

I Begyndelsen af 1882 blev jeg anmodet om at møde i Krigsministeriet, uden at jeg havde noget som helst Kendskab om Grunden til den skete Anmodning. Da jeg mødte næste Dag hos Direktøren, Oberst B., blev jeg gjort bekendt med, at Livgardens Liniebataillon vilde blive ledig i Begyndelsen af 1883. Denne Stilling blev nu tilbudt mig, og i den mellemliggende Tid skulde jeg overtage et Regiment i en Provinsgarnison, enten i Odense eller i Fredericia. Jeg gav ikke straks noget endeligt Svar paa dette Tilbud, men udbad mig Betænkningstid i et Par Dage.

Fra min Ungdom har jeg altid haft stor Interesse for Garden, men jeg har aldrig gjort noget som helst Forsøg paa at blive ansat ved denne smukke Afdeling; thi dels er nogen Formue næsten en Nødvendighed, og dels er jeg Invalid fra 1850 med en stiv og krum højre Arm, hvorved jeg hindres i at udføre Greb med Sidevaabnet paa reglementeret Maade, for hvilke Greb der jo under Gardens megen Vagttjeneste for de subalterne Officerer er hyppig Anvendelse.

Jeg overvejede Sagen nøje og kom til det Resultat, at jeg burde modtage det ærefulde Tilbud, og Krigsministeriet fik altsaa mit endelige Svar.

Ved oven for at berøre min invalide Svaghed, der siden Marts 1851 har hindret mig i dels at hilse med den højre Haand og dels i at udføre Grebene med Sabelen paa befaleet Maade, kommer jeg til at tænke paa tvende Hændelser, der passerede over for et Par foresatte af meget forskellig Art, og som jeg i Forbindelse med det nys omhandlede kunde ønske at omtale her.

2. Jægerkorps havde haft Garnison i Glückstadt fra 1852 til 1857 og blev derefter forlagt til Kjøbenhavn og indkvarteret paa Sølvgadens Kaserne.

I Aaret 1856 (November) søgte jeg den ledige Post som Vagtmesterløjtnant i Nyborg og blev ansat i denne Stilling; men da Jægerkopset fik Garnison i Hovedstaden, ønskede jeg at komme tilbage til dette, og min Ansøgning herom blev bevilget.

Da Kompagniet første Gang skulde besætte Vagterne, og Paraden i den Anledning stillede i Gothersgadens Eksercerhus, mødte ogsaa samtlige Officerer efter Ordre og toge Plads vis-a-vis Vagtparaden.

Kommandanten, General S., mødte, Major N. afgav den befalede Honnør og ledsagede derefter Kommandanten langs Paradens Front til højre Fløj. Officerskorpset, der stod paa Linie, hilste alle paa befalet Maade, medens jeg alene stod med den venstre Haand til Hovedbedækningen og støttede min stive Arm til en lille, ureglementeret Lomme, som i det Øjemed var anbragt saa vel i Vaabenfrakken som i Feltkappen. Denne Stilling, der var »i fuldstændig Modstrid med de gældende Reglementer«, vakte Kommandantens Opmærksomhed og Vrede! Han standsede, saa over paa mig og raabte: »Tag den Haand ned.« Jeg kunde vel tænke, at denne smukke Talemaade var henvendt til mig; men da jeg ikke vidste, om den gjaldt den venstre Haand eller den højre, lod jeg, som om jeg ikke forstod den. Da raabte Kommandanten de samme Ord igen, og først nu forklarede Majoren ham Grunden til, at jeg hilste med venstre Haand, og den vrede Kommandant gik videre uden ved denne Lejlighed eller senere at sige et eneste undskyldende Ord til mig.

Ved en Troppesamling 1862 eller 63 i det sydlige Slesvig gik jeg en Dag med en Kammerat til et Hotel, hvor en stor Del af Officererne spiste. Paa Vejen derhen mødte vi General du Plat, ledsaget af en Adjutant. Jeg hilste som sædvanlig og bemærkede nok, at Generalen saa vist paa mig. »Imorgen faar jeg en Tilrettevisning,« siger jeg til min Kammerat; »hvorfor det?« spørger han, hvortil jeg svarer: »Fordi jeg har hilst med den venstre Haand.« Da 21. Bataillon næste Dag stillede paa Øvelsespladsen, blev jeg kaldt hen til Bataillonschefen, der udtalte følgende Ord: »De har nok mødt General du Plat igaar.« Jeg svarede: »Ja« og tilføjede: »og Hr. Obersten har faaet Ordre til at give mig en Tilrettevisning, fordi jeg har hilst med venstre Haand.« »Hvor ved De det fra?« spørger Obersten derefter. »Det har jeg tænkt mig; thi Generalen saa vred ud.« Hertil bemærkede Oberst N.: »Generalen vil om lidt personlig komme hen til Dem.« Kort efter kom Generalen med Stab, og i smukke Ord gjorde den ridderlige foresatte mig en Undskyldning. — Les extrêmes se touchent!

Den 4. April 1882 kom Kundgørelse for Hæren om min Udnævnelse til Chef for 7. Regiment og Kommandant i Fæstningen Fredericia. Da mit Ophold i denne By imidlertid kun vilde vare ca. $\frac{3}{4}$ Aar, var det saa naturligt, at jeg lod min Familie forblive i Hovedstaden, hvorfor jeg lejede et Par Værelser i den Ahlmannske Gaard paa Landsoldatpladsen og fik min fulde Forplejning serveret i mit Kvarter.

Regimentets tre Bataillonschefer viste mig megen Gæstfrihed i denne min Ensomhed, dog særligt Chefen

for 10. Bataillon, Oberst F., der havde Kvarter i samme Gaard, og hos hvem jeg tilbragte mange behagelige Timer. Det var den samme Officer, der som Kadet i Afgangsklassen kom til at stikke sin Klingespids ind under mit højre Knæ. Vi levede nu paa en venskabelig og kammeratlig Fod med hinanden, og aldrig var der nogen som helst Uoverensstemmelse imellem os. Han blev min Afløser, da jeg i Januar 1883 afgik til Livgarden.

Jeg havde mine 2 Heste opstaldede i Nærheden, red lange Ture med Adjutanten i den smukke Omegn og opfriskede derved Minderne fra Slaget ved Fredericia den 6. Juli 1849, da jeg var ansat som Adjutant i 2. Jægerkorps, og fra min Tjeneste som Forpostkommandør i 1864. Daglige Spasereture foretoges Vol-den rundt, og Tiden gik let for mig.

Kort efter, at jeg havde overtaget Kommandoen over Regimentet, maatte jeg udføre et for mig mindre behageligt Hverv, nemlig drage Omsorg for, at 7 Officerer, der ved Stabskriksretsdom vare idømte Straffe af Fæstnings- og Vagtarrest, kom til at afsone disse. Forseelserne bestode i Uordener, fremkaldte af et Par yngre Løjtnanter ved en Skydning, som afholdtes af Regimentets Underofficerer, tre af Officererne skulde sendes til Kjøbenhavn og Kronborg, hvorimod de fire andre skulde afsone deres Straf i Garnisonen.

Ifølge Tjenestereglementet er det *Jurisdiktionschefens Ret* at lade Officerer, der skulle afsone deres Straf i en anden Garnison, ledsage til denne af en hertil beordret Officer, naar *Jurisdiktionschefen skønner*, at der er Grunde, som tale for, at en saadan Forholdsregel træffes. Jeg overvejede Sagen vel, førend

jeg tog en endelig Beslutning, og jeg kom til det Resultat, at jeg i dette Tilfælde skulde benytte min Ret, thi Stemningen var bitter mellem de tre Officerer, der skulde afgaa til Kjøbenhavn og Kronborg. Jeg beordrede da Kommandantskabets Adjutant til at ledsage disse Officerer, og da de den følgende Dag meldte sig fra Tjeneste, takkede den ældste Officer mig for den trufne Foranstaltning.

Deres Afrejse samt den Omstændighed, at de ledsagedes af Adjutanten, indmeldtes straks til Generalkommandoen, og faa Dage efter fik jeg Ordre til at give Indberetning om de Grunde, der havde fremkaldt Ledsagelsen. — Havde jeg undladt at træffe denne Foranstaltning, og Generalkommandoen saa havde spurgt mig om Grundene hertil, vilde jeg maaske have været i Forlegenhed for Svaret; men nu var jeg det ikke, og efterat Indberetningen var indsendt, hørte jeg ikke mere om Sagen.

Ved en snart efter stedfindende Inspektion af den kommanderende General udtalte jeg min Forundring over, at en Jurisdiktionschef skulde interPELLERES angaaende en saadan Handling, der jo var hans Ret. Jeg modtog det Svar: »Det skal De ikke tage Dem nær, det var Stabschefen, som fremkaldte Forespørgslen, og man ønskede kun at kende Grundene til Ledsagelsen.«

Da jeg engang fortalte denne Historie til Souskommandanten i Kjøbenhavn, svarede han: »Ja, jeg vilde være bleven meget forundret, naar De ikke havde sendt en Officer med, og en Arrestant havde meldt sig med to andre hos mig for derefter at rejse

til Kronborg og uden Ledsagelse melde sig til Kommandanten dersteds.«

Efteraaret 1882 havde 7. Regiment indkaldt Mandskab til Øvelser ved Garnisonen, og det var mig en stor Glæde at manøvrere med de 3 Batailloner.

Regimentets sidste Øvelsesdag skulde anvendes til en Slags Lysttur, men dog i Forbindelse med en Øvelse, og i den Anledning gav jeg Dagen forinden følgende Supposition:

»Forposterne ved Krybily ere blevne angrebne af en større fjendtlig Styrke og skulle have Forstærkning for muligen at kunne holde den stærke Stilling. I denne Anledning sendes *7. Regiment i Ilmarch* til Undsætning for den ved Krybily staaende Styrke.«

Kl. 8 Fmd. tiltraadte 12. og 27. Bataillon Afmarchen fra Raadhuspladsen, og 10. Bataillon, hvis Alarmplads var ved Prinsens Post, sluttede sig til disse. Selv red jeg i Têten med Chefen for 12. Bataillon, og Marchen gik saa forceret, at vi to Ryttere oftere maatte trave et Stykke forud for atter snart efter at blive indhentede. Det supponeredes, at der under Marchen var tilgaaet mig Melding om, at Stillingen ved Krybily endnu en kort Tid kunde holdes, og at de øvrige Defileer over Elbodalen ikke blev angrebne.

Bataillonscheferne modtog de dem vedkommende Ordre under Marchen, da vi nærmede os Krybily, saa Standsning fandt ikke Sted. Naar hver Bataillon havde indtaget den befalede Fægtningsstilling, skulde der sendes Melding herom til Regimentschefen, og da den sidste Melding indtraf, var der forløben 2 Timer og

20 Minutter, i hvilken Tid Regimentet havde tilbage-
lagt ca. 17,000 Alen og indtaget Stilling uden at have
efterladt en Mand paa Marchen.

Efter et længere Hvil tiltraadtes Hjemmarchen,
og da det var sidste Dag, jeg saa det smukke Regi-
ment, lod jeg det opmarchere i Bataillonskolonner ved
Sønderbygaard, holdt en kort Tale om Regimentets
Præstationer i den forløbne Eksercertid og tog ende-
lig Afsked med hver enkelt Bataillon. Ved Landsol-
daten defilerede Bataillonerne forbi, og jeg saa med
stor Glæde paa de jydskes Soldater.

Efter Mandskabets Hjemsendelse afholdtes en
Eksercermiddag i Klublokalet, til hvilken Regimentets
og Ingeniørdirektionens Officerer, Politimesteren og
enkelte andre af Byens Embedsmænd vare ind-
budne. Regimentschefen, der var Indbyder til Festen,
havde til Udgifters Bestridelse faaet udbetalt 300 Kr.,
ligesom de øvrige Regimenter, der havde indkaldt
Mandskab. Men denne Sum var selvfølgelig ikke til-
strækkelig, saa jeg maatte lægge til af min egen
Lomme, hvad jeg gjorde med stor Glæde, thi der
herskede en smuk Stemning, og jeg tror, at alle be-
fandt sig vel ved denne militære Festlighed.

Nogle Dage efter maatte jeg rejse til Kjøbenhavn
for at finde en passende Bolig. Efter nogen Søgen
vare min Hustru og jeg saa heldige at finde en i alle
Henseender passende Lejlighed i Østersøgade Nr.
10, og den havde tilmed den Fordel at staa ledig,
saa den straks kunde istandsættes og Indflytning ske
forinden Flyttedag.

I denne Bolig forbleve vi i 11 Aar; men da jeg
tog min Afsked i November 1892, og Lejligheden var

for dyr for en pensioneret Embedsmand, maatte jeg søge andetsteds hen.

Efterat Spørgsmaalet om Bolig var afgjort til vor Tilfredshed, rejste jeg tilbage til Fredericia, og da Julen nærmede sig, søgte jeg Orlov for at tilbringe Julehøjtiden sammen med min Familie i Hovedstaden.

Medio Januar 1883 kom Kundgørelse for Hæren, der bragte min Udnævnelse til Chef for Livgardens Liniebataillon, hvorfor jeg tog tilbage til Regimentet og afleverede dette til dets ny Chef, Oberst F.

Som Chef for Livgardens Liniebataillon.

Kroningen i Moskau.

Den 15. Januar 1883 overtog jeg Kommandoen, endnu i Fodfolkets Uniform, og meldte mig snarest muligt derefter til Tjeneste hos Hans Majestæt Kongen. Samme Aar, efter et Forlydende i Maj, skulde Kejseren og Kejserinden af Rusland krones i Moskau, og det antoges, at jeg som Chef for Livgardens Liniebataillon, i hvilken Afdeling Hs. Maj. Kejseren var Æresoberst, vilde komme til at overvære denne Højtidelighed.

Nogenlunde Færdighed i det franske Sprog var derfor nødvendig, og under min ensomme Tilværelse i Fredericia havde jeg derfor uddannet mig heri paa Grundlag af mine tidligere Kundskaber saa vidt, at jeg kunde tage Konversationstimer med en indfødt Franskmand fra medio Januar 1883 indtil min Afrejse medio Maj.

Da Ordren saa modtoges til Afrejsen, var jeg ret

godt forberedt. Det tyske Sprog faldt mig lettere; men jeg vidste, at dette ikke spillede nogen Rolle ved det russiske Hof.

Jeg kunde medtage en Premierløjtnant af Garden, og jeg valgte min Adjutant, Premierløjtnant Lembcke, dels fordi han var i denne Stilling, og dels fordi han var sprogkyndig, ja endog havde Kendskab til Russisk.

Med krigsministeriel Tilladelse havde enhver af os antaget en Tjener, og til Rejseudgifter var der stillet 8000 Kr. til min Raadighed, hvoraf 3000 Kr. kontant og Resten anvist paa en Bank i Moskau.

Adjutanten beordredes til at være Regnskabsfører.

I Dagbogsform skal jeg nedenfor gengive et kort Uddrag af mine Breve, sendte til Hjemmet, dels paa Rejsen til Moskau og dels under Opholdet i denne By samt som Deres Majestæters Gæst paa Peterhof i en Uge.

Den 17. Maj, Eft. Kl. 7.²⁰ afrejste vi over Korsør, Kiel og Hamborg til Berlin, hvor vi ankom den 18. Kl. 4^{1/2} Eft. Vi toge ind paa det store og elegante »Centralhotel«, spiste en god Diner, spaserede en Tur ad »Unter den Linden« til »Brandenburger Thor«, vilde have besøgt »das Siegesmonument«, men maatte opgive det paa Grund af Regn.

Den 18. Maj om Aftenen Kl. 11.³⁰ afrejste vi fra Berlin i en for »Die dänische Gesandtschaft« reserveret Sovevagon. Tiden var tilmaalt, da det var af Vigtighed for os at naa Moskau saa betids, at vi

kunde deltage i eller i det mindste overvære de russiske Majestæters Indtog i denne By fra et i Nærheden beliggende kejserligt Lystslot.

Den 19. Maj naaede vi Alexandrowo, den første Station paa den russiske Grænse. Her meldte en Kaptajn af Feltjægerne sig som havende det Hverv at føre os til Moskau, og ved hans Hjælp foregik Pas- og Toldvisiteringen yderst let. Samme Dag Kl. 3^{1/2} Eft. ankom vi til Warschau, hvor vi toge ind paa »Grand Hôtel d'Europe«, der var os anbefalet. Hotellet viste sig dog lidet tiltalende, navnlig ved sin gennemgaaende Mangel paa Renlighed. Priserne vare opskruede, et Værelse kostede 25 Kr. pr. Døgn.

Den 20. Maj Kl. 2 Eft. kørte vi ud til et lille kejserligt Lystslot, beliggende tæt uden for Byen, for at skrive os hos Hertugen af Sachsen-Weimar-Eisenach, der var indkvarteret her med sit Følge. Efter at have iagttaget denne Høflighedspligt kørte vi Byen igennem paa Kryds og paa Tvers i Haab om at opdage noget seværdigt, hvilket dog ikke lykkedes os.

Om Eftermiddagen Kl. 6.²⁰ afrejste vi med et kejserligt Kurertog, der foruden os kun medførte den fremmede Hertug med Følge. Ekstratoget bestod alene af Salonvogne, og man kunde spasere helt igennem det. Hver af os havde sin Kupé med Skrivebord, Vaskeapparat, m. m. Ved Hertugens Hofmarskal bleve vi indbudne til at tilbringe Aftenen i Hs. Durchlauchtigheds Salonvogn, hvor Tiden gik med Konversation, Kortspil og Cigarrøgning. Forinden havde vi dog gjort det første Ophold i Loukoff, 110 Werster fra Warschau. Der blev serveret »Thé du soir«, med Rødvin og Champagne.

Den 21. Maj vare vi hele Dagen paa Jernbane, indtogte vor Déjeuner i Borizoff, Diner i Orcha og Thé du soir i Jartzewo. Dagens interessanteste Begivenhed var Farten forbi Smolensk, der ligger meget malerisk paa en Skraaning. Den højere og tilsyneladende fornemmere Del af Byen er helt omgivet af en Mur, og man ser der mange smukke, hvide Paladser med skinnende, grønne Kupler og Taarne. Den lavere Del af Byen bestaar af usle Træhytter, der til Dels ere byggede paa Pæle ude i Floden.

Den 22. Maj Kl. 9.³⁰ Fmd. ankom vi til Moskau efter at have tilbagelagt 1223 Werster eller ca. 170 danske Mil fra Warschau. Paa Banegaarden bleve vi modtagne af Prins N. N.'s Adjutant, der meddelte os:

at vi alle skulle have Kvarter paa det samme Hotel, »Slaviansky Bazar«,

at en Vogn med kejserlig Tjener i Livré holdt uden for Hotellet og var til min udelukkende Raadighed under mit Ophold i Moskau, og

at vi samme Dag Kl. 12 skulde møde til Audiens paa Slottet »Petrowsky«, ca. 1 Mil fra Moskau, fra hvilket Slot Deres kejserlige Majestæters Indtog skulde finde Sted samme Dag Kl. 2 Eft.

Paa Banegaarden henvendte Adjutanten, Kaptajn K., følgende Spørgsmaal til mig: »Obersten er jo kun Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd?« Jeg besvarede Spørgsmaalet med: »Ja jeg er kun Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, men jeg har heldigvis begge mine Ordre fra vore slesvigske Krige.« Hvilken Betydning jeg skulde tillægge dette Spørgsmaal, stod mig straks klart: Kronings-Dekorationen, som

man naturligvis ventede, vilde komme til at staa i Forhold til den højeste hjemlige Dekoration, den vedkommende var i Besiddelse af, og ikke i Forhold til hans Grad eller den Stilling, han midlertidig beklædte.

Jeg skal i den Anledning berøre en Udtalelse af den danske Gesandt i London, hvem jeg traf sammen med paa Kjøbenhavns Banegaard, hvor jeg var beordret til at give Møde ved Ankomsten af en fyrstelig Person af det engelske Kongehus.

Gesandten sagde til mig, pegende paa Kronings-Dekorationen: »Hvor har Du faaet den?« hvilket Spørgsmaal jeg besvarede med: »Fra Kroningen i Moskau 1883.« »Gav man Dig den der?« Jeg bemærkede da, at jeg jo kun var Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd, henholdsvis fra 1848 som Sekondløjtnant og fra 1864 som Kaptajn.

Ankomne til Hotel »Slaviansky Bazar« maatte vi vente en Times Tid paa vore Kufferter; men endelig kom vi i Gala-Uniformen og kørte afsted til Petrowsky Slot. Det var vanskeligt at komme frem i Gaderne, hvor en stor Befolkning var i Bevægelse for at naa de Steder, fra hvilke Indtoget kunde ses. Vogne af alle Arter krydsede hverandre, og militære Afdelinger af alle Vaaben tvang os ofte til at standse.

Ankomne til Slottet Petrowsky bleve vi forestillede for Prins N. N., hvor imod det blev for sent til Audiens hos Deres Majestæter.

Vi begave os derefter ned i Slotsgaarden, hvor hele Følget var i Færd med at stige til Hest. Da den for mig bestemte Hest blev ført frem af en Dragon, vilde den under ingen Omstændigheder tillade mig at komme i Sadelen; hvergang jeg vilde sætte

Foden i Stigbøjlen, sprang Hesten til Side, thi den blev bange for min trekantede Hat med den vajende Fjer. Dragonen gjorde Tegn til mig om at tage Hatten af, men derved blev det jo endnu umuligere for mig at komme i Sadlen paa Grund af den stive Arm. En anden Hest blev nu ført frem, denne forholdt sig rolig under Opsidningen, og jeg red derefter hen i de fremmede Officerers Række. Kl. 2 forkyndte et Kanonskud, at Hs. Maj. Kejseren red ud af Slotsgaarden, og Indtoget begyndte derefter i følgende Orden:

først en Eskadron af Chévalier-Garden, derefter Hs. Maj. Kejseren med samtlige Storfyrster, saa hele den militære Suite, i hvilken de fremmede Officerer;

Hds. Maj. Keiserinden med hele sit Følge, kørende i pragtfulde Guldkareter i gammeldags Stil. Flere af disse Vogne vare fra Katharina den II.'s Tid. Samtlige Vogne bleve trukne af Heste, der vare overlæssede med Guldprydelser og bleve førte af Tjenere, hvis Uniformer vare helt skjulte af Guld. Tjenerne vare i Kostumer, svarende til Vognenes Stil, og Førriderne bare Allongeparykker. Toget sluttede endelig med

en Eskadron af Chévalier-Garden.

Indtoget, der varede ca. 1½ Time, foregik hele Vejen gennem en dobbelt Række af Tropper, der vare sammensatte af Korps fra hele det russiske Rige.

Soldaterne gjorde et ypperligt Indtryk ved deres praktiske og smukke Paaklædning og deres krigerske Holdning. Kosakkerne vare stærkt repræsenterede, og Hs. Maj. Kejseren bar selv Uniform som Kosakhetman.

Langs Vejen, bag Tropperne, stod Befolkningen, der blottede Hovederne, saalænge det kejserlige Tog passerede, og Luften drønedes af Hurraraab, hvori Klangen af Moskaus Klokker blandede sig, efterhaanden som vi nærmede os Byen.

Det mest gribende ved hele Indtoget var dog det Udtryk af naiv Hengivenhed og Ærbødighed, som man læste i alle disse Ansigter, et Udtryk, der paa sine Steder havde næsten en fanatisk Karakter, og som, mere end alle Politiforanstaltninger, borgede for Kejserens Sikkerhed.

De Gader, Toget passerede, vare belagte med et tæt Lag Grus og Husenes Façader smykkede med Tæpper og Flag. Langs »via triumphalis« var der paa mange Steder oprejst mægtige Tribuner, der afgav Siddeplads for Tilskuere, navnlig af det smukke Køn. I Vinduerne var hver Plads optagen, og Hoved trængte sig frem ved Hoved. Af letforklarlige Grunde var det forbudt at kaste Blomster ned.

Ved Indgangen til Kreml stege vi af Hestene og begave os ind i den indre Slotsgaard, hvor vi opholdt os, indtil Kejsersfamilien, som gik fra Kirke til Kapel, tilsidst begav sig op til de for den bestemte Gemakker paa Slottet.

Hermed var Festen i Dag sluttet, og efter at have beset et Par af de prægtige Ordenssale kørte vi tilbage til Hotellet og spiste vor Diner Kl. 7, hvilket er den sædvanlige Tid. Om Aftenen kørte vi ud for at se paa Illuminationen, der paa sine Steder var meget pragtfuld; men den vil dog næppe kunne taale Sammenligning med Illuminationen efter Kroningen, til hvilken Fest der træffes store Forberedelser. Interes-

sant var det at bevæge sig gennem Gaderne, der vare fyldte med Mennesker og Vogne af alle Slags, som søgte at bane sig Vej under Skrigen og Skraalen fra Kuskenes Side.

Den 23. Maj om Formiddagen bleve vi forestillede for Deres Majestæter Kejseren og Keiserinden paa Kreml og aflagde derefter en Del Visitter. Efter Dineren gik vi i »Grand théâtre« og saa en Ballet. Som Helhed gav Forestillingen ikke noget stort Indtryk af den russiske Ballets Standpunkt, ligefra Teksten, der var højst primitiv, til hele Udstyrelsen og Iscenesættelsen.

Den 24. Maj gik hele Formiddagen med at gøre Visitter, og efter Dineren besøgte Lysthaven »Eremitagen«, der nærmest svarer til vort Tivoli, men er betydelig mindre baade i Udstrækning og i Henseende til Antallet af Forlystelser. Ikke desto mindre er Prisen betydelig højere, idet Entreen alene er 1 Rubel. I Forbindelse med Haven staar et Teater, til hvilket Entreen betaales særskilt.

Den 25. Maj spiste vi hos den danske Gesandt ved det russiske Hof, Kammerherre Vind, og vare derefter til Soiré hos den russiske Udenrigsminister (Giers), hos hvem vi kun opholdt os ca. $\frac{1}{2}$ Time, thi der var overfyldt af Gæster, som dog vistnok ogsaa forsvandt tidligt for at give Plads for andre.

Den 26. Maj. Man begynder at kunne danne sig et Begreb om, hvorledes Moskau egentlig ser ud, efter at vi have gennemkrydset Byen til Vogns paa Visitture, og Resultatet maa siges at være tiltalende. Gaderne ere for Størstedelen brede, Husene smukke og solide og gøre et hyggeligt Indtryk ved

deres lyse Farver, ligesom ogsaa ved at de i Regelen kun ere paa tre Etager.

Den Omstændighed, at lange lige Gader næsten slet ikke findes, idet de fleste Gader ere anlagte koncentrisk uden om Kreml, bidrager maaske ogsaa meget til det hyggelige Indtryk, Byen gør, om det end sker paa Bekostning af det storslaaede. Det, som giver Moskau dens egentlige Særpræg, er dog navnlig det Liv, der rører sig paa Gaderne, og den Form, under hvilken Cirkulationen foregaar.

De dannede Klasser, og da navnlig Damerne, vise sig ikke paa Gaden til Fods, men køre altid. Som Følge heraf er Antallet af Vogne, og da særlig i Hovedgaderne, meget stort til enhver Tid, og da man altid kører med en Fart, der vilde bringe Politiet i Kjøbenhavn til Fortvivlelse, faar hele Færdslen et Liv, som yderligere forhøjes ved den Raaben og Skrigen, som Kuskene anvende for at advare Fodgængere og for at imponere andre kørende til at vige til Siden.

De russiske Heste ere gennemgaaende smukke og kraftige Dyr og ypperlige Traverser. Den Nydelse, det er for en Kjøbenhavner at køre saa rask, formindskes en Del ved Brolægningens Slethed. Paa enkelte Steder findes der vel Asfaltering, men det er kun smaa Oaser i en Ørken af sletlagte Sten.

Vil man have et Hovedindtryk af Moskaus monumentale Ydre, maa man se det i Fugleperspektiv, f. Eks. fra Kreml. De talrige Bygninger og Kirker fra ældre Tid, som, selv enkeltvis fra Gaden, ofte gøre en bizar Virkning ved Modsætningen til de moderne Omgivelser, træde, sete heroppe fra, nærmere sammen og dominere Indtrykket ved den Skov af Kupler og

Taarne, som derfra stige mod Himlen, og som ved deres stærkt grønne eller lueforyldte Farver give Maleriet dets ejendommelige orientalske Særpræg.

Samme Aften efter Dineren foretog vi en Køretur til Petrowsky Parken, der er Moskovitternes Yndlingsvalfartssted, og i hvis Nærhed man træffer en Masse Villaer, der ved deres gensidige Beliggenhed minder noget om Taarbæk, om end enkelte Bygningers Stilfuldhed staar langt over, hvad man ser der.

Den 27. Maj. Kroningsdagen.

Som Kejserindens Landsmænd havde vi Danske nydt den Naade at blive optagne mellem de forholdsvis faa lykkelige, der kunde faa Adgang til den lille Kirke paa Kreml, i hvilken Kroningen skulde foregaa. Fra Kl. 8 begyndte Følget at samles i de prægtige Ordenssale paa Slottet, hvor udvalgte Troppeafdelinger fra hele det russiske Rige paraderede.

Der var Chévalier-Garden i dens hvide Uniformer, med Ørne paa Hjelmene og med nogle enormt lange, stive Støvler.

Der var røde Husarer og donske Kosakker, langskæggede Karle, der saa brillant ud med deres brune forvovne Ansigter, og

der var Paladsgarden, et udvalgt Korps af forhenværende Underofficerer, Veteraner fra Krimkrigen.

Mellem dobbelte Rækker af disse Soldater satte Toget sig i Bevægelse, da Følget var samlet og ordnet. Fra Salonerne gik Følget ned ad tæppebelagte Gange og over den aabne Gaard, hvor der var ind-

rettet Tribuner for Tilskuerne, og hvor Repræsentanter for den russiske Bondestand saas i en tæt Stime, Hoved ved Hoved.

Uden for Kirken standsede den forreste Del af Toget for at lade Storfyrsterne og de andre høje Herskaber komme forbi. Der var her rig Lejlighed til at beundre de prægtige Toiletter og navnlig en Diamantpragt, som sjeldent ses samlet paa eet Sted.

Hver af de fyrstelige Damer havde en lille Page til at bære Slæbet, en Foranstaltning, der var temmelig nødvendig paa Grund af dets Omfang. Umiddelbart efter de fornævnte Herskaber kom Kejsrerindens Hofdamer, alle i russisk Nationaldragt, røde Fløjskjoler, der vare rigt indvirkede med Guld, paa Hovedet bare de hvide Slør, der holdtes fast af et rødt Diadem i gammelgræsk Stil.

I Kirkens Midte var der oprejst en Trontribune med Baldakin over, hvor Kroningen skulde foregaa, og hvor de tilstedeværende fyrstelige Personer tilligemed Rigets højeste Dignitarer havde Plads.

Efterat alle i Toget havde indtaget de for dem bestemte Pladser, og efterat Kronings-Insignerne vare bragte ind i Kirken, hvor de bestænkedes med Vievand, forkyndte tordnende Hurraraab, at Kejsertoget nærmede sig. I Kirkedøren modtoges Kejseren og Kejsrerinden af den russiske Kirkes Ældste, der førte Majestæterne til deres Pladser.

At beskrive de talrige Ceremonier, der ledsagede den nu paafølgende Kroningshøjtidelighed, er umuligt for den, der ikke er inde i det russiske Kirkeritual, men hele Tjenesten kunde ikke andet end betage enhver tilstedeværende.

Det var hele Østerlandenes urolige, overdaadige Fantasi, der aabenbarede sig i denne Kirke, hvor hver Tomme af Væggen og selv de store Midterpiller var optaget af Billeder i stærke Farver, og hvor Forgyldning skinnede En imøde overalt. Ingen rette Linier, kun Buer, Hvælvinger og Snirkler, og alt dette set gennem Skyer af Røgelsedampe, og medens Kirkesangens Toner strømmede gennem Rummet, snart som et kraftigt Baskor og snart baarne frem af bløde, rene Barnestemmer.

Det Moment, der sikkerligen greb alle de tilstedeværende dybest, var dog vistnok, da Kejseren, efterat være iført Hermelinskaabe og have paasat sig Czarernes gamle Krone samt modtaget Scepteret og Rigsæblet, skred til at krone Kejserinden. Der var et saa rørende, skønt Udtryk i dennes Ansigt, da hun i sin lange Hermelinskaabe knælede ned paa en Fløjlspude foran Kejseren og bøjede sit Hoved for ham. Kejseren løftede derefter sin diamantbesatte Krone af og holdt den et Øjeblik, som et Symbol, om Kejserindens Tindinger, hvornæst han atter satte den paa sit Hoved og derefter paasatte Kejserinden et mindre Krondiadem.

Kanontorden forkyndte nu, at Kroningen af Ruslands Kejserpar var fuldført, og efterat forskellige kirkelige Ceremonier vare endte, satte Toget sig i Bevægelse tilbage til Slottet.

Under Kroningshøjtidelighederne havde det regnet; i næsten samme Øjeblik, som Toget kom ud af Kirken, brød Solen straalende frem, og det var et uforglemmeligt Syn fra den øverste Trapperepos at se det lange, glimrende Festfølge parvis gaa over

Gaarden under Klokkeklang fra Kremls Taarne og ustandselig Jubel fra de forsamlede Tilskuere.

Efter Højtideligheden var der serveret Déjeuner i forskellige Sale.

Om Aftenen Illumination af de offentlige Bygninger, navnlig var hele Kremls Lysdekoration af en storartet Virkning og vakte almindelig Beundring. Passage i Gaderne var næsten umulig i Nærheden af Slottet. Der var en uhyre Mængde Mennesker paa Benene, og Trængslen saa undertiden betænkelig ud. Dog hørte man ikke om nogen som helst forefalden Uorden eller Ulykke.

Den 28. Maj. Audiens hos Dronning Olga af Grækenland, der underholdt sig længe og naadigt med os paa Dansk, som Hds. Majestæt taler rent og fejlfrit og kun med en let fremmed Accent. Hds. Majestæt spurgte meget deltagende til mit Befindende, thi det var hende bekendt, at jeg ikke havde befundet mig vel, og Hds. Majestæt vidste god Besked om mine Saar fra Krigen.

Efter Frokosten besøgte vi en Udstilling, der kun omfattede Malerier af den berømte russiske Bataillmaler Wereschtschagin. Udstillingen, kun bestaaende af et mindre Antal Malerier, var dog stor nok til at give et Begreb om Kunstnerens Maade at male paa, som, foruden Dristigheden i Valg af Emner, særlig synes at være mesterlig i Behandling af Luft og Perspektiv.

Om Aftenen var der Galabal paa Kreml; men Dansen indskrænkede sig til en Polonæse, som de høje Herskaber gik gennem Salene, hvor Marskaller banede Vej for dem gennem Trængslen af Gæster.

I Andreassalen vare udstillede de Sølv- og Guld-fade med tilhørende Saltkar, som Kejseren havde modtaget fra alle de russiske Byer. Flere af dem vare udførte med udmærket Finhed og Smag og repræsenterede tilsammen en meget betydelig Sum. Denne Udstilling vakte almindelig Beundring. Man underholdt sig i øvrigt med at se paa de mange fremmede Uniformer, thi der var Kinesere i Nationaldragt, Deputationer fra Khiva og Bochara, en kæmpemæssig og drabelig udseende Armenier, en magyarisk Magnat, der var klædt i Ridderdragt fra Elisabeth af Englands Tid, osv.

Den 29. Maj om Formiddagen stor Lykønskning paa Kreml for »la maison militaire et civile«.

Kejseren og Kejserinden stode foran Tronen i Andreassalen, og i en bestemt Orden traadte vi frem og bukkede for Kejseren, gjorde dernæst et Skridt til højre og kyssede Kejserinden paa Haanden, hvornæst man enkeltvis begav sig bort.

Kejseren havde ved denne Lejlighed den Naade at række mig Haanden samt give mig den Ordre at bringe den danske Garde sin Hilsen.

Efter Déjeuneren paa Hotellet foretog jeg med Adjutanten en Køretur til de saakaldte »Warobei-gori« (Spurvehøje), der ligge Syd for Byen, og fra hvilke man har en glimrende Udsigt over Moskau. Det skal ogsaa være herfra, at Napoleon 1812 kastede det første Blik paa den brændende By.

Uagtet det synes et ret besøgt Sted, er Vejen derud under al Kritik slet, og paa mange Steder sank Hjulene næsten $\frac{1}{4}$ Alen ned i sejt Dynd.

Paa Tilbagevejen gjorde vi Holdt ved Lystslottet

»Alexei«, der ligger tæt udenfor Moskau, og i hvilket Kejsersfamilien opholdt sig efter Indtoget og til Kroningen. Uagtet Kejsersinden hvert Øjeblik ventedes til Slottet, fik vi dog med stor Lethed Adgang til Parken, som vi spaserede omkring i under Ledsagelse af den vagthavende Gardeofficer. Parken var smukt holdt og gjorde et hyggeligt Indtryk; den mindede ikke saa lidt om Frederiksberg Have, men er betydeligt større. Ogsaa for Slottets Vedkommende fik man et godt Indtryk, det tog sig nærmest ud som en stor Herregaard.

Om Aftenen var der Bal hos Generalguvernøren, hos hvem Kejsersfamilien ventedes. Der var kun Plads til 5 à 600, medens der var indbudt ca. — 1900 Gæster.

Trængslen og Varmen var derfor enorm, og da Kejsersfamilien var tagen bort, toge ogsaa de allerfleste Gæster Anledning til at forlade Selskabet. Kun en mindre danselysten Kreds blev tilbage, og der var saaledes rigelig Plads, saa vel til Dansen som til Souperen. Saa længe Kejsershuset var til Stede, dansede kun de fyrstelige Personer paa en ganske lille Plads, der blev ryddet i en af Salene.

Den 30. Maj. Galaforestilling i Bolschoy Theatret, hvor der opførtes »Livet for Czaren«, Opera med Musik af Glinka. Derefter gaves en Ballet, »Nat og Dag«, der endte med en stor Apotheose. Balletten, der indeholdt mange virkningsfulde Arrangements, blev ypperlig udført; navnlig vare en Del Nationaldanse meget interessante at se for os fremmede. Kejsersinden og Kejsersinden bleve hilste med Hurraraab, saa vel ved Ankomsten som ved Bortgangen.

Den 31. Maj. Bal i Adelsklubben, hvor der, uagtet Gæsternes Tal var over 3000, dog ingenlunde var Trængsel i de rummelige og udmærket smukke Lokaler. Kejserhuset var ogsaa til Stede ved denne Fest og deltog i Dansen. Adelsmarskallen modtog Gæsterne ved Foden af Marmortrappen, medens hans Gemalinde, for hvem vi bleve forestillede, stod i det forreste Værelse. I det næste Værelse kom vi til at staa i Selskab med Dronning Olga af Grækenland, alle Storfyrsterne, Storfyrstinderne og de fremmede Prinser.

En østrigsk Officer, der stod ved Siden af mig, og som havde været i St. Petersborg i 9 Aar som Militærattaché, gav mig interessante Oplysninger om de høje Personligheder. Saa snart Kejseren og Kejserinden vare tagne bort, søgte ogsaa vi vor Vogn og var snart efter paa Hotellet.

Den 1. Juni. Bal hos den tyske Gesandt, General Schweinitz, der havde lejet en bortrejst Stormands pragtfulde Bolig for Kroningsdagene.

Generalen præsenterede mig personlig for sin smukke og ungdommelige Gemalinde, der havde været syg, men var ankommen til Moskau for at gøre Honor ved Festen.

Snart efter var der saa overfyldt, at man maatte blive paa den Plads, man en Gang havde erobret, og jeg var saa heldig at staa i en Vinduesforfyldning. Jeg saa den bekendte russiske General Gurko og skulde have været præsenteret for ham, men blev forhindret heri ved at komme i Samtale med andre Gæster. Jeg talte saaledes med Fyrst Dolgorucky, med hvem jeg vekslede Kort. Da Fyrsten bemærkede min Grad og min Stilling, udtalte han sin Forundring over, at jeg

ikke havde »un ruban« over Brystet, og i Sammenligning med den store Mængde af fremmede Officerer af min Grad, ja selv med meget yngre, var jeg ganske vist ogsaa kun smaat dekoreret.

Jeg talte ogsaa med Fyrst Orloff, der havde været Gesandt ved forskellige europæiske Stormagters Hoffer. Fyrsten bar en Klap for det ene Øje, hvilket han mistede ved Sebastopols Belejring. Jeg lagde Mærke til ham ved Kroningen i Kremles Kirke, i hvilken han stod i Kejserens Nærhed paa Tronforhøjningen med dragen Sabel. Fyrst Orloff skal være meget rig og ejer et stort Stutteri, hvis Heste, de saakaldte »Orloffere« ere særlig søgte ogsaa i Udlandet. De ere udholdende Travere, fortrinsvis sorte af Farve, krumhalsede, med svære Haler og Manker.

Ved Midnatstid begyndte man at tænke paa Hjemkørselen; min russiske Tjener ventede med Overtøjet, da jeg havde ladet Vognen køre hjem. Vejret var smukt og Færdselen livlig paa Gaderne.

Den 2. Juni. Folkefesten.

Allerede fra den tidlige Morgen havde en Strøm af Køretøjer og Fodgængere været i ustandselig Bevægelse gennem Gaderne ud til Petrowsky Slot, hvor den store Folkefest skulde foregaa. Himlen saa truende ud, og mange Bønner ere vistnok blevne rettede til de forskellige Helgener om at udvirke godt Vejr. Dette holdt sig da ogsaa upaaklageligt, og Folkefesten blev noget af det mest-storslaaede i sin Art.

Vi saa Festen fra det lille Træslot, der var oprejst lige overfor Petrowsky, og til hvis elegante og rige

Udstyrelse intet var sparet. Det er umuligt at beskrive det Indtryk, man modtog ved at se det Hav af Hoveder, der fyldte den store Plads saa langt, Øjet kunde naa, og navnlig var det af storartet Virkning, da Kejseren og Kejserinden Kl. 2 traadte frem paa Balkonen, og alle disse Hoveder blottedes paa en Gang, medens øredøvende Hurraraab rystede Luften.

De Forlystelser, der vare arrangerede, og som standede et Øjeblik, da Kejserparret traadte frem, optoges straks efter igen, og man kunde fra Pavillonens Altan i Kikkert, og selv uden denne, følge deres Gang.

Paa tre forskellige Teatre blev der samtidig opført Opera, Ballet og Folkekomedie; den sidste havde hentet sit Stof fra Tyrkekrigen og var rigt udstyret med Effektmidler, saasom Kamp mellem russiske og tyrkiske Soldater i en Bjærgegn, hvor en ikke lille Afdeling Soldater foer over Scenen og op ad Bjergstien, ja selv en Kanon blev ført frem, og Granater eksploderede paa Scenen. Desuden var der komiske Optog med »Dyremennesker« m. m., der syntes at vække megen Glæde.

I Horizonten saas en Række Jernbanevogne med lige store Mellemlum, og fra hvilke Udskænkning af Øl foregik til Folket. Paa et andet Sted uddeltes der til enhver, som meldte sig, Kurve, indeholdende Brød, Budding og et smukt gult Lerkrus.

Der var allerede Kl. 2 uddelt — 400,000 af disse Kruse.

Den 3. Juni stod jeg Kl. 1 Eft. i Begreb med at spasere en Tur alene i civil Paaklædning, da Fyrst Bariatinsky kom for at meddele mig, at der til Ære

for Hoffets Gæster og de fremmede Officerer vilde blive arrangeret et Krigsskuespil i Nærheden af Petrowsky Slot af 2 Eskadroner Livkosakker, med en Styrke af ca. 450 Mand, under Kommando af en Oberst.

I en Fart var jeg omklædt og i Uniform for at køre til Petrowsky, og vi kom netop, som Øvelserne skulde begynde.

Kosakkerne vakte alles Beundring ved den Sikkerhed og Hurtighed, hvormed de udførte alle Evolutioner, navnlig vakte en Attaque, som den ene Eskadron udførte mod den anden, stor Forbavselse. Men pludselig blæstes der »omkring«, og det gik i susende Galop tilbage, indtil der blæstes »fald ned«. Hestene lagde sig, og Rytterne, dækkede af Hestene, aabnede en hæftig Ild mod den forfølgende Fjende, der ved Ilden blev tvungen til Tilbagegang og skarpt forfulgt.

Ved Enkeltmands-Forbiridningen i Karriere stod mange af Rytterne op i Sadelen, spillede med Bøsse eller Dolk, lagde sig skjulte langs Hestens Sider, sprang pludselig af Hestene for paany at springe op i Sadelen. En kastede sin Hue paa Jorden, en anden tog den op, medens han foer i susende Fart hen over den; her var der en Fange, hist en saaret, som transporteredes paa Kammeraternes Heste o. s. v. En, der var »saaret«, spillede sin Rolle saa uhyggelig godt, at der gik en Gysen gennem Tilskuerne; hængende ved den ene Stigbøjle lod han sig slæbe hen ad Jorden i strakt Galop, indtil han pludselig med en kraftig Bevægelse og et vildt Skrig atter sad i Sadelen.

Manøvrerne sluttede med, at Kosakkerne defilerede forbi i Marchkolonne, medens en udvalgt Trop af

Sangere rede i Têten og sang nogle ejendommelig alvorlige Folkemelodier.

De 2 Eskadroner gøre 3 Aars Tjeneste hos Kejseren og sendes da hjem, hvor de leve et halvvildt, krigersk Liv.

Hestene ere smaa, lette og til Dels udressede, d. v. s. ikke saaledes dresserede som Rytterhestene i Almindelighed. De rides uden Sporer, men med Pisk og altid i een Tøjle.

Den 4. Juni var en anstrængende Dag for os, thi efter Programmet skulde vi deltage i følgende Fester:

1. Fête militaire à l'occasion de l'anniversaire deux fois séculaire de la fondation des Régiments de la garde Préobrajensky et Séménowsky.
2. Bal au palais du Krimlin.

Den første Festlighed fandt Sted i Landsbyen Préobrajensky, efter hvilken det ene Garderegiment har Navn. Samtlige Ceremonier, Messe, Sang, Fanernes Indvielse, Troppernes Bestænkning med Vievand o. s. v., skete paa Landsbyens Gade, da Kirken ikke kunde rumme den store Forsamling. Det havde regnet om Natten og om Morgenens, men hele Dagen var Vejret forøvrigt smukt. Ved vor Ankomst til Landsbyen, der ligger cirka 1 Mil fra Moskau, stode de to Garderegimenter opmarcherede paa Linie, og en Mængde russiske samt de fremmede Officerer havde Plads ved Kirken, uden for hvis Mur var rejst et stort aabent Telt for Kejserinden med Følge.

Da Kejserparret kom, Kejseren til Hest, modtoges de med Honnørmarch, Trommehvirvler og Hurraraab. Festen tog derefter sin Begyndelse. Den kirkelige

Handling under Festen forrettedes af 6 à 8 Gejstlige foran et lille improviseret Alter, hvor Lysene vare tændte, med Messe, Bøn, Sang, Indvielse af 8 Faner, der, forinden de modtoges af de knælende Oberster, bestænkedes med Vievand i Kejserens Overværelse. Under Musik førtes Fanerne til Bataillonerne, Metro politen, med Kejseren ved sin Side, gik langs Fronten, og Afdelingerne bestænkedes ligeledes med Vievand.

Endelig defilerede *samtlig russiske Officerer, selv Kejserens 2 Sønner*, og de 2 Garderegimenter forbi Czaren, der med Kejserhuset og de fyrstelige Gæster kørte til et mindre Kloster, hvor imod vi andre toge til en nærliggende Skov, i hvilken Moskaus Fest for Soldaterne, *repræsenterede af 12,000 Mand*, skulde afholdes, og til hvilken »le Maire de la ville de Moscou« ogsaa havde sendt os en Indbydelse.

Da vi til Vogns ankom til Parken Sakolnicky, præsenterede jeg mig og min Adjutant for Indbyderne til Festen, hvorefter vi af et Medlem af Festkomiteen førtes op til den i Parken byggede Pavillon, der var festlig smykket og bygget alene i Dagens Anledning for Kejserhuset og dets Gæster.

Rundt om denne Pavillon fandtes et stort Antal Borde, dækkede med hvide Duge og velbesatte med Mad og Drikke til de 12,000 Gæster, der stode omkring Bordene, ventende paa Kejserhuset. Enhver Soldat fik Tilladelse til at medtage som Erindring den Trækumme, af hvilken han havde spist sin Suppe, Tallerkenen med den hellige St. Georgs Billede og det Krus, af hvilket han havde drukket.

I Pavillonens stod jeg i cirka 2 Timer ved Siden af Chanen af Chiva, en ældre mørkt udseende Herre,

der for 10 Aar siden var bleven undertvunget af Russerne. Ogsaa Tronfølgeren af Bochara, et sympati-vækkende ungt Menneske, stod i min Nærhed. Begge bare Turban, rigt smykket med ædle Stene, lange Kjortler og Bælte om Livet med asiatiske Vaaben. Jeg vilde gerne have været forestillet for disse asiatiske Fyrster, men Sproget hindrede det, thi de talte kun deres Lands Sprog.

Fra denne Salon blev jeg hentet af den danske Gesandt, der ønskede at forestille mig for General Bremeren, Øverstbefalende for Garnisonen i Moskau. Det var en høj, kraftig Skikkelse, iført den hvide Chévaliergardes Uniform; men vor Samtale blev kort ved Kejserens og Kejsrerindens Ankomst.

Jeg var imidlertid kommen ud paa Verandaen, hvor jeg maatte forblive, da Værelserne vare saa overfyldte, at det var umuligt at komme frem. Her talte jeg med Prins V., der beklagede, at han saa os saa lidt. Soldaterne fik nu Tilladelse til at tage Plads og gøre sig tilgode med Mad og Drikke.

Med min Adjutant gik jeg omkring imellem de mørke, kortklippede Krigerskikkelser, og jeg følte særlig Interesse for de i lange røde Frakker klædte Donske Kosakker, af hvilke enkelte hævede deres Krus, saa paa mig, sagde nogle Ord og drak deres Kejsers Skaal. Jeg gik rundt til alle, og det interesserede mig at se den Variation i Uniformer, som man vistnok kun træffer i den store russiske Hær. Alle vare de glade, jubledede og raabte Hurra, da Kejseren passerede forbi.

Min Hensigt var nu at køre hjem, og Adjutanten søgte vor russiske Tjener, der tilligemed Kusken begge fandtes stærkt berusede. Kørselen til Moskau var

derfor vild og ikke uden Fare, og jeg maatte flere Gange give Tjeneren alvorlige Advarsler, hvilke han saa lod gaa videre til Kusken. I god Behold naaede vi dog Hotellet Kl. 5 Eft.

Kl. 8³/₄ kørte vi til Deres Majestæters Bal paa Kreml, hvor der efterhaanden samledes et stort og elegant Selskab i Andreassalen. Varmen var imidlertid saa trykkende, at mange Gæster toge Ophold paa den store Balkon, fra hvilken man har en glimrende Udsigt over Byen.

Den 5. Juni var jeg tilsagt til »Banquet au palais pour les Ambassadeurs, les Ambassadeurs Extraordinaires et les Chefs des Missions avec leurs épouses«.

Fyrst Bariatinsky overleverede mig i Dag i mit Kvarter Kroningsmedaillen, en Erindring, som tildeltes enhver Gæst og Deltager i denne store Højtidelighed. Den uddeltes i Guld eller i Sølv, og af den sidste var der en større og en mindre, denne fik bl. a. Tjener-skabet.

Igaar, da Bataillonerne rykkede hjem fra Festlighederne i Skoven, passerede enkelte af disse forbi Hotellet, og jeg hørte ved den Lejlighed et Musikkorps blæse — den tapre Landsoldat! Om det var til Ære for os Danske eller en Tilfældighed, er mig ikke bekendt.

Det oven nævnte Taffel fandt Sted i den store St. Georgssal, paa hvis Vægge ses en Mængde russiske Inskriptioner over berømte Krigere og Mænd, der enten have opnaaet en bestemt Rang, en høj Orden eller paa anden Maade gjort sig bekendte. Der var det særegne ved dette Taffel, at man straks gik ind i Spisesalen, hvor Marskaller anviste hver enkelt den

for ham bestemte Plads, ved hvilken man derefter skulde blive staaende. I den ene Ende af Salen stod det for Kejserhuset og de fremmede Fyrster bestemte Bord og lodret paa dette tre Rækker Borde med enkelte Afbrydninger hist og her.

Da det selvfølgelig har været forbundet med store Vanskeligheder at give Herrerne Damer til Bords, sad hvert Køn for sig. Jeg havde min Plads mellem en tysk Officer og min Adjutant, til venstre for os sad Grækerne og Italienerne, til højre Würtembergerne og Badenserne og lige overfor os Preusserne og Bulgarerne.

Kl. 9 hævedes Taflet, og snart efter toge vi til Hotellet.

Den 6. Juni var en Hviledag, og jeg ønskede derfor at holde mig i Ro; jeg følte dog Lyst til at spase en mindre Tur, men kom snart efter tilbage for at gaa til Sengs, thi mit Rygsaar smertede mig som en Følge af den Træk, jeg havde været udsat for paa Kremls Altaner og Trapper. Snart efter kom min danske Tjener og meddelte mig, at jeg var indbudt til Deres Majestæters Taffel paa Kreml Kl. 7. Jeg svarede, at jeg vistnok næppe vilde kunne modtage Indbydelsen paa Grund af Saarsmerterne, og Tjeneren fik tillige den Ordre at melde sig igen om to Timer. Kort efter kom Kammerherre C. ind til mig for at meddele, at kun vi Danske vare indbudne til dette Taffel, og at derfor jeg som Gardens Chef nødvendig burde udeblive, naar det var mig muligt at tage derhen. Jeg lovede da at komme, selv om mit Saar pinte mig nok saa meget.

Kl. 7 gav jeg Møde paa Slottet, og snart efter var

det danske Selskab forsamlet. Kejseren gav mig personlig den Ordre at tage Plads ved sin højre Side. Majestæten bar den danske Gardes blaa Gallauniform og viste mig den Naade at drikke et Glas med mig. Kejserinden, der havde hørt, at jeg ikke var ganske rask, spurgte deltagende til mit Befindende.

Efter Taflet drak vi Kaffe i et Sideværelse, og Hs. Maj. Kejseren bød mig personlig en Cigar, som jeg dog selvfølgelig ikke tændte. Dette havde Hds. Maj. Kejserinden bemærket, og en Tændstik var derfor straks parat, thi jeg skulde ryge.

Kort efter aabnedes atter Døren til Spisesalen, og vi bleve anmodede om at gaa der ind; et stort Mandskor tonede os i Møde med — den danske Nationalsang! Paa min Forespørgsel svarede Hds. Majestæt, at det var Tyskere, som havde udbedt sig den Ære at maatte synge ved denne Lejlighed, og at man da havde stillet dem den Betingelse, at de skulde kunne begynde med den danske Nationalsang.

Ved vor Bortgang fra denne højst interessante Fest udtalte Prins V., at vi vilde blive indbudne til at være Deres Majestæters Gæster paa Peterhof i en Uges Tid.

Den 7. Juni indviedes »Frelserens Kirke«, der er bygget til Minde om Ruslands Befrielse fra Fransk-mændenes Indfald i 1812.

Man kan vanskeligt tænke sig noget mere pragtfuldt og samtidig mere stilfuldt skønt end det Indre af denne Kirke.

Rundt om den nederste Afdeling gaar et Galleri, hvis Vægge dannes af hvide Marmorplader, af hvilke hver enkelt, i forgyldte Bogstaver, giver en Fremstilling

af de Afdelinger, der have deltaget i de forskellige Fægtninger i 1812, med Angivelse af Antallet af døde og saarede, samt Navn paa de kommanderende. Gulvet er poleret Marmor i Mosaikindlægning, Trinene op til Alteret af den kostbare Sten Labrador, og rundt om hele Kirken gaar et Panel, cirka to Alen højt, af samme Materiale. Væggene ere af graat og hvidt Marmor, Portalen af Porfyr. De øvre Gallerier ere holdte i lysere og varmere Tone end det i sin Skønhed strenge Midterparti; her er der rigt dekoreret med Guld og Farver, og Væggene ere dækkede med store Kalkmalerier, fremstillende Episoder af den græsk-katholske Kirkes Historie.

Den 8. Juni anvendtes til at bese Frelserens Kirke endnu en Gang, og det lykkedes os at komme op i Klokketaarnene, der ere indbyrdes forbundne ved en Platform. Det var et imponerende Syn fra denne Plads lige under Kirkens forgyldte, mægtige Kuppel at se hele Moskau ligge dybt nede med sine smukke, grønne Tage og talløse Spir og Kupler.

En Indbydelse til Soiré hos den franske Gesandt Waddington blev ikke afbenyttet af Hensyn til den kommende Dags forventede Rejsetræthed.

Den 9. Juni overværede vi »Grande revue des troupes« paa den udstrakte Eksercerplads lige over for Slottet Petrowsky. Vi kørte derud Kl. 10 Fm., samledes med alle de fremmede Fyrster og Officerer uden for Slottet, hvor Dragoner efterhaanden mødte med de Heste, der vare forud bestemte for hver enkelt af de fremmede, og det varede derfor ikke længe, inden vi alle vare til Hest. Kort efter kom Deres Majestæter, Kejseren til Hest, Kejserinden derimod kørende. Samt-

lige fremmede og en Mængde russiske Officerer fulgte Hds. Majestæts Vogn og red langsomt forbi i. Træfning, paa hvis venste Fløj vi skulde gøre Holdt for ikke at genere med mere Støv end nødvendigt. Deres Majestæter, med et mindre Følge, passerede derimod samtlige Træfninger og kom saa tilbage til det Sted, fra hvilket Kejseren skulde se Revuen, medens Kejserinden med Damer toge Ophold paa Altanen af den Pavillon, fra hvilken Deres Majestæter iagttog Folkefesten.

Derefter begyndte Forbidefileringen af 50,000 *Mand* af alle Vaabenarter. Defileringen skete i sluttede Kolonner for ikke at bruge mere Tid end allerhøjest nødvendig, en Del af Fodfolket rykkede forbi i Løb, Rytteriet i Karriere og under Choc.

Jeg holdt imellem en ældre, russisk Oberst og min Adjutant; af Obersten fik jeg alle ønskede Oplysninger angaaende de forbidefilerende Tropper. Da Rytteriet og Artilleriet defilerede forbi i Karriere, vare Støvskyerne saa stærke, at Tropperne næsten bleve usynlige, og Vinden var tilmed saaledes, at Støvet førtes over mod os. Revuen var endt efter 2½ Times Forløb.

I Rusland er det Skik, at den foresatte, naar han første Gang den Dag ser sit Kommando, siger: »God-dag Brødre«, hvorpaa i Kor svares: »Vi ønske Deres Velbaarenhed (Excellence o. s. v.) Sundhed.«

Ved Forbidefileringen kan den inspicerende udtrykke sin Tilfredshed med en Afdelings Holdning ved at sige:

»Tak Gutter!« hvorpaa svares:

»Vi ere glade ved at gøre os Umage, Deres Excellence.«

Jeg har hørt Kejseren sige:

»Goddag Børn«, den Dag Hans Majestæt gik om Bord for at sejle til Peterhof, og Matroserne svarede da: »Vi ønske Deres Majestæt Sundhed«. Ved Revuen sagde Kejseren til en forbimarcherende Bataillon:

»Godt! Bataillon,« og der svaredes da: »Vi ere glade ved at gøre os Umage, Deres Majestæt.«

Sætningen tager sig ikke saa godt ud paa Dansk som paa Russisk, hvor Tanken er udtrykt i følgende Ord, fremsagte i Marchkadence:

»radi starátsja vásche imperátorskoje Velischestvo«.

Denne Skik var noget uvant for os Danske, men den synes mig smuk og gør et godt Indtryk.

Vi mødte atter ved Petrowsky Slot, hvor Dragoner toge sig af Hestene. Efter Ordre mødte de fremmede Officerer til Déjeuner paa Slottet, hvor Fyrst Bariatinsky skaffede os gode Pladser ved et Bord, ved hvilket der alt sad en Del ældre, russiske Officerer. Efter Taflet skulde samtlige fremmede Officerer fremstilles til Afskedsaudiens for Hs. Maj. Kejseren; men Adjutanten var ikke til Stede i det Øjeblik, og da jeg gjorde General Richter opmærksom paa, at vi vare indbudne til Peterhof af Deres Majestæter, saa at en Afskedsaudiens for os formentlig maatte betragtes som overflødig, gav Generalen mig Ret, idet denne Indbydelse var ham ubekendt.

Jeg bestemte mig da til at køre hjem alene, thi Klokken var over 3, og Kufferterne vilde blive afhentede Kl. 5, da vi skulde afgaa til St. Petersborg med et særligt Tog Kl. 6¹/₂. Allerede Kl. 5¹/₂ blev jeg af-

hentet af en russisk Oberst efter forinden at have ladet Adjutanten i min Nærværelse udbetale *140 Rubler i Drikkepenge* til Hotellets opvartende Personale. For Værelser, Forplejning og den til min Raadighed staaende Vogn afholdtes derimod Udgifterne af den kejserlige Kasse.

Ankommen til Banegaarden fik jeg min Kupé anvist i Toget; i hver Vogn vare seks saadanne, alle meget elegant udstyrede. Møblerne vare beklædte med rødt Silketøj, der var Tæpper paa Gulvene, Servante, Skrivepult, to større Spejle m. m. I samme Vogn havde nogle russiske Officerer, Adjutanten og vore to Tjenere ogsaa faaet deres Kupeer anviste. Langs Vognens ene Side fandtes en Korridor, fra hvilken der var Indgang til hver enkelt Kupé.

Kl. 8 anmeldtes Dineren, og jeg passerede nu to Vogne, forinden jeg naaede »Spisesalen«, hvor Bordet stod dækket med smukt Service, og Udstyringen med Møbler var smagfuld. En Tjener anviste mig Plads over for en ældre Herre med Dame, og den første præsenterede sig som Fyrst Galizin. De vare begge meget interesserede i at faa at vide, om vor Konge og Dronning vilde gæste St. Petersborg, men jeg maatte beklage at være ganske uvidende herom. Selskabet bestod udelukkende af russiske Adelsmænd med deres Damer, der alle havde været indbudne til Kroningen, og som nu vare paa Hjemrejsen.

Fra den Dag, vi forlode Warschau paa Rejsen til Moskau, og indtil vi stege i Land paa Kjøbenhavns Toldbod, vare vi iførte vor Uniform, hvorved vi efterhaanden vare blevne kendte som danske Gardeofficerer. Da Dineren var endt og Kaffen serveret, trak jeg mig

tilbage til min Kupé for at gaa til Ro; men jeg sov slet og sad flere Gange ved det aabne Vindu om Natten, betragtende den russiske Natur.

Hele Banelinien fra Moskau til St. Petersborg var bevogtet af Militær under Kejserens Kørsel til sin Hovedstad. Paa begge Sider af Jernbanen saa man Skildvagter med c. 100 Skridts Afstand ivrigt spejdende vandre op og ned. Hvor der fandtes Broer, stode mindre Kommandoer, og i større Afstand fra Banelinien opdagede jeg Kosakpatrouiller. De bivouakerende Soldater, hvis Tal min Nabo, en russisk Oberst, angav til over 5000 Mand, havde tændt Blus og lavet Dekorationer til Ære for deres nu kronede Kejser.

Fra Moskau til St. Petersborg varede Kørselen c. 17—18 Timer.

Den 10. Juni ankom vi til den russiske Hovedstad Kl. 10^{1/2} Fmdg. og forbleve paa Banegaarden for at afvente Kejsertogets Ankomst, som skete Kl. 12. Majestæterne modtoges af en Deputation, der overrakte Brød og Salt. Uden for Banegaarden og i de nærmeste Gader ventede tætte Skarer, der hilste Kejserparret med Hurraraab. Gennem den smukke Hovedgade »Newsky Prospektet«, der var smykket som til et Indtog, gik Farten fra Banegaarden forbi Vinterpaladset ned til Nevafloden, hvor en kejserlig Lystjagt laa parat til straks, efterat Følget var kommet om Bord, at afgaa til Peterhof. Det var forfriskende atter at indaande Søluften efter saa længe at have fyldt Lungerne med Moskous Støv.

Da Kejseren og Kejserinden, der først skulde forrette deres Andagt i to Kirker, ankom til Skibet, sagde Hds. Majestæt til mig: »Nu skal vi ned og spise Fro-

kost,« og da vi straks efter gik ned i Kahytten, sade Deres Majestæter ved hinandens Side, og jeg fik Kejserens Ordre til at tage Plads ved Siden af en ældre Dame, som viste sig at være Overhofmesterinden, der havde Plads ved Kejserens højre Side. Til højre havde jeg Admiral Kremer, en Finne, som jeg efter Hds. Majestæts Anmodning »skulde eksaminere i Dansk«, da Admiralen paastod at kunne tale og forstaa dette Sprog.

Ved Bordet, hvor al stram Etikette syntes lagt til Side, herskede den elskværdigste og fornøjeligste Stemmning, og Tiden løb saa let, at Peterhofs Landgangsbro viste sig længe før den var ventet.

Fra Landgangsstedet kørte vi til den for os bestemte Kottage i Slotsparken; men vor Indkvartering fik et lidt ejendommeligt Præg ved, at den for os bestemte Lejlighed i sidste Øjeblik var bleven tildelt Hertugen og Hertuginde af Edinburgh med Følge, der vare ankomne aldeles uventet.

Indretningen af vor Lejlighed paabegyndtes derfor ved vor Ankomst, og det varede flere Timer, før der begyndte at blive lidt hyggeligt, og inden det var muligt at gøre Toilette. Efter Dineren kørte vi en Tur i den smukke Park, der er ypperlig vedligeholdt. Vi beundrede det Kompleks af Springvande, der sendte deres kraftige Straaler ud i alle Retninger, og som danner et storartet Vandfyrværkeri paa Terrassen Nord for Slottet. Sagkyndige udtale den Mening, at de berømte Vandspring i Versailles ikke kunne maale sig med, hvad der i den Retning bydes ved Peterhof.

Daglig ser jeg Medlemmer af den kejserlige Familie køre forbi vor Villa, saaledes Kejseren Dags

Eft. Kl. 3, kun med Kusk og uden anden Ledsagelse, og da vi selv noget senere kørte ud, maatte vi gøre Plads og holde stille for en kejserlig Ekvipage med Kejserinden, der kørte selv, i Selskab med to Sønner og Prins V.

Kl. 7 kørte Hds. Majestæt ud igen, før med een Hest, nu med Forridere og 6 Heste, der alle vare behængte med Bjælder og derved kunde høres i lang Afstand. Prins V. og nogle Hofdamer ledsagede Hds. Majestæt.

Ved det store Slot Peterhof, til hvilket der hører en Del Villaer, ligger en Flække med Navn efter Slottet og med Garnison. Slottet, bygget af Kejser Peter den Store, ligger temmelig højt og har de før omtalte smukke Vandspring foran Hovedfløjen; det er ubeboet, men benyttedes da Deres Majestæter Kongen og Dronningen besøgte Rusland.

Kejserens Bolig, Alexandry, er en større Villa, beliggende i en smuk Park og med Udsigt til den finske Bugt. Den omgives af denne og en temmelig høj Mur, igennem hvilken kun er to Adgange, som bevogtes af Skildvagter, der nægte Adgang for dem, som ikke ere i Uniform eller forsynede med et Tegn fra General Tzerrevin; han har det vanskelige Hverv at drage Omsorg for Kejserens Sikkerhed. Generalen havde ogsaa tilsendt os Kort, da vi ikke altid bare Uniform.

Til yderligere Sikkerhed ligger der i den finske Bugt 4 Kanonbaade, som nægte al Landgang til Slottets Nærhed, ligesom man, naar man gaar omkring i Parken, hvert Øjeblik, ofte kun med ca. 100 Skridts Afstand, møder Gendarmer eller Politibetjente, der skarpt iagttage enhver civilklædt, særligt naar de tro

at have fremmede for sig. Anderledes derimod, naar man gaar i Uniform. Denne strenge Bevogtning betragtes som nødvendig, hvad man ikke skulde tro, naar man har hørt den Begejstring, med hvilken Kejseren og Kejserinden modtages overvalt.

Den 11. Juni. Vi fortsætte vort rolige Landliv, og Tiden gaar med Spasere- og Køreture i Parken og den nærmeste Omegn. Det Sted, der sikkerligen faar mest Tiltrækning for os, bliver Stranden, hvor der, navnlig om Aftenen, er meget smukt. Naar man sidder dernede og ser paa Finlands Kyst, kan man godt forestille sig, at man sidder ved Bellevue, i den Grad ligner hele den skovklædte Kyst Partiet dersteds; men et Blik paa Vandet tilintetgør Illusionen, thi det jordfarvede Fersk- eller Brakvand har intet tilfælles med Øresundets blaa Bølger, og Sejlerskaren mangler ogsaa. Her ser man kun Krigsfartøjer, som ligge stille uden om Peterhofs Havn for at holde Vagt.

Kl. 3 skulde jeg foretage en Køretur med Fyrst Bariatinsky, men Vejret saa truende ud, og det varede ikke længe, før Tordenen rullede, og en voldsom Hagelbyge, der dog snart gik over til Regn, havde gennemblødt den tørre Jord og givet Luften en forfriskende Kølighed.

Fyrsten og jeg i en Vogn, Kaptajn K. og min Adjutant i en anden kørte derefter omkring i Parken og besaa enkelte af de i denne beliggende c. 130 større og mindre Bygninger. Vi vare saaledes inde i det af Peter den Store opførte og af ham selv beboede Hus, der udmærkede sig ved sin Lidenhed og Tarvelighed. Næsten alle de gamle Møbler, hans Seng,

nogle Tallerkener og Tekopper stode der endnu som Erindringer om den store Kejser.

Uden for Huset er der en temmelig stor Dam, i hvilken findes en Mængde Fisk. Saa snart Opsynsmanden ringer med en Klokke, strømme Fiskene til i store Hobe og nappes om det Brød, han kaster ud til dem.

I Morgen ere vi tilsagte til det keiserlige Taffel.

Den 12. Juni kørte vi fra vor Villa til Alexandry og vare de først ankomne. Vort Toilette var, efter Allerhøjeste Ordre, daglig Uniform, men uden Vaaben og med Hue.

Jeg havde min Plads imellem Storfyrst Alexis og Fyrst Bariatinsky, og Konversationen gik let og spøgefuld, saaledes at man kunde have Følelsen af at befinde sig i en elskværdig Privatmands gæstfri Hus. Efter Kaffen, der blev drukken paa Verandaen, hvor Keiserinden bød os Cigaretter, der skulde ryges, vare vi Vidner til at Keiserens Sønner gjorde Gymnastik i et stort Entrenæt, der var udspændt et Par Fod over Jorden, og som fjedrede stærk, naar man hoppede paa det, hvorved fremkom en stærkt Bevægelse for samtlige, der befandt sig paa det.

Efter at vi vare komne tilbage til den keiserlige Villa, spurgte Hds. Majestæt mig, om vi havde besøgt et lille Slot »Sobstvennaja«, der er bygget af Kejser Nicolaus til den daværende Storfyrsttronfølger Alexander, den i 1881 myrdede Kejser Alexander II. Da Slottet var mig ubekendt, bestemte Keiserinden sig til at tage derhen med os samme Eftermiddag, og det varede ikke længe, før en med 4 Heste forspændt

aaben Ekvipage holdt for Hovedtrappen. Vi vare 8 Personer i Vognen, og Hestene redes af Rideknægte.

Det gaar altid i frieste Trav, og det varede derfor kun 20 Minutter, inden vi naaede vort Bestemmessted. I en vel soigneret Park laa der en større to Etagers Bygning, der kun skal have været beboet een Nat af Ejeren. Kejserinden ledsagede mig personlig op ad en temmelig smal Trappe til øverste Etage og viste mig en Mængde mindre Værelser, bestemte for Gæster og Tjenestetyende, Køkken og Porcellænskammer, hvor der fandtes Kopper, Tallerkener og Glas, der jo aldrig benyttedes. Værelserne vare smukt monterede, Lys sad i Lysekroner og Lampetter, Urene gik o. s. v., kun Beboerne manglede i al denne Herlighed!

Rygtet om Kejserindens Nærværelse paa Slottet havde snart udbredt sig i Omegnen, og da vi kørte bort, stod der en Mængde nysgerrige uden for Porten. Alle hilste og saa saa kærligt til Hds. Majestæt, der er elsket af hele det russiske Folk. Det falder ingen forbigaaende ind ikke at hilse, og selv fra Bygninger, der laa et godt Stykke fra Vejen, saa man Beboerne staa uden for med blottede Hoveder, hilsende og nejende, og Kejserinden hilser venligt igen til alle. Da vi naaede vor Villa, lod Kejserinden Vognen holde uden for denne, hvorefter vi steg af og bleve ærbødigt staaende med blottede Hoveder. Hds. Majestæt nikkede naadigt til os, og med et »Godnat« til sine Landsmænd kørte Kejserinden videre. De to Hofdamer vare ogsaa stegne af Vognen, da de skulde til Te hos en af vore Naboer.

Angaaende denne Udflugt skal jeg endnu tilføje, at da vi paa Udturen vare komne uden for Muren,

der omgiver Alexandrys Park, kom en Ekvipage, forspændt med to smaa gule Heste, som bleve kørte af en ældre Officer, ved hvis Side sad en Dame. En Tjener sad paa Bagsædet. Vognen standsede, og Officeren kom hen til Hds. Majestæt, hvem han kyssede paa Haanden.

Det var Kejserens Onkel, Storfyrst Michael, født 1831 og gift med Olga, Prinsesse af Baden. De have mange Børn, af hvilke den ældste Datter er Storhertuginde af Mecklenborg-Schwerin. Storfyrsten bebor et Gods, der ligger i Nærheden af Peterhof.

Den 13. Juni havde Kammerherre C. og Greve M. fra St. Petersborg anmeldt Besøg hos os om Eftermiddagen; forinden gik jeg en Tur i den smukke Park og kom ned til Havnen, hvor der laa flere Kanonbaade. Tæt ved Bolværket, ved hvilket jeg havde taget Plads, sad en yngre Søofficer paa en Trappe, der førte ned til Baadene, og kommanderede herfra en Del hvidklædte Matroser, som afholdt Øvelser i Roning. Da Officeren opdagede mig, rejste han sig og kom hen til mig, lattede lidt paa den trekantede Hat og spurgte mig paa Fransk om, hvad jeg ønskede. Jeg meddelte ham da, hvem jeg var og rakte ham dernæst mit Adgangskort, undertegnet af General Tzerrevin, efter hvilket jeg havde Ret til at gaa overalt. Saa snart han imidlertid hørte, at jeg var dansk Officer og nu tilmed Czarens Gæst, var han fuldtud tilfredsstillet og bad om Undskyldning, fordi han havde tiltalt mig, men han saa i mig en fremmed, og som saadan er man straks mistænkelig.

Den 14. Juni toge tre af os Danske til St. Petersborg pr. Dampskib, hvilken Tur varer 1 Time 10

Minutter; Vejret var godt, men med lidt Blæst. Vi landede ved »den engelske Kaj«, hvor to kejserlige Vogne stode til vor Raadighed, da der Aftenen forud var telegraferet fra Peterhof om vor Ankomst.

Vi kørte først til Isakskirken, hvor vi navnlig beundrede de prægtige Malakit- og Lazursøjler, der prange foran Væggen ind til det Allerhelligste. Ved at gaa omkring i Kirken stod man hvert Øjeblik i Fare for at falde over eller træde paa en eller anden andægtig, der, liggende paa Knæ, jevnlig slog Panden ned mod Kirkens Gulv.

Efter Frokost paa »Hotel d'Angleterre«, hvor vi vilde besøge Grev M., som vi dog ikke traf hjemme, kørte vi til Eremitagen, der henhører under Vinterpaladset og omfatter en stor Samling af Oldsager, Malerier, Mønter og kulturhistoriske Genstande. Ved Indgangen nævnte vor russiske Tjener vore Navne for en civilklædt, dekoreret Herre, der straks uden nogen som helst Anmodning paatog sig at være vor Fører. Vi vekslede Kort, og det viste sig da, at det var Baron von Kähne, Musæets Direktør. Vi vare unægtelig faldne i gode Hænder, men Baronnen trættede os uendeligt ved sine lange Forklaringer over en Masse Genstande af mindre Interesse og hindrede os derved i at se den store Samling af Malerier. Men ved vor Ledsager kom vi til Gengæld til at gøre os bekendte med Samlinger, der ellers ikke vare tilgængelige. Eremitagen med dens rige Indhold tilhører Kejseren.

Vi besøgte derefter det Sted, hvor Kejser Alexander II blev myrdet i 1881, og hvor der er oprejst et Kapel, som bevogtes af en Paladsgardist. Herfra gik Turen til Peter Paulskirken, hvor de kejserlige

Begravelser findes. Ved den myrdede Kejsers Kiste brændte der Lys, og en Skildvagt stod paa Post.

Det var imidlertid blevet godt hen paa Eftermiddagen, og efter Aftale skulde vi samles paa et bestemt, forud betegnet Sted for at spise. Vi fik en fortrinlig Diner, der kostede 5 Rubler pr. Kuvert, hvilken Betaling ikke kunde kaldes ubillig. Kl. 9^{1/2} kørte vi til »Øerne«, hvor Petersborgs Beaumonde promenerer til Hest og til Vogns om Aftenen for at se Solnedgangen. Opholdet var kun kort, thi Kl. 10 gik det sidste Tog til Peterhof. Ved forceret Kørsel naaede vi Perronen, netop som Toget sattes i Bevægelse; men man saa i os Czarens Gæster, og vi bleve derfor hjulpede ind i en 1. Klasses Kupé.

Prins V. har i Dag meddelt os, at Afrejsen herfra finder Sted Lørdag den 16. ds. om Aftenen med Kejserindens Dampskib »Czarewna«, der gaar til Kjøbenhavn eller Bellevue.

Den 15. Juni, den næstsidste Dag vi tilbragte paa Peterhof, vare vi tilsagte til Deres Majestæters Taffel Kl. 7. Nærværende vare omtrent de samme Gæster, som da vi spiste der første Gang, dog nu ogsaa Hertugen af Edinburgh, som jeg havde den Ære at tale med efter Taflet. Hs. Maj. Kejseren anviste mig min Plads imellem Hertuginde, der sad paa Kejserens højre Side, og Storfyrst Paul.

Ved Taflet fortalte Hans Majestæt mig, at vi senere skulde paa en Køretur, da han vilde prøve 6 franske Hingste og en større aaben Vogn, der var købt i Kjøbenhavn. Efter at Kaffen var drukken paa Verandaen, holdt Vognen for Døren Kl. 8^{1/4}, og Hs. Majestæt steg op i Vognen, hvor han staaende an-

viste de indbudne deres Pladser. Min Plads anvistes mig paa et dobbelt Sæde vis-à-vis Kejserinden. Ialt vare vi 17 Personer paa Vognen.

Vi kørte nu en Tur i Parken, hvor der var Musik og derfor mange spaserende, der ved Hestenes Bjælder lokkedes i den kejslerlige Ekvipages Nærhed og raabte Hurra. Af og til stod Kejseren op i Vognen for at se paa Hestene, af hvilke Forløberne redes af en Rideknægt. Naar Kejseren tiltalte Kusken, hørte man denne give Svar paa en saa naturlig Maade, at det ikke var, som talte Kusken med Hs. Maj. Kejseren, der ogsaa af og til, samtidigt spøgende med Prins V., gav nogle danske Sætninger tilbedste og da saa leende hen til mig.

Under Kørselen hilste Kejseren paa de her-værende Soldater med sit vante Tilraab: »God Dag Børn!«

Kl. 9^{1/2} lod Kejseren holde uden for vor Villa, vi steg af, og ved Bortkørselen hilste Deres Majestæter naadigt til os.

Den 16. Juni gik omtrent som de øvrige Dage i vor Villa, hvor vi havde Besøg af Prins V., der talte om den forestaaende Hjemrejse.

For sidste Gang vare vi tilsagte til Deres Majestæters Taffel, ved hvilket Hs. Maj. Kejseren anviste mig Plads imellem Hertugininden af Edinburgh og Fyrstinde Obolensky. Hen imod Taflets Slutning aabnedes en Dør ud til Parken, og to hvidklædte Matroser kom nu med et stort Kar, i hvilket laa en større, levende Fisk, der var saa lang, at Hoved og Hale laa uden for Karrets øverste Kant. Kejserens to yngste Sønner, der netop vare komne ind, løb begejstrede

hen til Karret, og lidt efter gik Kejseren, Kejserinden og Hertuginde af Edinburgh ogsaa derhen, hvor imod vi Danske først tilfredsstillede vor Nysgerrighed efter Taflet. Fiskene, der var fangne i en af Parkens mindre Søer, havde en Længde af ca. 1½ Alen, og ved Hovedet var den forsynet med tvende ud til Siderne staaende Spyd. Jeg saa Kammerherre C. tage fat i et af disse, hvilket formentlig har smertet Dyret, thi det gjorde en saa voldsom Bevægelse, at Vandet i Karret sprøjtede over til alle Sider, saa Kammerherrens lakerede Støvler bleve godt overdængede med Vand. Dette Fodbad var Fiskens Hævn for den tilføjede Smerte.

Kort efter kom Prins V. hen til mig og meddelte, at Hds. Maj. Kejserinden ønskede at tale med mig i Verandaen, og da jeg kom ind i denne, var ogsaa Hs. Maj. Kejseren til Stede. Med nogle naadige Ord overrakte Hds. Majestæt mig et Etui af blaat Fløjl, hvilket Deres Majestæter bade mig modtage som en Erindring om mit Ophold som Majestæternes Gæst paa Peterhof. Erindringen viste sig senere at være et Par Manchetknapper, besatte med flere værdifulde Diamanter.

Samme Aften mødte vi ifølge Ordre ved den kejserlige Skibsbro, hvor Deres Majestæter og Prins V. kort efter gave Møde. Vi bleve derefter førte ud til Hds. Maj. Kejserindens Dampskib »Czarrewna«, hvor Besætningen stod opstillet til Parade, modtagende Kejserens sædvanlige Hilsen.

Efterat Deres Majestæter havde taget Afsked med Prinsen i dennes Kahyt og med os andre paa Dækket, lettede Skibet Kl. 12 Midnat, hvorefter vore Kahytter

bleve os anviste. Da Kronstadt var passeret, gik jeg til Køjs i den rummelige og velmonterede Kahyt og sov fortrinligt til Kl. 6.

Den 17. Juni var Vejret godt, om end en stærk Taage tvang Skibet til at gaa med halv Kraft i flere Timer. Kl. 12 spiste vi Frokost i Selskab med Prinsen, Skibets Officerer og de øvrige Herrer. Derefter spillede jeg Whist med Prins V., Fyrst Bariatinsky og Kammerherre C. Kl. 6 serveredes en fortrinlig Diner, Whistpartiet fortsattes til Kl. 10, og imod Sædvane var jeg den eneste vindende. Efter en let Souper spaserede Adjutanten og jeg paa Dækket til Kl. 12 og gik derefter til Køjs.

Den 18. Juni var Vejret klart, med næsten stille Sø, forøvrigt gik Tiden som den foregaaende Dag. Kl. 11 Fmd. vare vi paa Højden af Gothland, og Kl. 3^{1/2} kastede »Czarewna« Anker ud for Bellevue, hvor Prinsen sattes i Land og modtoges af Hds. Maj. Dronningen. Vi vendte der imod straks efter tilbage til Skibet og stege i Land paa Toldboden Kl. 4^{1/2} Eft.

I korte Træk har jeg her givet en Beretning om det meget lærerige og interessante, som det faldt i min Lod at opleve i Egenskab af Livgardens Liniebataillons Chef paa den for mig uforglemmelige

Kroningsrejse i 1883.

Aarene gik, og min Tjenestetid i Livgarden svandt destoværre altfor hurtig, thi dels befandt jeg mig saa

udmærket vel i dette smukke, strengt disciplinerede og i alle Øvelser godt uddannede Korps, og dels har dette en lærerig Tjenesteomgang hvert Aar for alle Befalingsmænd og ikke mindst for Chefen, der oftere end andre af hans Grad i Regimenterne faar Øvelse i at føre et Kommando af en kombineret Brigades Størrelse.

Vi havde naaet Aaret 1886, og som saa mange andre ældre Kammerater var ogsaa jeg vejet og funden for let til højere Kommando end et Regiment. Aldersgrænsen for Oberstgraden vilde naa mig den 18. September 1888, og da Kjøbenhavns Væbnings Chef, Generalmajor Krieger, vilde naa de 70 Aar i Marts samme Aar, tænkte jeg paa Muligheden af at blive hans Efterfølger; thi min Interesse for Tjenesten var usvækket, og hvis jeg fandtes moden til at beklæde denne Stilling, hørte jeg dog endnu til Hæren i ca. 5 $\frac{1}{2}$ Aar, om end kun til dens Forstærkning.

Den 25. Marts blev Generalmajor Krieger afskediget paa Grund af Alder og jeg udnævnt til hans Eftermand. Jeg var selvfølgelig taknemmelig for Opnaelsen af dette mit Ønske, og i Overensstemmelse med min Natur skred jeg med den samme Interesse, som jeg efter bedste Evne har vist alt, hvad der har været mig betroet af militær Gerning, til Fuldbyrdelsen af mine Pligter i dette mit nye Embede, vel vidende, at jeg i dette maatte se med noget andre Øjne end hidindtil, medens det naturligvis var min ufravigelige Beslutning at tage fat med Alvor.

Sommeren 1888 saa jeg altsaa Kjøbenhavns Væbning under Vaaben for første Gang til de 15 Dages Øvelser. Jeg havde vel ikke ventet mig meget hver-

ken i Henseende til Øvelser eller til Uniformeringen, og mine Forventninger bleve ej heller overtrufne i nogen af de nævnte Retninger.

Med Hensyn til Øvelsernes Beskaffenhed og deres Udførelse greb jeg ind straks, og efterhaanden bedredes disse. Hvad Paaklædningen der imod angik, da tvang Forholdene mig til kun at afhjælpe de værste Mangler under Indkaldelsen i det nævnte Aar.

Da Indkaldelsesordrerne saa udsendtes i 1889, udstedte jeg samtidig en Befaling angaaende Uniformeringen og forlangte denne i Overensstemmelse med de gældende Bestemmelser, navnlig vilde det under ingen Omstændigheder blive tilladt de indkaldte at bære sribede eller tærnedede Benklæder, men kun sorte, saafremt den indkaldte ikke var i Besiddelse af de reglementerede mørkeblaa. Paa den anden Side kunde man ikke godt stille Fordringerne højere, end at man med Rimelighed kunde forlange dem opfyldte, thi imellem det indkaldte Mandskab er der mange fattige, der ikke have Evne til at møde ordentligt paaklædte, hvor gerne de end ville, og som derfor maa forsynes fra Væbningens Munderingskamre; men saa snart dette sker, miste de deres eneste Indtægt, nemlig 50 Øre daglig, hvilket er en højst uheldig Bestemmelse.

Ved paa ethvert Omraade at vise Interesse for mine undergivne, ved daglig at overvære de to Fodfolksbatailloners Øvelser, ved af al Evne at støtte Befalingsmændene, ved saa strengt, som Forholdene tillode det, at vaage over Disciplinens Overholdelse kom der efterhaanden en anden Aand ind i Væbningens Afdelinger, hvor de gode Elementer blandt de

indkaldte værnepligtige ere i absolut Majoritet og derfor i Henseende til Opfyldelsen af deres Pligter have en god Indflydelse paa de mindre gode Elementer, saaledes at Straffe sjeldent vare nødvendige. Befalingsmændene arbejdede med anerkendelsesværdig Flid, og Øvelserne bleve efterhaanden endog gode.

Aaret 1892 blev det sidste for mig som Væbningschef; thi i Slutningen af Eksercertiden fik jeg en saa stærk Neuralgi i min invalide højre Arm, at jeg kun med stort Besvær kunde komme til Hest, og da jeg alt i mange Aar havde været nødsaget til at føre Sablen i den venstre Haand, var Føringen af Hesten med den højre nu næsten bleven til en Umulighed for mig.

Væbningen skulde presenteres for den kommanderende General, Generalløjtnant Tvermoes, en af de sidste Øvelsesdage, og da jeg hvert Aar selv havde ført den forbi til Revumarch, vilde jeg ogsaa gøre det denne Gang, hvor besværligt det end faldt mig.

Den kommanderende General udtalte sin særdeles Tilfredshed med Øvelserne, ligesom han tilføjede, at disse godt kunde taale Sammenligning med Fodfolksbataillonernes af Hærens Linie. Da alt Mandskabet i Kjøbenhavns Væbning imidlertid har modtaget sin Uddannelse i Linien, tilkommer der denne Størsteparten af Æren, naar Væbningens Arbejde kendtes værdigt til en saa smigrende Anerkendelse.

Endskønt Aldersgrænsen først vilde naa mig i September 1893, indgav jeg dog Ansøgning om Afsked i September 1892 fra Hærens Forstærkning, og ved Allerhøjeste Resolution af 9. November s. A. bevilge-

des denne med Tilladelse for mig til at bære Uniform som Krigsinvalid.

Besøg af en udenlandsk Officer.

Forinden jeg slutter disse mine Erindringer, skal jeg endnu omtale en Sammenkomst med en af de østrigske Officerer, som jeg havde stiftet Bekendtskab med i 1873 under mit Ophold i Lejren ved Bruck an der Leitha.

En Dag, Sommeren 1897, meddeltes det mig, at en fremmed Herre sad i vor Dagligstue og ønskede at hilse paa mig. Da jeg kom ind, sad den fremmede og skrev nogle Ord paa et Visitkort. Vi hilste paa hinanden, og han rettede derefter følgende Spørgsmaal til mig: »Wer bin ich?« Jeg havde alt genkendt ham og svarede derfor: »1873 Kaptajn von W. vom 9. Jägerbataillon.«

24 Aar vare forløbne, siden jeg saa ham sidst, og det smigrede ham aabenbart, at jeg havde genkendt ham efter saa lang Tids Forløb. Han svarede derefter: »Jetzt Feltmarschallieutenant, aber ausser Dienst!«

Vi gik ud sammen, og jeg fulgte ham til Hotel Dagmar, hvor han havde taget Ophold efter Anvisning af en højere, dansk Officer, med hvem han havde stiftet Bekendtskab paa Rejsen hertil. Vi traf derefter Aftale om, at jeg skulde afhente ham den næste Dags Formiddag og han være min Gæst ved en Déjeuner i Langelinies Pavillon.

Paa Tilbagevejen til Hotellet talte vi om Krigen 1864, og han fortalte mig da, at 9. Jægerbataillon, før Vaabenstilstanden sluttedes den 19. Juli, havde været

paa Vestkysten af Slesvig, »erobret« Vesterhavsøerne og han med sit Kompagni besat den nordligste af disse Øer, der ved Fredslutningen bleve afstaaede til Tyskland. »Für diese Waffenthat« førte han siden 1888 Navn efter Øen, og var bleven optagen i den østrigske Adelstand.

I vor Samtale kom jeg til at nævne Landsbyen Jagel fra Forpostkampen den 3. Februar 1864. Feltmarchalløjtnanten standsede, saa paa mig og spurgte: »Waren Sie bei Jagel?« og da jeg besvarede Spørgsmaalet bekræftende, tilføjede han: »Da war ich auch mit meiner Kompagni!« Jeg spurgte nu, hvor han havde haft Stilling under Kampen, og fik det Svar: »Bei Kloster Krug!«

Feltmarchalløjtnanten udbad sig derefter en Forklaring om min Deltagelse i denne Forpostkamp, og jeg fortalte ham da, hvad jeg tidligere har skrevet herom i disse mine Erindringer.

Forinden vi imidlertid toge Afsked med hinanden, gjorde jeg Hr. von R. det Spørgsmaal: »Men hvorfor rykkede De da ikke frem imod mig? De stod jo paa min Tilbagetogslinie og beskød mit Kompagni i Ryggen; Deres eller det preussiske Gardekompagnis Fremrykning vilde have generet mig i høj Grad, og De kunde maaske have gjort det af med mig; men dette var sandelig ikke lykkedes Dem uden et alvorligt Forsøg fra min Side paa Gennembrud med Bajonetten, og Kampen var da sikkert bleven blodig!« Feltmarchalløjtnanten saa forundret paa mig og svarede: »Das konnte ich ja nicht, denn mit der Bewegung war ich ja den Verschanzungen näher gekommen!«

Da jeg oplyste ham om hans Fejltagelse, ge-

nerede denne kendelig Hr. von R., der altsaa den 3. Februar 1864 var saa desorienteret, at han, *der stod med Front mod Syd, troede, at han stod med Front mod Nord.*

Ved denne daværende Kaptajn von W.s Fejltagelse gik han maaske Glip af »eine Waffenthat«, der sikkerligen vilde have været betydningsfuldere og minderrigere end den fredelige Besættelse af Øen R. i Vesterhavet, og han kunde muligvis nu have ført det mere klangfulde Navn:

Hr. von Jagel!

20/10

Nogle Name i Beissenherz
"Erindringer."

Zi. Barb. Chef 1862 Obl. S. J. W. Nielsen } 56 f 59 ff
" Regts. " 1864 - " - } 92.

Jane, Kapt. 84 86 ff 89.

Hoffmeyer, Prltu. i Mt. 5.

Nielsen, Major 1860 * 55 f 58. * Leure Eultu.

Lembke Eultu. 125.

Linding - " - 86 91.

Neergaard, Ecu. 1864 61 f 81.

Rantzau, Ecu. 1864 75 78.

Recke v. d., Sahl. 1848 19.

Riich, Obl. Krigsmin. 87.

Rader, Pmt. Eultu. 31 ff.

Saabye, Maj. 1864 75 77.

Scharffenberg, Eultu. 9.

Schleppergrell, Ecu. 9.

Scholten, Kapt. 1848 29 f 32 ff 35 ff 39 f

Schöning, O. Prltu. 1848 85. 46 f.

Stoekfleth, Kapt. 1864 83.

Stricker, Kapt. 1848 46.
Ivermaes, Ecultu. 79.
Vaupell, O. Ob. 73 f.
Vett, Kapt. 1848 31.
Westergaard, Kapt. 1848 10 15 f 18 f.
Wilster Sen. 83 85 f.
Wolke Sen. 15.
Wirtzen, Retm. 1848 27 f.